

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 3ος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος,
Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
Ελένη Κατσαρού,
Φιλολόγος, Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αναστασία Μαγγανά, *Γλωσσολόγος*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Σταύρος Καμαρούδης,
Επίκ. Καθηγητής του Παν/μίου Δ. Μακεδονίας
Χρυσούλα Παπαγεωργοπούλου, *Σχολικός Σύμβουλος*
Ιωάννης Μπασλής,
Φιλολόγος, Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Αικατερίνη Βερούτσου, *Εικονογράφος-Σκιτσογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δήμητρα Αλατζατζή,
Φιλολόγος Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου, *Σύμβουλος Π.Ι.*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Φώτιος Καβουκόπουλος,
Φιλολόγος Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Σύνθεση από την εικονογράφιση

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Κωνσταντίνος Αγγελάκος
Ελένη Κατσαρού
Αναστασία Μαγγανά**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 3ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ Πρόεδρος του
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

7η ενότητα

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΟΝΗ – ΕΙΚΟΝΑ

περ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα αναγνωρίσουμε σε κείμενα τη σημασία και την κλίση του άρθρου.
- Θα μάθουμε τους τρόπους παραγωγής επιθέτων.
- Θα μελετήσουμε περισσότερο την οργάνωση της περιγραφής χώρου, προσώπου, κατάστασης κ.λπ.
- Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για τον κόσμο της οθόνης –της εικόνας (της τηλεόρασης, του διαδικτύου κ.λ.π.)

A

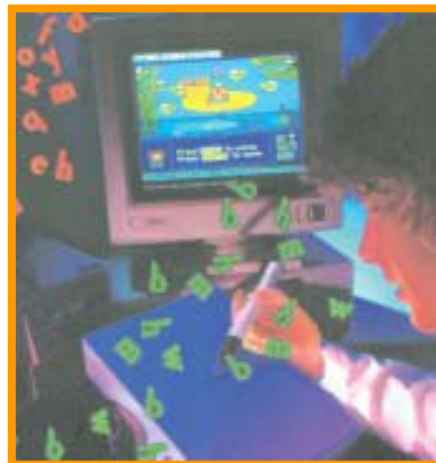
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 [Ένα παιχνίδι στο διαδίκτυο χωρίς νικητές!]

Έκανε κλικ με το ποντίκι και το παράθυρο άνοιξε περισσότερο, αποκαλύπτοντας τις πέντε επόμενες λέξεις:

**ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ!
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ
ΚΕΡΔΗ ΕΝΑΡΞΗ**

Μα ήταν δυνατόν η πρώτη ενότητα του σχολικού προγράμματος στο οποίο περίμενε να συμμετέχει, να ξεκίναγε με διαγωνισμό; Φαινόταν απίστευτο στον Μπεν! Τόσο, που ξαναγύρισε στην αρχή και ξαναέδωσε εντολές να ξαναμπεί στο συγκεκριμένο παράθυρο, για να ελέγξει έτσι μην τυχόν είχε προσπεράσει στη βιασύνη του τη συγκεκριμένη ηλεκτρονική σελίδα που ήθελε κι όλα αυτά τα ωραία δεν ίσχυαν. Κι όμως, έτσι ακριβώς ήταν. Μπορεί, βέβαια, να βρισκόταν εκεί για όποιον ήθελε να ασχοληθεί με το διαγωνισμό, πέραν του τηλε-μαθήματος.

Ή να ήταν κι ένας διαγωνισμός-προσφορά από τις εταιρείες υπολογιστών και ηλεκτρονικών γενικότερα, που συμμετείχαν στο σχολικό αυτό πρόγραμμα, και χρεώνονταν τη μεγάλη του επιτυχία. Ποιος ξέρει...

Ο Μπεν αποφάσισε να συνεχίσει και να μπει κι αυτός στο διαγωνισμό. Έκανε κλικ στο **ΕΝΑΡΞΗ**, περίεργος να μάθει τη συνέχεια. Έμεινε κατάπληκτος!

Τα ονόματα όσων έλυναν το διαγωνισμό θα τυπώνονταν σε κοντομάνικα μπλουζάκια και καπέλα του μπείζμπολ!

«Απ' ό,τι φαίνεται εδώ μάλλον έχουν βάλει και οι καθηγητές το χεράκι τους!» μονολόγησε ο Μπεν και θυμωμένος γύρισε πίσω και έκανε κλικ στους Κανόνες Παιχνιδιού.

Τότε ήταν που πετάχτηκε από τη θέση του. Η έκθεση της παιδαγωγικής σημασίας που είχε η σκέψη αυτού του διαγωνισμού ήταν διαθέσιμη, μπροστά στα μάτια του. Ειδικά το συμπέρασμα ότι σ' αυτό το διαγωνισμό ίσως δεν υπήρχαν νικητές! Οι δραστηριότητες και τα σκαλοπάτια προς τη λύση χρειάζονταν το μυαλό και την πρωτοβουλία όλων των συμμετεχόντων.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο οι πρώτες ώρες του τηλε-μαθήματος ήταν στη διάθεση τους για κουβέντα, ώστε να γνωριστούν, να ανταλλάξουν απόψεις, και να διατηρήσουν ομαδικό πνεύμα. Μόνο έτσι θα είχαν την αναμενόμενη απόδοση στους γρίφους που τους περίμεναν. Γι' αυτό και θεωρητικά δεν υπήρχαν νικητές ή χαμένοι του παιχνιδιού. Όλοι κέρδιζαν αυτή τη μοναδική εμπειρία και αντιμετώπιζαν το ίδιο πρόβλημα, που όμως έπρεπε όλοι μαζί να φέρουν εις πέρας.

Αντρέας Σλύτερ, *Κυνηγητό στο Ίντερνετ*,
μτφρ. Ι. Αντωνοπούλου, εκδ. Πατάκη, 2003

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποια πράγματα προκάλεσαν εντύπωση στον Μπεν, όταν ξεκίνησε την πρώτη ενότητα των τηλε-μαθημάτων που θα παρακολουθούσε;

2 Για ποιο λόγο δε θα δίνονταν βραβεία σε αυτό το διαγωνισμό;

Κείμενο 2 [Ψηφιακό ταξίδι στον πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας]

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ Προορισμός: Ελληνική Ιστορία

Επισκεφθείτε την σελίδα των χορηγιών!

ΤΟΜΕΙΣ: ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΝΕΑ

ΤΑΞΗ: ΓΛΥΨΤΕ

Το τρίτο στη σειρά πρόγραμμα εικονικής πραγματικότητας –μετά την εικονική περιήγηση στην αρχαία Μίλητο και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ελληνική ενδυμασία– έχει τίτλο «Ο Ναός του Δία στην Ολυμπία» και δημιουργήθηκε, όπως και τα προηγούμενα, εξ ολοκλήρου στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, από το τμήμα Τρισδιάστατων Αναπαραστάσεων. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα με μεγάλες εκπαιδευτικές δυνατότητες και αποτελεί την αρχή ενός μεγάλου έργου στο πλαίσιο της Ολυμπιάδας 2004.

Ο Ναός του Δία στην Ολυμπία

Η ψηφιακή αναπαραστάση του ναού είναι τόσο ακριβής, ώστε να διακρίνονται πολλές από τις αρχιτεκτονικές του λεπτομέρειες. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να θαυμάσουν το φημισμένο άγαλμα του Δία, δημιούργημα του γλύπτη Φειδία και ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, από το οποίο σήμερα δε σώζεται τίποτε, αλλά και τις μετόπες από τις περίφημες αναπαραστάσεις των άθλων του Ηρακλή. Επίσης, κοντά στον οπισθόδομο έχει τοποθετηθεί μια αγριελιά, που αναπαριστά την «Καλλιστέφανο Ελαία», τα κλαδιά της οποίας χρησιμοποιούν για να φτιάχνονται τα στεφάνια των ολυμπιονικών. Το ψηφιακό μοντέλο του ναού του Δία πλαισιώνουν η τοποθεσία της αρχαίας Άλτης και το καταπράσινο τοπίο του Κρόνιου λόφου και της Ολυμπίας, επιτυγχάνοντας μια ελεύθερη εικονική απόδοση του χώρου που περιέβαλλε το ναό.

Γενική άποψη του ναού από νοτιοανατολικά

Αξονική άποψη της ανατολικής όψης με θέα στο σηκό

Αξονική άποψη του αγάλματος του Δία

Το εξωτερικό τοπίο του ναού του Δία και η τοποθεσία της αρχαίας Άλτης

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ Προορισμός: Ελληνική Ιστορία

**Επισκεφθείτε τη σελίδα
των χορηγιών!**

ΤΟΜΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΝΕΑ

ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

γενικά

τρειςδιάστατες αναπαραστάσεις

εικονική πραγματικότητα

εύρεση

english

Το τρίτο στη σειρά πρόγραμμα εικονικής πραγματικότητας –μετά την εικονική περιήγηση στην αρχαία Μίλητο και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ελληνική ενδυμασία – έχει τίτλο «Ο Ναός του Δία στην Ολυμπία» και δημιουργήθηκε, όπως και τα προηγούμενα, εξ ολοκλήρου στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, από το τμήμα Τρισδιάστατων Αναπαραστάσεων. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα με μεγάλες εκπαιδευτικές δυνατότητες και αποτελεί την αρχή ενός μεγάλου έργου στο πλαίσιο της Ολυμπιάδας 2004.

Ο Ναός του Δία στην Ολυμπία

Η ψηφιακή αναπαράσταση του ναού είναι τόσο ακριβής, ώστε να διακρίνονται πολλές από τις αρχιτεκτονικές του λεπτομέρειες. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να θαυμάσουν το φημισμένο άγαλμα του Δία, δημιούργημα του γλύπτη Φειδία και ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, από το οποίο σήμερα δε σώζεται τίποτε, αλλά και τις μετόπες από τις περίφημες αναπαραστάσεις των άθλων του Ηρακλή. Επίσης, κοντά στον οπισθόδομο έχει τοποθετηθεί μια αγριελιά, που αναπαριστά την «Καλλιστέφανο Ελαία», τα κλαδιά της οποίας χρησίμευαν για να φτιάχνονται τα στεφάνια των ολυμπιονικών. Το ψηφιακό μοντέλο του ναού του Δία πλαισιώνουν η τοποθεσία της αρχαίας Άλτης και το καταπράσινο τοπίο του Κρονίου λόφου και της Ολυμπίας, επιτυγχάνοντας μια ελεύθερη εικονική απόδοση του χώρου που περιέβαλλε το ναό.

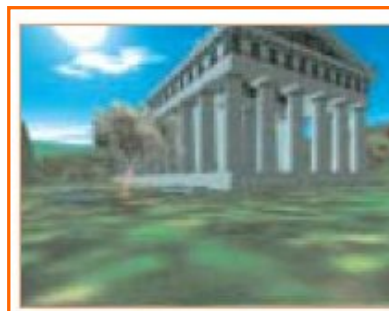
Γενική άποψη του ναού από νοτιοανατολικά

Αξονική άποψη της ανατολικής όψης με θέα το σηκό

Αξονική άποψη του αγάλματος του Δία

Το εξωτερικό τοπίο του ναού του Δία και η τοποθεσία της αρχαίας Άλτης

Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, <http://www.ime.gr>

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Τι μπορεί να θαυμάσει ο επισκέπτης της ψηφιακής αναπαράστασης του ναού του Δία;
- 2 Συγκρίνοντας το κείμενο με τις εικόνες, βλέπετε να ταυτίζονται ή οι εικόνες περιέχουν πιο πολλά στοιχεία;

Κείμενο 3 [Οι σύγχρονες μαύρες τρύπες!]

Ενώ [...] οι «μίνι» μαύρες τρύπες (του διαστήματος) δεν έχουν γίνει ακόμα αποδεκτές από την επιστημο-

νική σκέψη, ο υποφαινόμενος* υποπτεύεται ότι πράγματι υπάρχουν. Δεν έχουν όμως ηλικία 20 δισεκατομμυρίων, αλλά μόνον είκοσι ετών και ενεδρεύουν σε κάθε ελληνικό σπίτι, σε καφεενία χωριών και σε πλατείες. Οι μαύρες αυτές τρύπες έχουν μέγεθος 14, 21 ή και 27 ίντσες κι απορροφούν οτιδήποτε, ακόμα και μια φωτεινή σκέψη, αν πλησιάσει στον ορίζοντά τους. Χρόνος, αξίες, ανθρώπινη επικοινωνία εξαφανίζονται προς ένα άγνωστο εσωτερικό, που υπακούει σε νόμους όχι οικείου στην επιστήμη αλλά γνωστούς στην αγορά.

Ας σημειωθεί ότι οι σύγχρονες μαύρες τρύπες συνήθως εκπέμπουν το χυδαίο ή την παραμόρφωση της αλήθειας, την πολιτική ασημαντότητα και την αλαζονεία των ασήμαντων. Σπάνια να προβληθεί λόγος πολιτισμένος ή η γοητεία ενός προσώπου. Ευτυχώς ο τηλεθεατής –συγγνώμη, ο φυσικός– γνωρίζει ότι η ενέργεια που εκπέμπουν αυτές οι μαύρες τρύπες αναλώνεται εις βάρος της ίδιας τους της ύπαρξης. Λέγεται μάλιστα ότι μια πειραματική συσκευή, που στη διεθνή βιβλιογραφία απαντάται με το όνομα τηλεκοντρόλ, έχει τη δυνατότητα να μεταπηδά ταχύτατα από το ένα κανάλι –συγγνώμη, τη μία μαύρη τρύπα– στην άλλη· έτσι διαχέεται η ενέργεια της κάθε μαύρης τρύπας και γίνεται λιγότερο επικίνδυνη η παρουσία της.

Υπάρχει μάλιστα και μια νεότερη θεωρία, που διατυπώνεται σε μνημένους επιστημονικούς κύκλους και σε ώρες άλαλες και μυστικές. Η θεωρία αυτή επιμένει ότι ένα από τα κουμπιά, συνήθως το επάνω δεξιά, αυτής της σωτήριας πειραματικής συσκευής είναι σε θέση να εξαφανίσει ολότελα τη μαύρη τρύπα από τον ορίζοντά μας. Τότε ο άνθρωπος ανακαλύπτει πάλι τους

* **υποφαινόμενος:** εγώ ο ίδιος ή αυτός που υπογράφει ένα κείμενο.

άλλους και τον εαυτό του. Ανακαλύπτει τις εξαίσιες ή ταπεινές μουσικές του κόσμου και της ζωής, την πραγματική ζωή που μακράν από τις μαύρες τρύπες έχει άλλες πίκρες και περιεχόμενο.

Γιώργος Γραμματικάκης, εφημ.
ΤΟ ΒΗΜΑ, 1995 (διασκευή)

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Για ποιες μαύρες τρύπες 14, 21 ή και 27 ιντσών μιλάει ο συγγραφέας; • Πώς αυτές επηρεάζουν τη ζωή μας;

2 Πώς μπορεί ο τηλεθεατής να μειώσει τις βλαπτικές επιδράσεις της τηλεόρασης ή και να απαλλαγεί από αυτήν;

Κείμενο 4 [«Χάρι Πότερ» για όλες τις ηλικίες]

Όταν μια σειρά παιδικών βιβλίων έχει πουλήσει περισσότερα από εκατό εκατομμύρια αντίτυπα σε όλο τον κόσμο και έχει μεταφραστεί σε 47 γλώσσες, μπορούμε να μιλάμε για πρωτοφανές φαινόμενο. Τα τέσσερα βιβλία της σειράς της Τζόαν Ρόουλινγκ ξανάφεραν τα παιδιά στο διάβασμα και τα απομάκρυναν για λίγο από την οθόνη των βίντεο-γκέιμ. Το φαινόμενο «Χάρι Πότερ» μεταφέρθηκε και στον κινηματογράφο με μία από τις πιο πλέον πολυδιαφημισμένες παραγωγές.

Ο Αμερικανός σκηνοθέτης Κρις Κολόμπους έχει υπογράψει πολλές οικογενειακές ταινίες, όπως το «Μόνος στο σπίτι» και την «Κυρία Νταπφάιρ», ο κόσμος του όμως ήταν τελείως διαφορετικός με τον κόσμο του 11 χρόνου Χάρι, ενός ορφανού αγοριού, που στα

γενέθλιά του μαθαίνει ότι οι γονείς του δεν έχουν πεθάνει σε τροχαίο, αλλά ότι ήταν μάγοι που νικήθηκαν από έναν ισχυρότερο

μάγο αφιερωμένο στο κακό. Στο Χάρι προσφέρεται μια θέση στο σχολείο των μάγων Χόγκγουαρτς, μπροστά του ανοίγεται ένας ολοκαίνουριος μαγικός κόσμος και μέσα σε αυτόν παρουσιάζεται η ευκαιρία να αντιμετωπίσει τον υπεύθυνο για το θάνατο των γονιών του.

«Είναι μια ταινία για παιδιά όλων των ηλικιών» σύμφωνα με τον παραγωγό Ντέιβιντ Χέιμαν. Στην ταινία μία από τις πιο ενδιαφέρουσες σκηνές είναι όταν ο Χάρι ανακαλύπτει σε μια κρυφή αίθουσα ένα μαγικό καθρέφτη, μέσα στον οποίο βλέπει τον εαυτό του μαζί με τους νεκρούς του γονείς. Προσπαθεί να καταλάβει τι σημαίνει και αργότερα μαθαίνει ότι ο καθρέφτης δείχνει την πιο ποθητή μας επιθυμία. Είναι μια σκηνή γυρισμένη με πραγματική ευαισθησία και, όπως είπε ο Κρις Κολόμπους, μία από εκείνες που τον δυσκόλεψαν περισσότερο. Στην ερώτηση τι θα ήθελε να δει μέσα στον καθρέφτη, ο πρωταγωνιστής της ταινίας Ντανιέλ Ράνκλιφ είπε: «Να είμαι τόσο ευτυχισμένος σε όλη μου τη ζωή όσο και σήμερα».

ένθετο «Τέχνες και Γράμματα»,
εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2004

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Τι κατάφερε η συγγραφέας Τζόαν Ρόουλινγκ με τα βιβλία της;

2 Ποια σκηνή της ταινίας περιγράφεται στο άρθρο που διαβάσατε; Γιατί χαρακτηρίζεται ως μία από τις πιο ενδιαφέρουσες σκηνές της ταινίας;

B ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΟ ΑΡΘΡΟ

Άρθρο – Κλίση των άρθρων

Ήδη από τα βιβλία της Γλώσσας του Δημοτικού σχολείου γνωρίζουμε ορισμένες λέξεις που κλίνονται μαζί με τα ονόματα, τα άρθρα. Ας δούμε τι θυμόμαστε γι' αυτές τις λέξεις.

Ακούω και μιλώ

1. Υποθέστε ότι ακούσατε τις απόψεις του Γ. Γραμματικάκη (κείμεν. 3) σε μια τηλεοπτική συζήτηση.
 - Ποιες λέξεις είναι άρθρα και σε τι χρησιμεύουν; Μπροστά από τι είδους λέξεις τα χρησιμοποιεί ο ομιλητής;
2. Στο μάθημα της Ιστορίας σε συνεργασία και με τον καθηγητή Πληροφορικής επισκέπτεστε την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, για να «θαυμάσετε» την ψηφιακή απεικόνιση του ναού του Δία (κείμεν. 2). Με την είσοδό σας ακούτε τη φωνή του «ηλεκτρονικού ξεναγού» να σας καθοδηγεί.
 - Παρατηρήστε αν χρησιμοποιεί άλλα άρθρα, για να αναφερθεί σε πρόσωπο ή πράγμα συγκεκριμένο-γνωστό, κι αν χρησιμοποιεί άλλα, όταν αναφέρεται γενικά σε πρόσωπα ή πράγματα.

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 1 υπογραμμίστε τα άρθρα, καθώς και τις λέξεις που προσδιορίζουν. Αυτές οι λέξεις είναι ονόματα ή ρήματα; • Δηλώνουν πρόσωπα, πράγματα ή κάτι άλλο;
2. Από τα προηγούμενα κείμενα διαλέξαμε τα ονόματα που ακολουθούν. Συμπληρώστε τους αντίστοιχους τύπους του οριστικού άρθρου:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
άρθρο			όνομα
αρσ.	θηλ.	ουδ.	
			χυδαίο (κείμεν. 3) γοητεία (κείμεν. 3) άνθρωπος (κείμεν. 3)
			μαύρης τρύπας (κείμεν. 3) σχολικού προγράμματος (κείμεν. 1) κόσμου (κείμεν. 1)
			ορίζοντα (κείμεν. 3) πραγματική ζωή (κείμεν. 3) όνομα (κείμεν. 3)

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
άρθρο			όνομα
αρσ.	θηλ.	ουδ.	
			μαύρες τρύπες (κείμεν. 3) κουμπιά (κείμεν. 3) καθηγητές (κείμεν. 1)
			άθλων (κείμεν. 2)
			άλλους (κείμεν. 3) επόμενες λέξεις (κείμεν. 1) στεφάνια (κείμεν. 2)

3. Βρείτε τους τύπους του αόριστου άρθρου (ένας, μια, ένα) στα εισαγωγικά κείμενα. • Αλλάξτε τους τύπους του αόριστου άρθρου με τύπους του οριστικού άρθρου. • Τι παρατηρείτε στη σημασία των νέων φράσεων που σχηματίστηκαν;

4. Στο κόμικ που ακολουθεί (κείμεν. 5), προσέξτε πότε χρησιμοποιείται το αόριστο άρθρο (ένας, μια, ένα) και πότε το αριθμητικό (ένας, μία, ένα).

Κείμενο 5 [Ηλεκτρονική γνωριμία]

Έφτασε ένα e-mail από την αγάπη μου. Γρήγορα να απαντήσω!

Μα τι σαχλαμάρες κάνεις; Είναι δυνατόν να αγαπιέσαι με μία σκύλα που ούτε καν έχεις δει;

Ζηλεύεις επειδή μια σκυλίτσα με αγάπησε γι' αυτό που πραγματικά είμαι.

Ούτε τα ονόματά σας δεν έχετε πει! Με παρατσούκλια επικοινωνείτε!

Γι' αυτό που είσαι;;;
Είσαι σίγουρος γι' αυτό
«Μελαγχολικό
Ντόπερμαν»;

Ζήσης Παπαγεωργίου, περ. RAM, Απρίλιος 2003

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Τα άρθρα είναι λέξεις που χρησιμοποιούμε μπροστά από ουσιαστικά, κυρίως για να δηλώσουμε αν αναφερόμαστε σε κάτι (πρόσωπο, πράγμα) συγκεκριμένο ή όχι.
- ▶ Η ελληνική γλώσσα έχει δύο άρθρα, το οριστικό (ο, η, το) και το αόριστο (ένας, μια, ένα).
- ▶ Το άρθρο μια χρησιμοποιείται ως αόριστο άρθρο συνήθως χωρίς τόνο, ενώ το αριθμητικό *μία* χρησιμοποιείται πάντα τονισμένο.

5. Αναγνωρίστε με ποια πρόθεση συνδυάζεται το οριστικό άρθρο στις φράσεις που ακολουθούν:

- στην αγορά (κείμεν. 3)
- στον οπισθόδομο (κείμεν. 2)

Αναζητήστε και άλλα παραδείγματα στο κείμενο 1.

6. Αφού εντοπίσετε τα άρθρα στο κείμενο, χωρίστε τα σε δύο κατηγορίες: σ' αυτά που αναφέρονται σε πρόσωπο ή πράγμα συγκεκριμένο (οριστικό άρθρο) και σ' αυτά που έχουν γενική και αόριστη σημασία (αόριστο άρθρο).

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	
οριστικό άρθρο	ουσιαστικό
τα (τέσσερα)	βιβλία

ΓΕΝΙΚΗ - ΑΟΡΙΣΤΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	
αόριστο άρθρο	ουσιαστικό
μια (κρυφή)	αίθουσα

7. Μήπως μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το οριστικό άρθρο και με άλλη σημασία; Για να απαντήσετε, να διαβάστε την πρόταση που ακολουθεί: «Τότε ο άνθρωπος ανακαλύπτει πάλι τους άλλους» (κείμεν. 3).

- Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα παραδείγματα, όπου το οριστικό άρθρο χρησιμοποιείται με ανάλογη σημασία;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Το οριστικό άρθρο το χρησιμοποιούμε
 - α. **συγκεκριμένα**: όταν αναφερόμαστε σε κάτι που γνωρίζει ο ακροατής/αναγνώστης, ή μπορεί να το αναγνωρίσει, επειδή έχουμε ήδη μιλήσει γι' αυτό.
 - β. **γενικευτικά**: όταν η λέξη που συνοδεύει είναι «ο αντιπρόσωπος» του είδους, ή όταν αναφερόμαστε στα μέλη ενός συνόλου, π.χ. *Το λιοντάρι είναι ο βασιλιάς των ζώων.*
- ▶ Το αόριστο άρθρο το χρησιμοποιούμε συνήθως όταν αναφερόμαστε γενικά και αόριστα σε κάτι, το οποίο ίσως είναι άγνωστο στον ακροατή/αναγνώστη μας ή του είναι γνωστό, αλλά εμείς δε θέλουμε να μιλήσουμε συγκεκριμένα, π.χ. *τηλεφώνησα σε ένα φίλο μου.*

ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ακούω και μιλώ

1. Υποθέστε ότι είστε ένας φίλος του Μπεν (κείμ. 1) και θέλετε να τον ενημερώσετε για τον «ηλεκτρονικό» διαγωνισμό που διοργανώνεται στο σχολείο σας και να τον συμβουλέψετε να πάρει μέρος.
 - Κάντε το σε προφορικό λόγο, στον οποίο θα χρησιμοποιήσετε και επίθετα που θα παράγονται από τα ρήματα: *αποκαλύπτω, αποφασίζω, βάλλω, σκέπτομαι.*

2. Επισκεφτήκατε μέσα από το διαδίκτυο την ψηφιακή αναπαράσταση του ναού του Δία. Σας έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση τα χρώματα μέσα και έξω από το ναό. Μιλήστε για τα χρώματα αυτά στους γονείς σας, παράγοντας με τη χρήση των κατάλληλων καταλήξεων (επιθημάτων) επίθετα, π.χ. *κίτρινος* → *κιτρινωπός*.

Κείμενο 6 [Οι ειδήσεις των οκτώ]

Μοιάζει με μάχη αυτό που συμβαίνει κάθε βράδυ στις 8:00 περίπου, όταν το ένα μετά το άλλο τα δελτία ειδήσεων ξεδιπλώνουν την ειδησεογραφία της ημέρας. Μάχη της οποίας οι «συγκρούσεις» έχουν προαναγγελθεί με τρέιλερ, που διαφημίζουν τα πιο αιχμηρά όπλα της κάθε ομάδας κρούσης. Είναι οι υποσχέσεις του ενημερωτικού τηλεοπτικού προγράμματος για ένα «καυτό», γευστικό θέαμα με τις πολιτικές του πτυχές, αλλά με στοιχεία ίντριγκας, με το εφέ της τραγικότητας από το ημερήσιο τροχαίο ή το έγκλημα, εγχώριο ή εισαγωγής.

Πάντως η πολιτική-θέαμα, ο έρωτας-θέαμα, τα διαζύγια-θέαμα, η μητρική αγάπη-θέαμα, ο πόνος-θέαμα, το αίμα, η καταστροφή καταναλώνονται με πάθος.

Πιερ Μπουρντιέ, *Για την τηλεόραση*, μτφρ. Α. Σωτηρίου, Κ. Διαμαντάκου, εκδ. Πατάκη, 1998

Μαθαίνω ότι:

► Επίθετα παράγονται από ουσιαστικά, ρήματα, επιρρήματα, ή άλλα επίθετα. Στον πίνακα που ακολουθεί μπορείτε να δείτε μερικά παραδείγματα.

Επίθετα από:

ρήμα	ουσιαστικό
τρομακτικός	ασημένιος
αγαπητός	ανοιξιάτικος
καμαρωτός	αγορίστικος
εκλέξιμος	τρομερός

Επίθετα από:

επίθετο	επίρρημα
κοντούλης	χτεσινός
μεγαλούτσικος	
ασπριδερός	
βαθουλός	

Διαβάζω και γράφω

1. «αιχμηρά, γευστικό, πολιτικές, ημερήσιο, τροχαίο, εγχώριο»

(κείμεν. 6): Από ποιες λέξεις παράγονται τα επίθετα αυτά;

2. Αφού μελετήσετε προσεκτικά τα εισαγωγικά κείμενα (1, 2, 3), εντοπίστε τα επίθετα που παράγονται από ρήματα ή ουσιαστικά και δίπλα σημειώστε τις καταλήξεις (επιθήματα) που λαμβάνουν τα παράγωγα επίθετα.

Επίθετο	Κατάληξη-επίθημα	ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ ΑΠΟ:	
		ουσιαστικό	ρήμα
αποδεκτός (κείμεν.3)	-ΤΟΣ		αποδέχομαι
φωτεινός (κείμεν.3)	-ΕΙΝΟΣ	φως	

3. Αφού διαβάσετε το κείμενο 6, βρείτε ένα ρήμα και τρία ουσιαστικά και παραγάγετε επίθετα προσθέτοντας τα κατάλληλα επιθήματα (καταλήξεις).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Σε προηγούμενη ενότητα παρουσιάσαμε τα πρώτα βήματα για την προσέγγιση – γραφή ενός περιγραφικού κειμένου. Διαβάσαμε και γράψαμε κείμενα που αναφέρονται στην περιγραφή του χώρου. Σ αυτή την ενότητα, ξεκινώντας από την περιγραφή του χώρου, θα μελετήσουμε και την περιγραφή αντικειμένων, προσώπων, καταστάσεων κλπ.

Ακούω και μιλώ

1. Βλέποντας τις εικόνες και ακούγοντας την «ψηφιακή ξενάγηση» (κείμεν. 2) στο ναό του Δία, πείτε πώς ξεκινάει την περιγραφή του ο «ηλεκτρονικός ξεναγός», πώς τη συνεχίζει και πώς την ολοκληρώνει.

2. Παρατηρώντας τη φωτογραφία που είδατε στην έκθεση Έλληνα φωτογράφου, περιγράψτε το περιεχόμενό της, ξεκινώντας από το χώρο και καταλήγοντας στο πρόσωπο της φωτογραφίας.

περ. *Φωτογραφία*, 2003

Διαβάζω και γράφω

1. Στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας, αναλαμβάνετε να ξεναγήσετε τους συμμαθητές σας στην ψηφιακή αναπαράσταση του ναού του Δία στην Ολυμπία. Οργανώστε την ξενάγηση γράφοντας ένα κείμενο που θα ακολουθεί ορισμένα βασικά βήματα, τα οποία έχετε συζητήσει με τον καθηγητή σας.

2. Ένας φίλος ή φίλη σας θέλει να αγοράσει ένα καινούριο κινητό τηλέφωνο. Προτείνετε του/της να αγοράσει το μοντέλο της παρακάτω φωτογραφίας περιγράφοντας προσεκτικά την εμφάνιση του, δηλαδή ξεκινώντας από τα γενικά χαρακτηριστικά (γενική εικόνα, μέγεθος κ.λπ.) να πηγαίνετε προς τα επιμέρους. Λάβετε υπόψη σας την περιγραφή και τις πληροφορίες που δίνονται δίπλα από τη φωτογραφία του κινητού τηλεφώνου.

NEW

Χωρίς σύνδεση

**Νέα slide-up σχεδίαση
Τεχνολογία noise Cancellation
και voice clarity για άνετη
συνομιλία σε θορυβώδες
περιβάλλον**

- Οθόνη TFT 65.536 χρωμάτων 128x 160 pixels
- VGA Camera CMOS με Flash
- Ψηφιακό 4x Zoom Timer
- Multi-shot (Μέχρι 15 καρέ σε 2,5 δευτερόλεπτα)
- Προσθέστε κάδρα στις φωτογραφίες
- Ενσωματωμένα ψηφιακά εφέ (8)
- Δυνατότητα ανοιχτής συνομιλίας
- Πολυφωνικοί ήχοι τόνων

- Εφαρμογές και παιχνίδια Java
- Αποστολή και λήψη MMS, EMS και SMS
- Συνολική μνήμη 21 MB
- Αναγνώριση κλήσης και με φωτογραφία καλούντος

ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΓΥΗΣΗ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ

3. Αφού διαβάσετε το κείμενο 7 και τον πίνακα που το συνοδεύει, παρακολουθήστε (μέσα από ένα απλό διάγραμμα) την πορεία και τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας περιγράφει την κοπέλα. Μπορείτε να δείτε κι ένα άλλο είδος σατιρικής περιγραφής προσώπου στο ποίημα του Γ. Σουρή «Η ζωγραφιά μου» (απόσπασμα, στο Γ. Σουρή, Άπαντα, επιμ. Γ. Βαλέτας, εκδ. Γιοβάνη, 1966):

*Μπόι δύο πήχες
όψη κακή
γένια με τρίχες
εδώ κι εκεί.*

*Δύο μαύρα μάτια
χωρίς κακία
γεμάτα λαύρα
μα και βλακεία.*

*Κούτελο θείο
λίγο πλατύ
τρανό σημείο
του ποιητή.*

*Μακρύ ρουθούνι
πολύ σχιστό
κι ένα πηγούνι
σαν το Χριστό.*

Κείμενο 7 [Ένα ξεχωριστό κορίτσι...]

Τις τελευταίες ημέρες της παραμονής μου, εμφανίστηκε στο μπαρ ένα ξεχωριστό κορίτσι, που πραγματικά με τράβηξε στο δρόμο του. Κατέβαινε απ' το λεωφορείο τελευταία και ερχόταν στο μπαρ με παράξενο λικνισμό. Σαν να ήταν λιγάκι κουτσή, αλλά δεν ήταν. Ψηλή, λεπτοφυής, με πυκνά σκουροκάστανα

μαλλιά, κουρεμένα μοντέρνα, αγορίστικα. Ήταν πιο πολύ νόστιμη παρά όμορφη, με μια υπερήφανη λύπη. Έπιανα τον εαυτό μου, τ' απομεσήμερα στο σπίτι, να σκέφτεται το πρόσωπό της. Είχε μεγάλα μάτια, μουντά πράσινα, λιγάκι εξόφθαλμα. Κατέβαιναν τα ματόκλαδα παρακάτω απ' το κανονικό. Σαν να μισοκοιμόταν. Αντιθέτως, τα τόξα των φρυδιών της ήταν ζωηρά, καλογραμμένα. Πάντως, της πήγαινε πολύ το καλοκαίρι.

Σωτ. Δημητρίου, *Η φλέβα του λαιμού*, εκδ. Πατάκη, 1998

Πίνακας του Κυριάκου Κατζουράκη από το εξώφυλλο του βιβλίου

Ε ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1 Με αφετηρία την περιγραφή ενός χώρου (του ναού του Δία), αλλά και άλλες αντίστοιχες περιγραφές που θα αναζητήσετε στα βιβλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, των Αρχαίων Ελληνικών και άλλες σε χρηστικά κείμενα των εφημερίδων (π.χ. μικρές αγγελίες), συγκεντρώστε ένα λεξιλόγιο κατάλληλο για την περιγραφή ενός χώρου ή κτιρίου.

Ουσιαστικά	τοποθεσία, η τοπίο, το
Επίθετα	καταπράσινος
Ρήματα	διακρίνω, -ομαι

2 Με αφετηρία το λογοτεχνικό κείμενο που διαβάσατε (κείμ. 7) αλλά και από τη μελέτη άλλων κειμένων (από τη λογοτεχνία, το θέατρο, τον κινηματογράφο, τα μουσεία, το διαδίκτυο κ.λπ.), συλλέξτε λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται στην περιγραφή του σώματος και του προσώπου ενός ανθρώπου (άντρα ή γυναίκας).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ
το σώμα	
εμφάνιση–ενδυμασία	

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ
βάδισμα	
πρόσωπο (μάτια, μύτη, χαμόγελο)	

ΣΤ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Πριν από λίγες μέρες παρακολουθήσατε μια κινηματογραφική ταινία. Προσπαθήστε να περιγράψετε σε ένα φίλο ή σε μια φίλη σας τα χαρακτηριστικά του προσώπου των πρωταγωνιστών της ταινίας, που βλέπετε στην παρακάτω φωτογραφία.

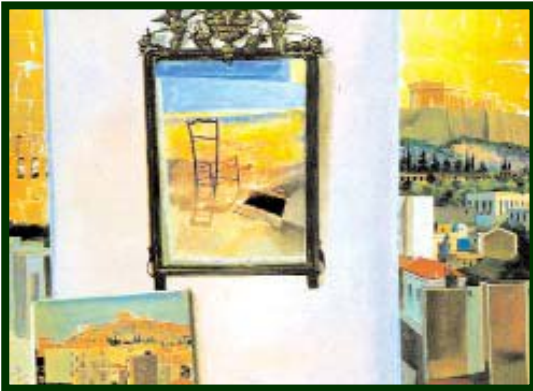
Από διαφημιστικό έντυπο της κινηματογραφικής ταινίας *Τιτανικός*

2. Σε μια συζήτηση με τους γονείς σας και μερικούς φίλους τους κάποιοι σας τονίζουν ότι η πλοήγηση (το σερφάρισμα) στο διαδίκτυο περισσότερο βλάπτει παρά ωφελεί. Απαντήστε τους, αναφέροντας σε τι έχετε ωφεληθεί εσείς από τα «ταξίδια» στον Παγκόσμιο Ιστό.

Διαβάζω και γράφω

1. Στο πλαίσιο του μαθήματος των Καλλιτεχνικών, επισκεφτήκατε ηλεκτρονικά ή πραγματικά μια έκθεση ζωγραφικής με έργα Ελλήνων ζωγράφων στην Εθνική Πινακοθήκη. Σας έκαναν εντύπωση οι παρακάτω πίνακες. Σε ένα κείμενο δύο παραγράφων, το οποίο θα στείλετε σε ένα φίλο σας με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (μαζί με τις εικόνες –πίνακες), περιγράψτε το περιεχόμενο των πινάκων, ξεκινώντας από τα γενικότερα χαρακτηριστικά και πηγαίνοντας στα ειδικότερα.

Σπ. Βασιλείου,
*Ο μικρόκοσμος της
οδού Γουέμπστερ,*
Εθνική Πινακοθήκη,
Μουσείο Αλεξάνδρου
Σούτζου

Θ. Βρυζάκης
Πολεμική σκηνή,
Εθνική Πινακοθήκη,
Μουσείο Αλεξάνδρου
Σούτζου

2. Διαβάζοντας μια εφημερίδα συναντήσατε το παρακάτω σκίτσο. Ποια «συμπεριφορά» αρκετών τηλεοπτικών καναλιών σατιρίζει ο σκιτσογράφος;

- Σε ένα κείμενο τριών παραγράφων (300 λέξεις), που θα δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική ή έντυπη εφημερίδα

του σχολείου σας, προσπαθήστε να εξηγήσετε γιατί ορισμένοι τηλεοπτικοί σταθμοί υπερπροβάλλουν γεγονότα βίας, δυστυχημάτων κ.λπ.

**...ΚΑΙ ΑΥΤΗ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ
ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΤΗΛΕΘΕΑΤΕΣ Ο ΜΙΚΡΟΣ
ΓΑΝΤΖΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΜΙΚΡΟΦΩΝΟ ΤΟΥ
ΚΑΝΑΛΙΟΥ ΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΥΡΕΤΑΙ ΖΩΝΤΑΝΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑΣ!!!**

**Σκίτσο του Ακοκαλίδη, στο Έλληνες γελοιογράφοι
του 20ού αιώνα, επιμ. Γήσης Παπαγεωργίου,
εκδ. Αστραία, 1999**

Διαθεματική εργασία

**«Εικόνες του εαυτού μας και του κόσμου στο
διαδίκτυο»**

► Συνεργαζόμενοι σε ομάδες των δύο ατόμων και με τον καθηγητή της Πληροφορικής, επιχειρήστε να διαμορφώσετε ένα ηλεκτρονικό λεύκωμα, στο οποίο θα περιγράψετε μέσα από ποικίλο ηλεκτρονικό υλικό, εικόνες (σχέδια, σκίτσα, φωτογραφίες κ.λπ.) και κείμενα σημαντικές πτυχές της καθημερινής ζωής αλλά και του χώρου ζωής σας. Πιο συγκεκριμένα:

- Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
- Απόδοση–κατασκευή μέσα από τη ζωγραφική του πορτρέτου του άλλου.
- Σκίτσα που σατιρίζουν τον κόσμο ή τον εαυτό σας.
- Πολιτιστικό υλικό (μουσεία, αρχεία, επιλογή κινηματογραφικών ταινιών κ.λπ.).
- Κείμενα με βιωματικό ή κριτικό περιεχόμενο για πρόσωπα και πράγματα–γεγονότα της κοινωνικής σας ζωής.

Εναλλακτικά:

► **Οργανώστε μια ηλεκτρονική έκθεση της τάξης σας στο διαδίκτυο.**

«Η πλαστή εικόνα του κόσμου από τα σύγχρονα ΜΜΕ και η ανατροπή της»

Χωρισμένοι σε ομάδες, επιλέξτε ένα γεγονός της επικαιρότητας που απασχόλησε την κοινή γνώμη και συλλέξτε:

- Υλικό (φωτογραφίες, ήχο). Πώς παρουσιάστηκε από τα τηλεοπτικά δελτία;
- Πώς το παρουσίασαν το ραδιόφωνο και οι εφημερίδες;
- Πώς παρουσιάστηκε σε σελίδες του διαδικτύου;
- Πώς το αντιμετωπίσατε–κρίνατε εσείς (προσωπικά κείμενα);

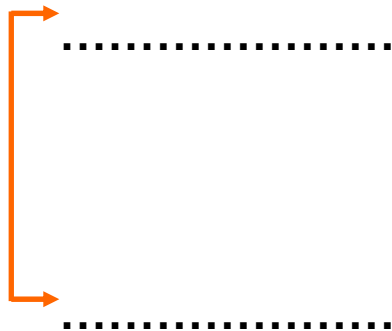

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. <http://www.ime.gr> (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού)
2. <http://www.benaki.gr> (Μουσείο Μπενάκη)
3. <http://www.ert.gr> (Ελληνική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση)
4. <http://www.google.com> (Μηχανή αναζήτησης στο διαδίκτυο)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Από τα άρθρα

Χρησιμοποιείται:

α. συγκεκριμένα,

π.χ.

β. γενικευτικά,

π.χ.

Το χρησιμοποιούμε για να

αναφερθούμε γενικά κι

αόριστα σε κάτι,

π.χ.

► Εκτός από ένα χώρο, μπορούμε να περιγράψουμε και

.....

.....

8η ενότητα

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ: Παρακολουθώ και συμμετέχω

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα γνωρίσουμε την παρατακτική σύνδεση και το ασύνδετο σχήμα στο λόγο μας.
- Θα μάθουμε ορισμένους συνδέσμους που χρησιμοποιούμε στην παρατακτική σύνδεση.

Θα μελετήσουμε τα σημεία στίξης που χρησιμοποιούμε στην παρατακτική σύνδεση και στο ασύνδετο σχήμα.

Θα συνεχίσουμε την μελέτη των αφηγηματικών κειμένων και τις παρατηρήσεις μας πάνω στο λόγο της αφήγησης.

Θα συζητήσουμε και θα γράψουμε για τον αθλητισμό και τους Ολυμπιακούς Αγώνες στο παρελθόν και στην εποχή μας, είτε αθλούμαστε οι ίδιοι είτε μας αρέσει να παρακολουθούμε αγώνες.

Κείμενο 1 Ένας υπέροχος μαραθωνοδρόμος

Η εκκίνηση

Εκείνη τη στιγμή ο γυμναστής πυροβόλησε στον αέρα, ο κόσμος αλάλαζε, οι αθλητές ξεχύθηκαν μπροστά. Έπρεπε να φτάσουν στον Αϊ-Γιώργη, δέκα χιλιόμετρα για να πάνε, άλλα τόσα για να γυρίσουν πίσω, να τερματίσουν στο μόλο.

Εκεί μπροστά, στην εξέδρα των επισήμων, ήταν δεμένη η κορδέλα του τερματισμού. Οι μαθητές ανέμισαν τα γαλάζια σημαϊάκια. Οι μαθήτριες τα λευκά μαντίλια του χορού τους.

Ο Κηρολίβανος έφυγε σαΐτα πρώτος και χάθηκε στον ορίζοντα. Ο Πέτρος ξεκίνησε επιφυλακτικά, σχεδόν βάδιζε, γέρνοντας περισσότερο από κάθε άλλη φορά στο πλάι, και κοίταζε διαρκώς πίσω του. Πολλοί έδειχναν να δυσφορούν με το θέαμα. Ξεφυσούσαν και χειρονομούσαν.

[...]

Ο τερματισμός

Προχωρούσε τώρα μπροστά τους ξυπόλυτος πια, με τεράστιες δρασκελιές, πλησίαζε το χώρο του τερματισμού. Τα μάτια ήταν γουρλωμένα αφύσικα, πεταμένα από την υπερπροσπάθεια έξω από τις κόγχες τους, έτρεχε ο ιδρώτας ποτάμι, έμοιαζε έτοιμος να καταρρεύσει, να διαλυθεί, να βγει η ψυχή από το εξοντωμένο σώμα, το ταλαιπωρημένο, αλλά μια γλυκιά λάμψη, ένα φως

γαλάζιο, είχε περιχυθεί στο πρόσωπο του. Το φαρδύ χαμόγελο λαμποκοπούσε πάνω στα δόντια του που φάνταζαν διπλάσια.

Ο Πέτρος έκοψε θριαμβευτικά την κορδέλα, την τράβηξε μαζί του με το ένα χέρι, την έσυρε πίσω του, χωρίς να ανακόψει καθόλου το ρυθμό του.

Ανδρέας Μήτσου, «Ένας υπέροχος
μαραθωνοδρόμος», στο *Κότινοι και στέφανοι*,
Οργανωτική Επιτροπή Αθήνα 2004

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Σε τι είδους αθλητική εκδήλωση αναφέρεται το κείμενο;
- 2 Πώς νιώθει ο νικητής την ώρα του τερματισμού;
 - Από ποια σημεία του κειμένου το καταλαβαίνουμε;

Κείμενο 2 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαιότητα

Με τους αγώνες θεμελιώνεται το ιδανικό της ευγενικής άμιλλας, που θα αποτελέσει τη βάση της αγωγής των νέων σ' όλες τις ελληνικές πόλεις και το κύριο κίνητρο για την καλλιέργεια και μέγιστη δυνατή ανάπτυξη των σωματικών, ψυχικών και διανοητικών ικανοτήτων του ανθρώπου. Κανένας άλλος λαός, πριν και μετά τους Έλληνες, δεν έθεσε έναν τέτοιο στόχο και μάλιστα σε τόση αποκλειστικότητα και ένταση. Και σε κανέναν άλλο λαό η επιβράβευση του ιδανικού αυτού, το στεφάνι της νίκης, δε στάθηκε τόσο σταθερά το ύψιστο αγαθό ανάμεσα σε όλους τους θησαυρούς του κόσμου, που θα μπορούσαν να χορηγήσουν οι θεοί στον άνθρωπο. Το αγωνιστικό στοιχείο υπήρξε ο

βασικός παράγοντας για τη διαμόρφωση του ελληνικού πολιτισμού στο σύνολο του, γιατί σ' αυτό οφείλεται κάθε σπουδαία επίτευξη όχι μόνο στην άθληση, αλλά και στα γράμματα, στις τέχνες, στην πολιτική και σε κάθε άλλη εκδήλωση της ζωής.

Ό,τι ο ελληνικός κόσμος ονειρεύτηκε και πάσχισε να αποκτήσει, την ενότητα και την ειρήνη, πραγματοποιήθηκε στα ελληνικά ιερά που ήταν και τα αγωνιστικά κέντρα, και προπάντων στο Ιερό της Ολυμπίας. Όσο διαρκούσε η ιερή εκχειρία, οι Έλληνες, κάτω από την αόρατη παρουσία και προστασία των θεών, παραμέριζαν τις διαμάχες τους και επιδίδονταν σε ειρηνικά έργα. Ο διαλυτικός ανταγωνισμός και το αλληλοσπάραγμα έδιναν τη θέση τους για λίγο χρόνο στην ευγενική και δημιουργική άμιλλα. Κατά το διάστημα αυτό σοφοί και λόγιοι είχαν τη ευκαιρία να διαβάσουν στην Ολυμπία τα έργα τους και να προτρέψουν τους Έλληνες σε ομόνοια. Και εδώ βρίσκεται η μεγάλη προσφορά του Ιερού της Ολυμπίας. Στο χώρο της συνειδητοποιούσαν οι Έλληνες την πνευματική τους ενότητα πάνω από τις επιμέρους διαφορές που τους χώριζαν. Η Ολυμπία δεν οδήγησε βέβαια σε μια πανελλήνια πολιτική ένωση, κατόρθωσε όμως κάτι σπουδαιότερο: να επιβληθούν και να αποκρυσταλλωθούν τα κοινά χαρακτηριστικά του ελληνικού πνεύματος, παρά τις αντιδικίες, τους ανταγωνισμούς και τον κατακερματισμό των Ελλήνων στις εχθρικές και απομονωμένες μεταξύ τους ελληνικές πόλεις.

*Η Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων,
Εκδοτική Αθηνών, 1976*

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Τι πρόσφεραν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στον πολιτισμό που δημιούργησαν οι Έλληνες; • Με ποια ιδανικά τον εμπλούτισαν;

2 Τι ήταν στην Αρχαιότητα η *εκεχειρία*;

Κείμενο 3 [Αγώνες φασουλάδας]

(Ο Καραγκιόζης έχει αποφασίσει να πάρει μέρος ως αθλητής στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ακολουθεί η συνάντησή του με το Σελήμ μπέη για να συζητηθούν οι λεπτομέρειες της συμμετοχής του.)

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Έλα, έλα, άσ' τη συζήτηση τώρα και μη χασομεράμε. Πάμε για φαΐ.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Μπα, τρομάρα να σου 'ρθει, μούργο. Πάλι φαΐ.

ΚΑΡ.: Πάψε συ, ρε γρουσουζή.

ΣΕΛΗΜ: Καλά σου λέει, Καραγκιόζη. Δεν πρέπει να τρως πολύ, γιατί θα παχύνεις, θα βαρύνεις κι ύστερα, πώς θα τρέξεις στους αγώνες;

ΚΑΡ.: Τι λέει βρε ο χάχας; Άμα δε φάω, να δυναμώσω, πώς θα τρέξω, βρε;

ΣΕΛ.: Τέλος πάντων. Ας αφήσουμε τώρα τα αστεία και να κοιτάξουμε τη δουλειά μας. Λοιπόν, Καραγκιόζη, από αύριο αρχίζει η συστηματική προπόνηση.

ΚΑΡ.: Πόσες φορές θα τρώω;

ΣΕΛ.: Μπα, κακός σου καιρός, παιδί μου! Όλο στο φαγητό είναι ο νους σου; Θα τρως, τέλος πάντων, ό,τι θέλεις.

ΚΑΡ.: Και τι θα παίρνω;

ΣΕΛ.: Ααα! Οι αθλητές δεν πληρώνονται.

ΚΑΡ.: Μπα;

ΣΕΛ.: Ε, μα βέβαια. Οι αθλητές δεν πληρώνονται, αγωνίζονται για το στεφάνι.

ΚΑΡ.: Πώς; Τι; Τι είπες, βρε γρουσουζή; Πάτε να με ξαναπαντρέψετε;

ΣΕΛ.: Όχι, παιδί μου. Στεφάνι εννοώ, δηλαδή ένα στεφάνι από κλαδί ελιάς που βάζουν στο κεφάλι του νικητή. Επίσης θα πάρεις και κάνα κύπελλο.

ΚΑΡ.: Τενεκεδένιο για το συσσίτιο;

ΣΕΛ.: Όχι, παιδί μου. Κύπελλο μεγάλο με δυο χερούλια, σε σχήμα αρχαϊκό, ωραίο.

ΚΑΡ.: Και δεν μου λες, τι θα 'χει μέσα;

ΣΕΛ.: Τίποτα.

ΚΑΡ.: Δεν το γεμίζετε με φασουλάδα;

ΣΕΛ.: Μα τρελός είναι, ντιπ για ντιπ τρελός τούτος!

ΚΑΡ.: Γιατί, βρε κουτόμπεη; Καλά σου λέω. Λεφτά δε δίνετε. Στο κύπελλο δε βάζετε φασουλάδα, ε, τότε γιατί δηλαδή ν' αγωνιστώ; Έτσι τζάμπα; Μπα, δε συμφέρει. Φεύγω.

ΣΕΛ.: Έλα δω, βρε.

ΚΑΡ.: Α, πα, πα. Δε συμφέρει, παιδί μου. Μπα... Κορόιδο, δηλαδή, πάτε να με πιάσετε;

ΣΕΛ.: Καλά, βρε παιδί μου. Το κύπελλο που θα δώσουμε σε σένα θα το γεμίσουμε με φασουλάδα.

ΚΑΡ. Εμ έτσι βέβαια.

ΣΕΛ.: Τι να κάνουμε; Να ησυχάσω από σένα.

ΚΑΡ.: Εμ να 'χει και γούστο η υπόθεση.

ΣΕΛ.: Κοίτα όμως να έρθεις πρώτος. Να νικήσεις.

ΚΑΡ.: Μωρ' τι σε νοιάζει εσένα; Θα τους φάω όλους.

ΣΕΛ.: Αφερίμ!* Σε θέλω.

*** αφερίμ:** μπράβο

Ο Καραγκιόζης Ολυμπιονίκης, φυλλάδιο Νο 73, εκδ. Άγκυρα, αναδημοσίευση στην εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, ένθετο «Επτά ημέρες», «Παιδί και Ολυμπιακοί Αγώνες», 2004

Ερωτήσεις κατανόησης

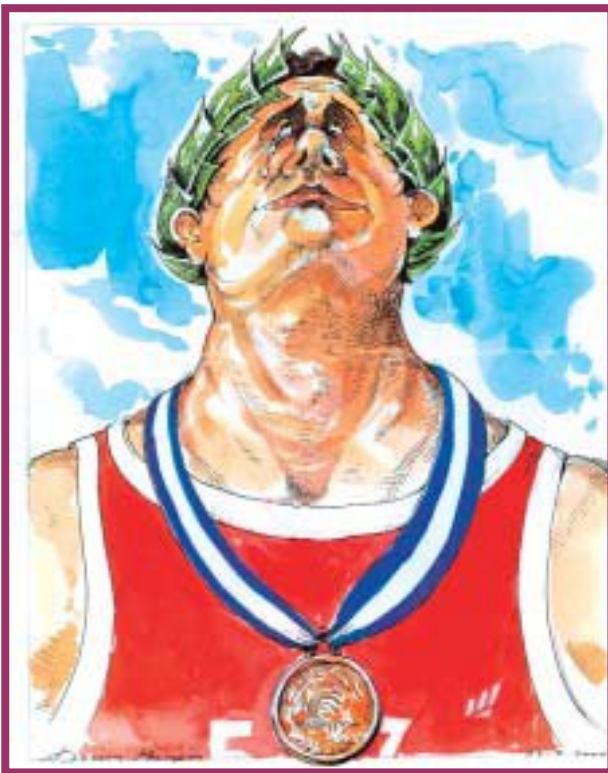
1 Γιατί τα λόγια και οι αντιδράσεις του Καραγκιόζη μάς προκαλούν γέλιο;

2 Ποια από τα ιδανικά των Ολυμπιακών Αγώνων (έτσι όπως τα είδαμε στο κείμεν. 2) φαίνεται να αγνοεί και να διακωμωδεί ο Καραγκιόζης;

- Γιατί παρ' όλ' αυτά μας είναι συμπαθής;

Κείμενο 4 [Ο Ολυμπιονίκης]

Ηλίας Μακρής, περ. «Κ»,
εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*,
2004

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Στο σκίτσο βλέπουμε έναν ολυμπιονίκη που μόλις του απονεμήθηκε το χρυσό μετάλλιο. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρουσιάζει αυτός ο ολυμπιονίκης με τους ολυμπιονίκες που

έχετε συνηθίσει να βλέπετε στους Αγώνες;

2 Τι είδους συναισθήματα σας προκαλεί το σκίτσο;

B

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ – ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

B1

Περίοδοι λόγου - Κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις

Ακούω και μιλώ

- Βρείτε και υπογραμμίστε τα ρήματα σε κάθε απόσπασμα που ακολουθεί.
 - Μπορείτε να πείτε σε ποια πρόταση ανήκει το κάθε ρήμα;
 - Χωρίστε κάθε απόσπασμα στις προτάσεις που το αποτελούν.
 - α. «Όσο διαρκούσε η ιερή εκχειρία, οι Έλληνες παραμέριζαν τις διαμάχες τους και επιδίδονταν σε ειρηνικά έργα» (κείμ. 2)
 - β. «Στο χώρο της συνειδητοποιούσαν οι Έλληνες την πνευματική τους ενότητα πάνω από τις επιμέρους διαφορές που τους χώριζαν» (κείμ. 2)
 - γ. «Ο Κηρολίβανος έφυγε σαΐτα πρώτος και χάθηκε στον ορίζοντα» (κείμ. 1)
 - δ. «Θα τρως, τέλος πάντων, ό,τι θέλεις» (κείμ. 3)
2. Ποιες από τις προτάσεις που εντοπίσατε στη δραστηριότητα 1 συμπληρώνουν το νόημα άλλων προτάσεων και δεν μπορούν να σταθούν στο λόγο μόνες τους;
 - Ποιες από τις προτάσεις των ίδιων αποσπασμάτων δεν εξαρτώνται από καμιά άλλη πρόταση;
3. Μερικές από τις προτάσεις που βρήκατε στην προηγούμενη δραστηριότητα ξεκινούν με μια λέξη που

τις συνδέει με μια άλλη πρόταση. Μπορείτε να βρείτε τις λέξεις αυτές;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Ένα τμήμα του λόγου που εκτείνεται από τελεία σε τελεία λέγεται **περίοδος**.
- ▶ Η περίοδος μπορεί να αποτελείται μόνο από μία ή και από περισσότερες προτάσεις.
- ▶ Μια πρόταση που δεν εξαρτάται από καμιά άλλη λέγεται **κύρια / ανεξάρτητη** πρόταση. Μια πρόταση που συμπληρώνει το νόημα μιας άλλης και εξαρτάται από αυτήν λέγεται **εξαρτημένη / δευτερεύουσα** πρόταση
- ▶ Οι λέξεις που συνδέουν κύριες ή δευτερεύουσες προτάσεις μεταξύ τους λέγονται **σύνδεσμοι**, π.χ. *και, όμως, ότι, μήπως* κτλ.

Διαβάζω και γράφω

1. «Κατά το διάστημα αυτό σοφοί και λόγιοι... ελληνικές πόλεις» (κείμεν. 2): Χωρίστε το απόσπασμα σε περιόδους λόγου. • Στη συνέχεια προσπαθήστε να χωρίσετε τις περιόδους σε προτάσεις. • Τέλος εντοπίστε και καταγράψτε τους συνδέσμους που υπάρχουν στο απόσπασμα και συνδέουν τις προτάσεις.

2. • Χωρίστε τις τρεις περιόδους λόγου που ακολουθούν σε προτάσεις:

α. «Το κύπελλο, που θα δώσουμε σε σένα, θα το γεμίσουμε με φασουλάδα» (κείμεν. 3)

β. «Πολλοί έδειχναν να δυσφορούν με το θέαμα» (κείμεν. 1)

γ. «Ξεφυσούσαν και χειρονομούσαν» (κείμεν. 1)

- Ποιες από τις προτάσεις αυτές είναι κύριες και ποιες δευτερεύουσες;
- Καταγράψτε τους συνδέσμους των τριών αυτών περιόδων.

B2

Παρατακτική σύνδεση προτάσεων – περιόδων

Κείμενο 5 [Βιογραφία του Σπύρου Λούη]

Λούης, Σπύρος (Μαρούσι, 1872 – Αθήνα, 1940). Νικητής του Μαραθώνιου δρόμου κατά τους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Θρυλική μορφή του ελληνικού αθλητισμού. Ήταν νερουλάς, μετέφερε δηλαδή με το κάρο του νερό από το Μαρούσι στην Αθήνα. Επέδειξε ικανότητες δρομέα αντοχής κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας και με προτροπή γνωστών του αποφάσισε να πάρει μέρος στην Ολυμπιάδα των Αθηνών. Το αγώνισμα τελέστηκε στις 10 Απριλίου (παλιό ημερολόγιο: 28 Μαρτίου 1896) από το Μαραθώνα προς την Αθήνα (απόσταση 42.152 μ.) και πήραν μέρος σ' αυτό άλλοι 12 Έλληνες. Ο Λούης ξεκίνησε συντηρητικά τον αγώνα, άφησε τους αντιπάλους του να προηγηθούν και να καταπονηθούν και στη συνέχεια, με υπερένταση δυνάμεων, πέτυχε να τους υποσκελίσει στο ύψος της Αγίας Παρασκευής, 9 χλμ. πριν από το τέρμα, και να τεθεί επικεφαλής. Τερμάτισε πρώτος στο Παναθηναϊκό Στάδιο (σε 2 ώρες 58' 50"), όπου του έγινε θεαματική υποδοχή από το κοινό.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, ο Λούης τιμήθηκε επανειλημμένα για τον άθλο του εκείνο, που πρόσφερε

στην Ελλάδα το πρώτο χρυσό της ολυμπιακό μετάλλιο. Το 1936 μάλιστα, κλήθηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου και μπήκε πρώτος στο στάδιο, φορώντας τη φουστανέλα του, επικεφαλής της ελληνικής ομάδας.

Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, Εκδοτική Αθηνών, 1986

Ακούω και μιλώ

1. Χωρίστε τις τέσσερις περιόδους που ακολουθούν σε προτάσεις. • Ποιες από τις προτάσεις αυτές είναι κύριες και ποιες δευτερεύουσες;
 - α. «Επέδειξε ικανότητες δρομέα αντοχής κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας και με προτροπή γνωστών του αποφάσισε να πάρει μέρος στην Ολυμπιάδα των Αθηνών» (κείμεν. 5)
 - β. «Η Ολυμπία δεν οδήγησε βέβαια σε μια πανελλήνια πολιτική ένωση, κατόρθωσε όμως κάτι σπουδαιότερο» (κείμεν. 2)
 - γ. «Κατά το διάστημα αυτό σοφοί και λόγιοι είχαν την ευκαιρία να διαβάσουν στην Ολυμπία τα έργα τους και να προτρέψουν τους Έλληνες σε ομόνοια» (κείμεν. 2)
 - δ. «Ήταν νερουλάς, μετέφερε δηλαδή με το κάρο του νερό από το Μαρούσι στην Αθήνα» (κείμεν. 5)
2. Τι είδους προτάσεις, κύριες ή δευτερεύουσες, συνδέουν οι υπογραμμισμένοι σύνδεσμοι σε καθεμιά από τις παραπάνω περιόδους λόγου; • Σε ποια περίπτωση έχει χρησιμοποιηθεί κόμμα ανάμεσα στις προτάσεις της κάθε περιόδου;

Μαθαίνω ότι:

▶ Όταν δύο ή περισσότερες προτάσεις συνδέονται με συνδέσμους, όπως οι:

και, ούτε, ή, είτε, αλλά, παρά, όμως, δηλαδή, όχι μόνο - αλλά και, λοιπόν, ωστόσο,

τότε λέμε ότι συνδέονται παρατακτικά.

▶ Παρατακτικά συνδέονται όμοιες προτάσεις, δηλαδή κύριες με κύριες ή δευτερεύουσες με δευτερεύουσες.

Διαβάζω και γράφω

1. Καταγράψτε και μελετήστε τους υπογραμμισμένους συνδέσμους που χρησιμοποιούνται στα αποσπάσματα της δραστηριότητας 1 (*Ακούω και μιλώ*). • Γράψτε ποια σημασία έχει ο καθένας από αυτούς. • Πώς συνδέει την πρόταση που εισάγει με την προηγούμενη;

2. Βρείτε στη σχολική γραμματική όλους τους συνδέσμους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην παρατακτική σύνδεση προτάσεων και καταγράψτε τους στο τετράδιό σας. • Στη συνέχεια φτιάξτε δικές σας περιόδους λόγου χρησιμοποιώντας μερικούς από τους συνδέσμους αυτούς.

Κείμενο 6 Δε σταματώ να τραγουδώ ποτέ!

Στο μυαλό μου ξετυλίγονται μία μία οι εικόνες. Από εκείνο το πρωινό της 12ης Ιουνίου, όταν ξημερώματα άυπνος έφευγα για το Πόρτο μέσω Φρανκφούρτης. Τότε είχα υπολογίσει να λείπω 10 ημέρες για τα τρία ματς με την Πορτογαλία, την Ισπανία και τη Ρωσία. Δεν είχαν περάσει παρά λίγες ώρες παραμονής μου στην

Πορτογαλία, όταν έγινε το πρώτο θαύμα. Η Ελλάδα κέρδισε με 2-1 την οικοδέσποινα Πορτογαλία στο «Ντραγκάο» και από το πρώτο κιόλας ματς έθεσε τις βάσεις για την πρόκριση στη δεύτερη φάση. Ακολούθησε στο «Μπέσα» το 1-1 με την Ισπανία, εκείνος ο βαθμός «χρυσάφι» που ουσιαστικά «σφράγισε» την πρόκριση. Από το Πόρτο στο Φάρο για την πιο γλυκιά ήττα στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου. Χάσαμε με 2-1 από τη Ρωσία στο «Αλγκάρβε», αλλά η πρόκριση ήταν δικιά μας. Παράταση μιας βδομάδας στο ταξίδι και από το Φάρο στη Λισαβόνα για τον προημιτελικό με τη Γαλλία. Στο μεταξύ μεγάλες δυνάμεις του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου έλεγαν αντίο. Ισπανία, Γερμανία, Ιταλία, Αγγλία έβγαιναν νοκ άουτ. Εκείνο το βράδυ της 25ης Ιουνίου στο «Ζοσέ Αβαλάδε» ήμουν σίγουρος. Το έλεγα πολύ πριν αρχίσει ο προημιτελικός ότι θα κερδίσουμε τη Γαλλία. Κάποιοι με περνούσαν για τρελό. Το πίστευα όμως ότι θα περάσουμε. Και με δικαίωσε ο... Χαριστέας. Επιστροφή στο Πόρτο και στο «Ντραγκάο» και ημιτελικός με την Τσεχία. Αυτό ήταν και το δυσκολότερο παιχνίδι. Ωστόσο αντέξαμε στην πίεση των Τσέχων και σε... νεκρό χρόνο ο Δέλλας σκόραρε και μας έδωσε το εισιτήριο για τον τελικό. Κυριακή 4 Ιουλίου. Στο στάδιο «Λουζ» της Λισαβόνας η ιστορία γράφει ότι η Ελλάδα είναι η πρωταθλήτρια Ευρώπης. Όλος ο κόσμος υποκλίνεται. Δεύτερη νίκη κατά της Πορτογαλίας με 1-0 αυτή τη φορά. Ακολούθησαν σκη-

νές απίστευτες, ονειρεμένες. Ο κόσμος ένα κουβάρι να τραγουδάει ασταμάτητα. Το λέει άλλωστε και το σύνθημα. «Δε σταματώ να τραγουδώ ποτέ...» Και δε θα σταματήσουμε ποτέ να τραγουδάμε γι' αυτή την ομάδα, για αυτούς τους παίκτες, αυτό τον προπονητή, που μας χάρισαν τη μεγαλύτερη χαρά. Μας απογείωσαν, μας τρέλαναν. Τους ευχαριστούμε.

εφημ. *Πρωταθλητής*, 2004

Διαβάζω και γράφω

1. «Χάσαμε με 2-1 από τη Ρωσία, αλλά η πρόκριση ήταν δικιά μας»: Χωρίστε την περίοδο σε προτάσεις.

- Τι είδους πρόταση είναι η καθεμιά, κύρια ή δευτερεύουσα;
- Με ποιο σύνδεσμο συνδέονται οι δύο προτάσεις;
- Ποια σημασία έχει αυτός ο σύνδεσμος;

2. Στα παρακάτω αποσπάσματα βρείτε και υπογραμμίστε τους συνδέσμους που συνδέουν παρατακτικά τις περιόδους κάθε αποσπάσματος.

• Ποια σημασία έχει ο καθένας από τους συνδέσμους αυτούς;

• Τι προσθέτει καθένας τους στο νόημα των αποσπασμάτων αυτών; • Ποιο σημείο στίξης υπάρχει ανάμεσα στις δύο περιόδους που συνδέονται παρατακτικά;

α. «Κάποιοι με περνούσαν για τρελό. Το πίστευα όμως ότι θα περάσουμε» (κείμεν. 6)

β. «Αυτό ήταν και το δυσκολότερο παιχνίδι. Ωστόσο αντέξαμε στην πίεση των Τσέχων» (κείμεν. 6)

γ. «“Δε σταματώ να τραγουδώ ποτέ...” Και δε θα σταματήσουμε ποτέ να τραγουδάμε γι' αυτή την ομάδα» (κείμεν. 6)

δ. «Ας αφήσουμε τώρα τα αστεία και να κοιτάξουμε τη δουλειά μας. Λοιπόν, Καραγκιόζη, από αύριο αρχίζει η συστηματική προπόνηση» (κείμεν. 3)

Διαπιστώνω για τη **στίξη** στην **παρατακτική σύνδεση**

- ▶ Πριν από τους συνδέσμους *και, ή / είτε* δε βάζουμε κόμμα.
- ▶ Συνήθως δε βάζουμε κόμμα πριν από το *όμως*, ενώ βάζουμε κόμμα πριν από το *αλλά*.
- ▶ Βάζουμε πάντα κόμμα πριν από το *αλλά και* (π.χ. *όχι μόνο νίκησαν, αλλά και θριάμβευσαν*).
- ▶ Συνήθως με το *ωστόσο* αρχίζει νέα περίοδος και έτσι πριν από αυτό υπάρχει **τελεία**.

3. Περιγράψτε και σχολιάστε σε μια παράγραφο το σκίτσο-κείμενο 4 χρησιμοποιώντας κυρίως παρατακτικό λόγο. • Προσέξτε τους συνδέσμους που θα χρησιμοποιήσετε, όπως και τα σημεία στίξης.

B3

Ασύνδετο σχήμα

Ακούω και μιλώ

1. Χωρίστε τα παρακάτω αποσπάσματα σε προτάσεις:
 - α. «Εκείνη τη στιγμή ο γυμναστής πυροβόλησε στον αέρα, ο κόσμος αλάλαζε, οι αθλητές ξεχύθηκαν μπροστά» (κείμεν. 1)
 - β. «Ο Πέτρος έκοψε θριαμβευτικά την κορδέλα, την τράβηξε μαζί του με το ένα χέρι, την έσυρε πίσω του» (κείμεν. 1)

γ. «Οι αθλητές δεν πληρώνονται, αγωνίζονται για το στεφάνι» (κείμεν. 3)

Τι είδους είναι οι προτάσεις αυτές, κύριες ή δευτερεύουσες; • Χρησιμοποιείται κάποιος σύνδεσμος για να συνδέσει τις προτάσεις κάθε περιόδου; • Ποιο σημείο στίξης παρεμβάλλεται και χωρίζει τις προτάσεις σε καθεμιά από τις παραπάνω περιόδους;

2. «Εκεί μπροστά, στην εξέδρα ... του χορού τους» (κείμεν. 1): Πόσες προτάσεις υπάρχουν στο απόσπασμα;

- Τι είδους είναι, κύριες ή δευτερεύουσες;
- Συνδέονται οι προτάσεις αυτές μεταξύ τους;
- Ποιο σημείο στίξης παρεμβάλλεται και χωρίζει τις προτάσεις στο απόσπασμα;

Διαβάζω και γράφω

1. «Μας απογείωσαν, μας τρέλαναν. Τους ευχαριστούμε» (κείμεν. 6): Το απόσπασμα αυτό περιλαμβάνει τρεις προτάσεις, τη μία μετά την άλλη. Έχουμε παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα στο απόσπασμα αυτό; • Γιατί; • Ποια σημεία στίξης χρησιμοποιούνται; Για ποιους λόγους;

2. Προσέξτε τα αποσπάσματα που ακολουθούν από το κείμενο 1:

α. «Τα μάτια ήταν γουρλωμένα αφύσικα, πεταμένα από την υπερπροσπάθεια έξω από τις κόγχες τους».

β. «...να βγει η ψυχή από το εξοντωμένο σώμα, το ταλαιπωρημένο».

γ. «...μια γλυκιά λάμψη, ένα φως γαλάζιο, είχε περιχυθεί στο πρόσωπό του».

Υπογραμμίστε τα κατηγορούμενα της λέξης «μάτια» στο απόσπασμα α και τους επιθετικούς προσδιορισμούς της λέξης «σώμα» στο απόσπασμα β. • Οι επιθετικοί αυτοί προσδιορισμοί και τα κατηγορούμενα βλέπουμε ότι μπαίνουν στο λόγο το ένα μετά το άλλο ασύνδετα. Ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιείται για να τους χωρίσει; • Ποιο είναι το υποκείμενο του ρήματος στο απόσπασμα γ; • Τι είχε περιχυθεί στο πρόσωπο του νικητή; • Υπογραμμίστε τις δύο φράσεις που δίνουν την απάντηση. • Ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να χωρίσει τις δύο αυτές φράσεις;

Μαθαίνω ότι:

► **Ασύνδετο σχήμα** έχουμε, όταν λέξεις ή φράσεις βρίσκονται στο λόγο η μία μετά την άλλη χωρίς κάποια συνδετική λέξη ανάμεσα τους. Τις λέξεις ή φράσεις αυτές, όταν γράφουμε, πάντα τις χωρίζουμε με κόμμα.

3. «Και δε θα σταματήσουμε ποτέ να τραγουδάμε ... τη μεγαλύτερη χαρά» (κείμεν. 6): Βρείτε το ασύνδετο σχήμα που περιέχεται στο απόσπασμα και υπογραμμίστε τους όρους που έχουν παρατεθεί ασύνδετα σ' αυτό.

ΑΦΗΓΗΣΗ

Κείμενο 7 Ο Σπύρος Λούης και οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η εκκίνηση του Μαραθώνιου δρόμου, του πιο

δημοφιλούς αθλήματος, είχε προγραμματιστεί για τις 2 το μεσημέρι της Παρασκευής 29 Μαρτίου. Οι αθλητές, Έλληνες και ξένοι, είχαν φτάσει στο Μαραθώνα από την προηγούμενη μέρα και φιλοξενήθηκαν

σε σπίτια του χωριού. Το πρωί συγκεντρώθηκαν όλοι στην πλατεία και συζητούσαν περιμένοντας να έρθει το μεσημέρι. Από το πρωί η μέρα ήταν μουντή, συννεφιασμένη. Το προηγούμενο βράδυ η βροχή είχε γεμίσει τους χωματόδρομους με λάσπες και το μεσημεράκι άρχισαν πάλι να πέφτουν ψιλές σταγόνες από τον ουρανό. Ο άντρας με το μουστάκι και το στρατιωτικό παράστημα σήκωσε ψηλά το χέρι και σημάδεψε με το πιστόλι τον ουρανό. Ύστερα φώναξε δυνατά:

«Λάβετε θέσεις!»

Δεκαεφτά νέοι άνθρωποι, παραταγμένοι σε τέσσερις σειρές, περίμεναν το σύνθημα για να ξεκινήσουν. Στην τελευταία σειρά, την τέταρτη, έξι περίπου μέτρα πίσω από τους πρώτους, ο Σπύρος Λούης παρατηρούσε τις πλάτες των συναθλητών του. Ο άντρας με το μουστάκι κοίταξε το ρολόι του.

«Έτοιμοι!»

Ο πυροβολισμός που ακολούθησε τάραξε την ησυχία του τοπίου. Οι χωρικοί που είχαν συγκεντρωθεί χειροκρότησαν τους αθλητές που ρίχτηκαν μπροστά με φτερά στα πόδια. Από κοντά οι δυο άμαξες με τους γιατρούς και τους νοσοκόμους, καθώς και δύο έφιπποι αξιωματικοί που ήταν υπεύθυνοι για τη σωστή διεξαγωγή του αγώνα. Ο Σπύρος Λούης ξεχύθηκε μαζί με τους άλλους αθλητές με έναν και μοναδικό στόχο: τη νίκη!

Μέσα από αμπέλια και πεύκα, οι αθλητές έφτασαν στο Πικέρμι. Πρώτος μπήκε στο χωριό ο Γάλλος Λερμιζιό με συνοδεία δύο έφιππων αξιωματικών. Ακολουθούσαν ο Αυστραλός ολυμπιονίκης στα 800 και 1500 μέτρα Έντουιν Φλακ. Οι κάτοικοι της περιοχής Ωχειροκροτούσαν τους αθλητές και τους έδιναν αναψυκτικά. Ο Λούης στάθηκε για λίγο να δροσιστεί σε ένα πανδοχείο.

- Τρέξε, Σπύρο! Μην κάθεσαι! του φώναζαν όλοι.

- Μη νοιάζεστε και θα τους φτάσω, απάντησε αυτός με σιγουριά.

Στο μεταξύ, επικεφαλής εξακολουθούσε να είναι ο Γάλλος Λερμιζιό. Πίσω του, σε αρκετή όμως απόσταση, έτρεχε ο Αυστραλός Φλακ, παραπίσω ο Αμερικανός Μπλέικ με τον Ούγγρο Κέλνερ κι έπειτα οι Έλληνες, ο Βασιλάκος με το Λούη και τους υπόλοιπους. Τελευταίες οι δύο άμαξες με τους γιατρούς και τους νοσοκόμους.

Στα μισά περίπου της διαδρομής ο Μπλέικ κουράστηκε και σταμάτησε. Μετά το Χαρβάτι ο δρόμος γινόταν ανηφορικός και δύσκολος. Τότε ο Φλακ βρήκε την ευκαιρία να ξεπεράσει το Λερμιζιό, ο οποίος τελικά εγκατέλειψε, εξαντλημένος από την κούραση. Σε λίγο ο Φλακ άκουσε πίσω του τα βήματα του Λούη, που πλησίαζε. [...]

Ο Λούης δεν άργησε να ξεπεράσει τον Αυστραλό, ο οποίος λίγο αργότερα λιποθύμησε και εγκατέλειψε τον αγώνα.

Ο Λούης πλησίαζε τώρα στο στάδιο, ενώ ο κόσμος είχε ξεχυθεί στους δρόμους και πανηγύριζε. Σε λίγο οι θεατές του σταδίου είδαν το Λούη με τον αριθμό 17 στη φανέλα να κατευθύνεται τρέχοντας προς το

τέρμα. Η χαρά των Ελλήνων θεατών δεν περιγράφεται! Αγκάλιαζαν ο ένας τον άλλο, φώναζαν ρυθμικά συνθήματα υπέρ του νικητή και όλοι, επίσημοι και μη, ήθελαν να τον συγχαρούν και να του σφίξουν το χέρι.

Κώστας Πούλος, *Ο Σπύρος Λούης και οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, εκδ. Παπαδόπουλος, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος της ιστορίας (κείμεν. 7);
2. Ποια πρόσωπα παίρνουν μέρος;
3. Ποια γεγονότα έγιναν την ημέρα του Μαραθώνιου;
 - Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
4. Ποια γεγονότα έγιναν πριν από το Μαραθώνιο;
 - Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
5. Ποιος αφηγείται την ιστορία;
 - Συμμετείχε ο ίδιος στα γεγονότα που εξιστορεί;
 - Σε ποιο πρόσωπο αφηγείται την ιστορία;
6. Εκτός από την αφήγηση, ποιος άλλος εκφραστικός τρόπος χρησιμοποιείται;
 - Τι προσθέτει στην αφήγηση;
7. Πώς φαντάζεστε τον καιρό την ημέρα που έγινε ο Μαραθώνιος το 1896;
 - Από ποια στοιχεία του κειμένου 7 το συμπεραίνετε;
 - Τα στοιχεία αυτά προωθούν την αφήγηση;
 - Γιατί δίνονται από το συγγραφέα;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 δε δίνονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων. Ο συγγραφέας περιορίζεται κυρίως στην αφήγηση των γεγονότων. Ξαναγράψτε το κείμενο εμπλουτίζοντάς το με τέτοια στοιχεία. Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση ενός αφηγητή που γνωρίζει τι

σκέφτονται και πώς αισθάνονται οι ήρωες της ιστορίας αυτού του Μαραθώνιου και πλαισιώστε τα γεγονότα με τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους.

Μαθαίνω ότι:

► **Σημαντικό στοιχείο της αφήγησης είναι η θέση που παίρνει ο αφηγητής στα γεγονότα της ιστορίας που αφηγείται. Μπορεί ο αφηγητής να κρατά μια αντικειμενική στάση, όταν παρουσιάζει με ουδέτερο τρόπο τα γεγονότα, ή μια υποκειμενική στάση, όταν εκφράζει, μαζί με τα γεγονότα, προσωπικά του συναισθήματα ή διατυπώνει σχόλια.**

2. Συγκρίνετε την αφήγηση της νίκης του Λούη στο Μαραθώνιο που δίνεται στο κείμενο 7 με αυτή του κειμένου 5.

- Ποιες ομοιότητες και διαφορές παρατηρείτε;
- Ποια αφήγηση θεωρείτε πιο έγκυρη;
- Για ποιους λόγους;

3. Στο κείμενο 6 ο συγγραφέας-δημοσιογράφος αφηγείται το χρονικό της νίκης της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα του 2004.

- Ποιες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στην αφήγηση αυτή και την αφήγηση της νίκης του Σπύρου Λούη στο κείμενο 7;
- Ποια από τις δύο αυτές αφηγήσεις θεωρείτε πιο άμεση;

4. Στις δύο αφηγήσεις των κειμένων 6 και 7 τα γεγονότα δίνονται με τη χρονολογική τους ακολουθία ή όχι;

5. Στην *Οδύσσεια* ο Όμηρος γνωρίζουμε ότι αφηγείται τις περιπέτειες του Οδυσσέα κατά την επιστροφή του στην πατρίδα του. Αφηγείται ο Όμηρος τα γεγονότα

αυτά με τη χρονολογική τους σειρά ή με κάποιον άλλο τρόπο; • Από πού αρχίζει την αφήγηση του;

Μαθαίνω ότι:

► Ο αφηγητής μπορεί να επιλέξει:

α. τη χρονολογική ευθύγραμμη παράθεση των γεγονότων,

β. να αρχίσει την αφήγηση του από τη μέση της υπόθεσης και, ώσπου να τελειώσει την αφήγησή του, να βρει την ευκαιρία να αφηγηθεί και τα αρχικά γεγονότα ή ακόμα να προσθέσει σχετικές με το θέμα του ιστορίες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Το κείμενο 6 αναφέρεται σε ένα ομαδικό άθλημα, το ποδόσφαιρο, ενώ το κείμενο 7 σε ένα ατομικό, τους αγώνες δρόμου. Εσείς προτιμάτε τα ομαδικά ή τα ατομικά αθλήματα; • Για ποιους λόγους;

2. Δείτε τις παρακάτω φωτογραφίες και διαβάστε τα κειμενάκια που τις συνοδεύουν. • Ποιες σκέψεις σας γεννούν για τις προσπάθειες που χρειάζεται να καταβάλουν οι αθλητές; • Τι νομίζετε ότι είναι αυτό που τους κάνει να προσπαθούν τόσο σκληρά; • Εσείς θα αποφασίζατε να ασχοληθείτε σοβαρά με κάποιο άθλημα; • Γιατί ναι; • Γιατί όχι;

Ιπτάμενα κορίτσια

Η απόσταση δίνει την εντύπωση ότι ο βατήρας απ' τον οποίο εκτινάχθηκαν οι Μεξικανές αθλήτριες της συγχρονισμένης κατάδυσης βρίσκεται πολύ ψηλότερα από τα 112 μέτρα του επιβλητικού ναού της Αγίας Οικογένειας, του Αντόνιο Γκαουντί, που διακρίνεται στο βάθος. Κατά τ' άλλα, δεν έχεις παρά να αναρωτηθείς πόσες χιλιάδες προσπάθειες έχουν προηγηθεί, για να μάθουν τα δυο σώματα να βουτούν σαν ένα.

Μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτου κρίνονται οι κόπτοι ολόκληρων ετών. Αυτή δεν είναι, άλλωστε, η άγρια ομορφιά του αθλητισμού;

Η Κινέζα καταδύτρια Γκούο Ζίνγκζινγκ αντιμετωπίζει την πρόκληση με τα μάτια ανοιχτά.

Ο φακός παγώνει το χρόνο, παρατείνει τη

στιγμή της εκτίναξης από τον βατήρα επ' άπειρον, λες και τα δάχτυλα της Καναδής Έμιλι Χέιμανς είχαν δύναμη υπερφυσική και μπορούσαν να

σηκώσουν το βάρος του σώματός της. Ο φωτογράφος δικαιώνεται για την εμμονή του στις λεπτομέρειες.

περ.«Κ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2004

3. Εξηγήστε και συζητήστε στην τάξη τις απαραίτητες προϋποθέσεις για Ολυμπιακούς Αγώνες, που να ανταποκρίνονται στην ιδέα που τους γέννησε (σελ. 20) και τους κινδύνους /απειλές που διατρέχουν σήμερα οι αγώνες (σελ. 21).

Αν...

**Αναβολικά – Ντόπινγκ
Πολιτική – Μποϊκοτάζ
Γιγαντισμός
Βία
Διακρίσεις – Ρατσισμός
Εμπορευματοποίηση
Οικολογική Καταστροφή**

Τι Αγώνες;

Αν...

Καθαροί Αγώνες

Ειρήνη – Φιλία

Μέτρο

Ευ αγωνίζεσθαι

Ισότιμη συμμετοχή –Αλληλοσεβασμός

Εθελοντισμός

Σεβασμός στο περιβάλλον

Ολυμπιακοί αγώνες

Διαβάζω και γράφω

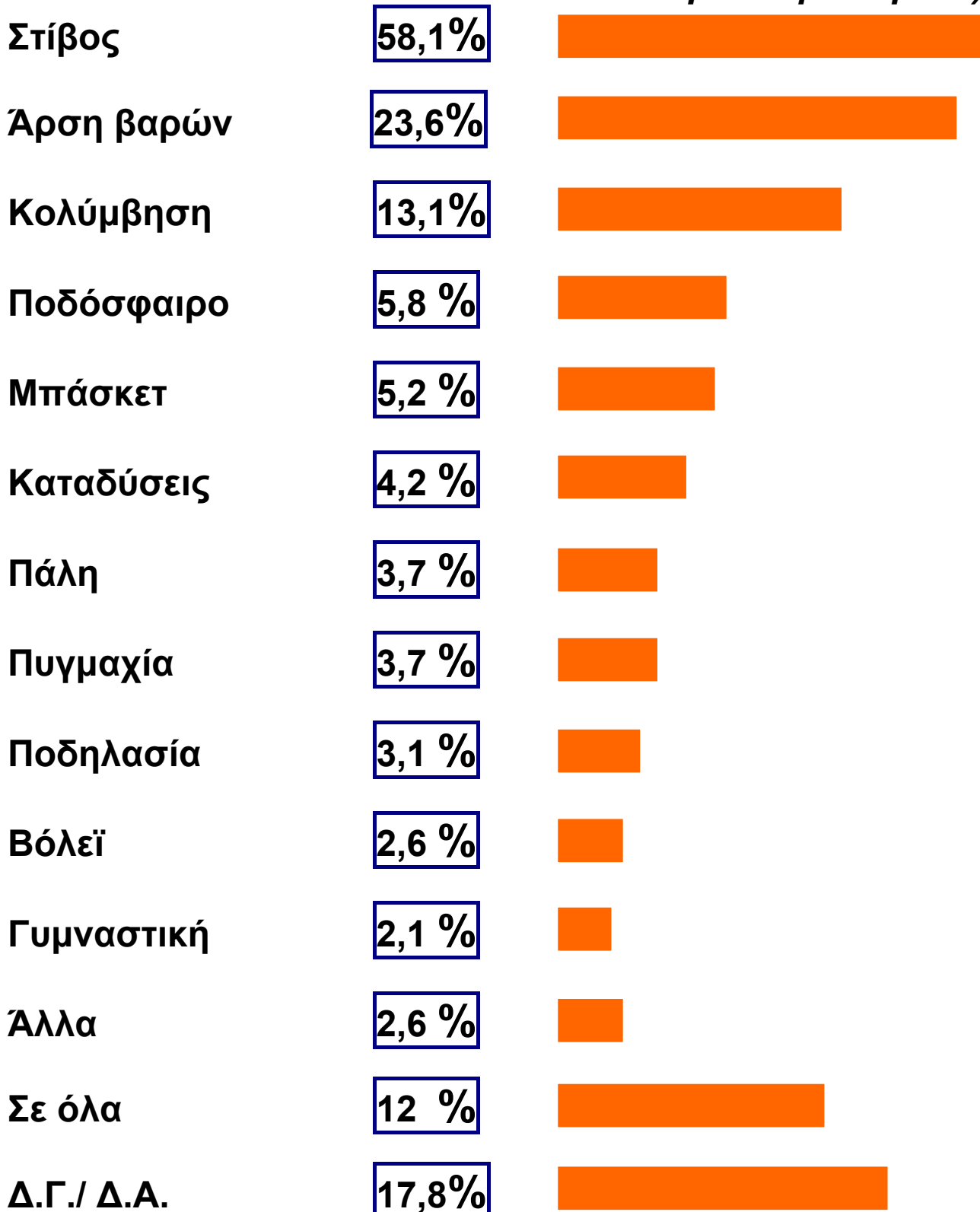
1. Δημοσιεύτηκαν σε μια εφημερίδα τα αποτελέσματα μιας διεθνούς έρευνας που έγινε το 2004 για τη χρήση αναβολικών ουσιών από αθλητές. Γράψτε σε μια παράγραφο τα συμπεράσματα που βγάξετε μελετώντας τα διαγράμματα που ακολουθούν και συνοψίζουν τις απαντήσεις όσων συμμετείχαν στην έρευνα. • Τι πιστεύει ο κόσμος σήμερα για τη χρήση αναβολικών ουσιών στον παγκόσμιο και ελληνικό αθλητισμό;

Χρήση αναβολικών ουσιών στον παγκόσμιο αθλητισμό

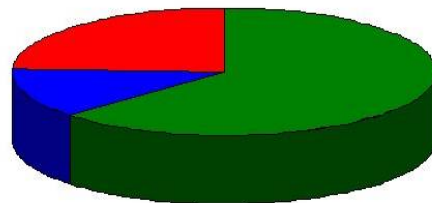
Σε ποια αθλήματα πιστεύετε ότι γίνεται περισσότερο χρήση των αναβολικών ουσιών;

(Απαντούν όσοι πιστεύουν ότι η χρήση αναβολικών είναι εκτεταμένο φαινόμενο)

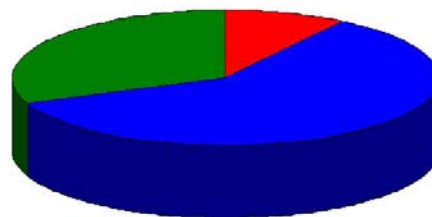
Η χρήση αναβολικών είναι εκτεταμένο φαινόμενο στην Ελλάδα;

- Είναι ένα εκτεταμένο φαινόμενο 24,5%
- Είναι ένα περιορισμένο φαινόμενο 63,0%
- Δ.Γ./ Δ.Α. 12,5%

Η χρήση αναβολικών είναι γενικό ή περιορισμένο φαινόμενο;

- Αποτελεί ένα περιορισμένο φαινόμενο από συγκεκριμένους αθλητές 31,1%
- Αποτελεί γενικό φαινόμενο 59,6%
- Δ.Γ./ Δ.Α.9,3%

εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2004

2. Αφηγηθείτε ένα αθλητικό γεγονός που ζήσατε οι ίδιοι από κοντά είτε ως θεατές είτε ως αθλητές. Η αφήγησή σας θα διαβαστεί στην τάξη.

Κριτήρια αξιολόγησης

1. Στον παρατακτικό λόγο χρησιμοποιείτε τους κατάλληλους συνδέσμους, ώστε να δένονται λογικά τα νοήματα μεταξύ τους.

2. Όποτε κάνετε στο λόγο παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα, χρησιμοποιείτε σωστά τα σημεία στίξης.

3. Μαζί με τα γεγονότα αναφέρετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας πριν από τον αγώνα, κατά τη διάρκειά του και αμέσως μετά το τέλος του.

4. Το ύφος της αφήγησης είναι άμεσο και προβάλλεται η προσωπική σας συμμετοχή στο αθλητικό αυτό γεγονός.

Διαθεματική εργασία

«Ποια αθλήματα υπήρχαν στους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες; • Ποια κατά την πρώτη αναβίωσή τους στη σύγχρονη εποχή, το 1896 στην Αθήνα; • Ποια είναι σήμερα τα ολυμπιακά αθλήματα;»

Χωριστείτε σε ομάδες.

► Η πρώτη θα συλλέξει υλικό (σχετικά κείμενα και φωτογραφίες) από τους Αγώνες στην Αρχαιότητα, η δεύτερη από τους Αγώνες του 1896 και η τρίτη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004.

► Σε συνεργασία με τους καθηγητές της Ολυμπιακής Παιδείας και της Ιστορίας θα κάνετε έρευνα σε σχετικές πηγές και στο διαδίκτυο.

► Κατηγοριοποιήστε το υλικό που θα συλλέξετε και συνθέστε με αυτό μία αφίσα για να διακοσμήσετε την τάξη σας.

Εναλλακτικά

«Ολυμπιακοί Αγώνες: Για ένα στεφάνι ελιάς ή για μια χούφτα δολάρια; • Γιατί αγωνίζονται σήμερα οι

αθλητές; Ποια από τα ολυμπιακά ιδεώδη της Αρχαιότητας διασώζονται στην εποχή μας;

• Τι είδους συμφέροντα έχουν πάρει τη θέση ορισμένων από αυτά;»

Οργανώστε μια μικρή έρευνα για να διερευνήσετε τι πιστεύει ο κόσμος σήμερα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

- ▶ Μια ομάδα από σας – σε συνεργασία με τους καθηγητές της Ολυμπιακής Παιδείας και της Ιστορίας – θα συντάξει ένα ερωτηματολόγιο.**
- ▶ Μια άλλη ομάδα – σε συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής – θα περάσει τα στοιχεία στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ μια τρίτη ομάδα θα τα επεξεργαστεί.**
- ▶ Η τέταρτη ομάδα αναλαμβάνει να σχολιάσει τα συμπεράσματα που θα προκύψουν σε ένα σύντομο κείμενο και να τα παρουσιάσει στη μαθητική εφημερίδα του σχολείου ή σε έντυπο που θα μοιράσει στους μαθητές του σχολείου.**

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▶ Μια πρόταση που δεν εξαρτάται από άλλη λέγεται , ενώ μια πρόταση που συμπληρώνει**

το νόημα μιας άλλης και εξαρτάται από αυτήν λέγεται

▶ **Σύνδεσμοι είναι οι λέξεις που**

▶ **Δύο ή περισσότερες προτάσεις μπορούν**

- να συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους:
 - α. παρατακτικά, όταν
 - β. υποτακτικά, όταν
- να μη συνδέονται με κάποια λέξη
(.....σχήμα)

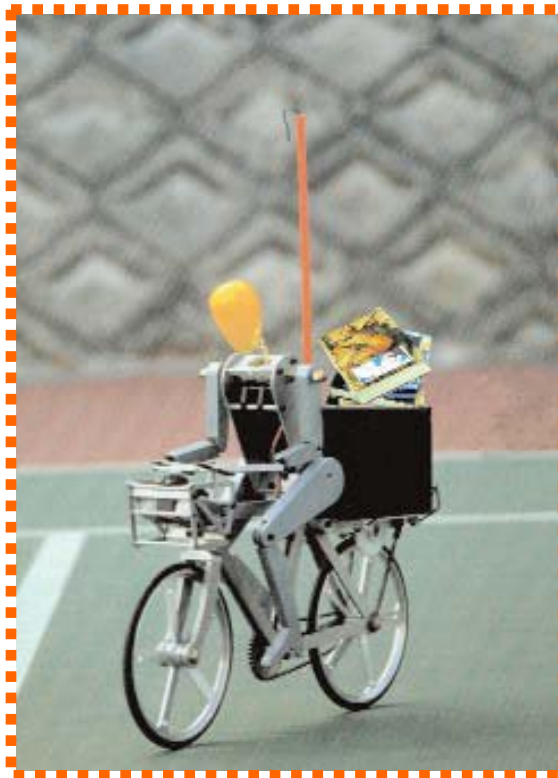
Ο αφηγητής, όταν οργανώνει την αφήγηση του, έχει πολλές επιλογές:

α. να αφηγείται αντικειμενικά τα γεγονότα ή να τα συνοδεύει με δικά του σχόλια, προσωπικά συναισθήματα κτλ.

β. να παραθέτει τα γεγονότα με τη χρονολογική τους σειρά ή

9η ενότητα

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ ΤΗ ΜΑΓΕΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

περ. « Οικονομικός Ταχυδρόμος» εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα μιλήσουμε για τις σχέσεις των λέξεων μέσα στη φράση-πρόταση, τη δυνατότητα που έχουμε να τις συνδυάζουμε και να τις αντικαθιστούμε με άλλες (συνταγματικός - παραδειγματικός άξονας).
- Θα αντιληφθούμε την ευελιξία και την οικονομία της ελληνικής γλώσσας.
- Θα κατανοήσουμε τη χρήση ειδικού λεξιλογίου σε διαφορετικά είδη κειμένων.
- Θα ασκηθούμε στο μετασχηματισμό ενός κειμένου σε διαφορετικό είδος λόγου.
- Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για τη σχέση μας με το βιβλίο και τον κόσμο της γνώσης.

Κείμενο 1 Πέντε ρήματα για το βιβλίο

Διαβάζω βιβλία για να κατακτήσω το χρόνο. Διαβάζοντας, το παρελθόν μου φαίνεται οικείο, το μέλλον φιλικό και προσιτό. Καταρρίπτω όρια και φραγμούς, σύνορα και προθεσμίες, απαγορεύσεις και φόβους. Η φαντασία διαστέλλεται, ο κόσμος γίνεται άπειρος ή μικρός ανάλογα με το κέφι μου. Όταν όλα σήμερα, ελέγχονται και προκαθορίζονται, μονάχα το διάβασμα μου επιτρέπει την ελευθερία. Διαβάζω, άρα είμαι ελεύθερος.

Αγοράζω βιβλία για να κάνω δικό μου τον κόσμο. Τον κόσμο των ιδεών, των μύθων, της επιστήμης, του ονείρου. Μέσα από τις τυπωμένες σελίδες νιώθω να ορίζω καλύτερα το γύρω χώρο, την οικουμένη, ολόκληρο το σύμπαν. Αγοράζοντας βιβλία, πλουτίζω σε εμπειρίες και ευαισθησία, γίνομαι συμμετοχος στο παγκόσμιο αγαθό της γνώσης.

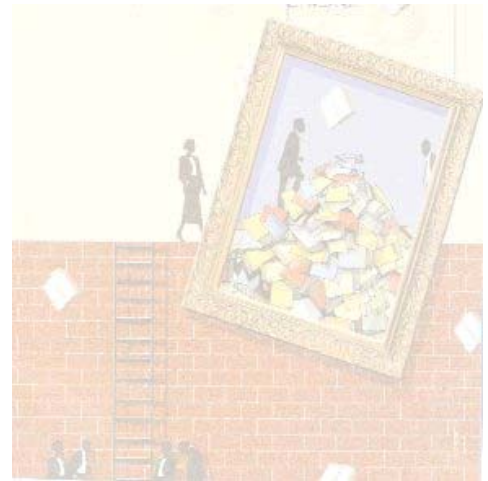
Χαρίζω βιβλία στο όνομα της αγάπης. Με μια ποιητική συλλογή εγκαινιάζω έναν έρωτα, με ένα μυθιστόρημα σφραγίζω μια φιλία χρόνων. Κάνοντας δώρο ένα βιβλίο που έχω αγαπήσει, δίνω στον άλλο να καταλάβει τα ιδιαίτερα αισθήματα που τρέφω γι' αυτόν. Με βιβλία συνοδεύω τα «Χρόνια Πολλά», το «Καλορίζικος», το «Να μας ζήσει», τα «Συγχαρητήρια».

Δανείζω και δανείζομαι βιβλία γιατί έτσι αποκτούν πνοή ζωής. Αλλάζουν χέρια, δραπτετεύουν από τα ράφια, παλιώνουν χρήσιμα οι σελίδες τους, κυοφορούν

γνώσεις και απόλαυση. Τα βιβλία δεν έχουν σπίτι δικό τους και κατοικία. Οι βιβλιοθήκες, ιδιωτικές ή δημόσιες, είναι μονάχα η στάση που κάνουν για να ξεκουραστούν στο άχρονο ταξίδι της επίγειας ζωής τους.

Γράφω βιβλία για να ζήσω.

Ερμηνεύω με δικό μου τρόπο τα περασμένα, βλέπω με μάτι αλλιώτικο ό,τι γίνεται ή δε γίνεται, ψυχανεμίζομαι λίγα απ' όσα η ζωή μου δε θα προφτάσει. Γράφω γιατί έχω την αυταπάτη πως είμαι ένας μικρός θεός: παίρνω αφορμή από το τίποτα και ανασταίνω ζωές, πιάνω στα χέρια μου μολύβι και στήνω ένα χάρτινο σύμπαν αληθινό. Γράφω γιατί μονάχα έτσι υπάρχω.

Κώστας Ακριβός, περ. της *ΕΝΕΒΕ*, τεύχ. 1, 2002

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Γιατί διαβάζει, αγοράζει, δανείζει – δανείζεται και χαρίζει βιβλία ο συγγραφέας;
- 2** Για ποιους λόγους εκτός από αναγνώστης είναι και συγγραφέας;
- 3** Εσείς ποια σχέση έχετε με το βιβλίο; Απαντήστε ακολουθώντας τα ρήματα με τα οποία ξεκινάει το κείμενό του ο συγγραφέας.

Κείμενο 2 [Η μονοκαλλιέργεια του πνεύματος φτωχαίνει τους ορίζοντές μας...]

Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι της πάνω στο τραπέζι και σκούπισε τα χείλη της.

- Θα φωτογραφίσουμε την αρχαία Πέλλα, τη γενέτειρα του Μεγαλέξανδρου, πρόσθεσε. Τα ψηφιδωτά της είναι γνωστά σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Ο δάσκαλος δεν έχασε την ευκαιρία.

- Η Πέλλα, είπε, υπήρχε από την Εποχή του χαλκού. Όμως από τότε που ο Αρχέλαος μετέφερε εκεί, από τις Αιγές, την πρωτεύουσα της Μακεδονίας, έγινε σπουδαίο πολιτιστικό κέντρο. Οι πιο φημισμένοι ζωγράφοι, όπως ο Ζεύξης και ο Γνώσης, σπουδαίοι ποιητές, φιλόσοφοι και τραγικοί φιλοξενήθηκαν στην αυλή του. Ανάμεσα τους κι ο Ευριπίδης, που έγραψε εκεί την τραγωδία *Ιφιγένεια εν Αυλίδι*.

- Ο Ευριπίδης έζησε στην Πέλλα μέχρι το τέλος της ζωής του, συμπλήρωσε η Αργυρώ κι ο καθηγητής την καμάρωσε.

- Μπράβο σου, Αργυρώ! Δεν είσαι μόνο καλή γεωπόνος, αλλά κι από ιστορία, τα πας μια χαρά, βλέπω!

- Κύριε καθηγητά, γέλασε η Αργυρώ, η μονοκαλλιέργεια του πνεύματος έχει συνέπειες παρόμοιες με τη μονοκαλλιέργεια του εδάφους. Φτωχαίνει τους ορίζοντές μας. Γινόμαστε σοφοί σ' έναν τομέα και στραβοί –συγχωρήστε με για την έκφραση– σ' όλους τους άλλους. Άλλωστε η κάθε επιστήμη, όπως ξέρετε, δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αν δε στηριχτεί στις υπόλοιπες. Η ιστορία, για παράδειγμα, είναι πολύτιμος σύμβουλος σ' επιστήμες, που με την πρώτη ματιά φαίνονται άσχετες, όπως τα μαθηματικά και η ιατρική. Θυμηθείτε το «Δήλιον πρόβλημα» και τον περίφημο Μιθριδατισμό.

Ο καθηγητής γέλασε με κρυφό καμάρι για τη νεαρή συνεργάτισσά του.

- Εντάξει, Αργυρώ, μας έπεισες ότι έχεις όλα τα προσόντα, για να εξελιχθείς σε μεγάλη επιστημόνισσα!

Οι δάσκαλοι καμάρωναν – και με το δίκιο τους – την ανιψιά τους, που τιμούσε το σόι. Μα η γιαγιά Λένη πετάχτηκε πάλι αγανακτισμένη.

- Μπρε, πάλι τα ίδια θα λέμε; Όλες οι 'πιστήμες του κόσμου είναι λόγια της καταστροφής, αν δεν έχουνε την αγάπη μέσα τους.

- Μπράβο σου, ακόμα μια φορά, κυρα-Λένη! Τούτη την κουβέντα σου, να ξέρεις, θα τη μεταφέρω στους φοιτητές μου μέσα στο αμφιθέατρο.

Η Αργυρώ αγκάλιασε τη γιαγιά της.

- Εγώ, γιαγιάκα μου, θα τη γράψω με μεγάλα γράμματα σ' ένα χαρτόνι και θα το κολλήσω πάνω από το γραφείο μου.

Κατερίνα Μουρίκη, *Στο γαλαξία της Ε.Ε.*,
εκδ. Αγκυρα, 1996

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί χαίρεται ο καθηγητής για τη φοιτήτριά του;
• Πώς δικαιολογεί η Αργυρώ την ανάγκη για ευρύτερη και όχι μονόπλευρη μόρφωση;

2 Ποια ήταν η γνώμη της γιαγιάς Λένης για την επιστήμη και πώς αντέδρασαν ο καθηγητής και η εγγονή της;

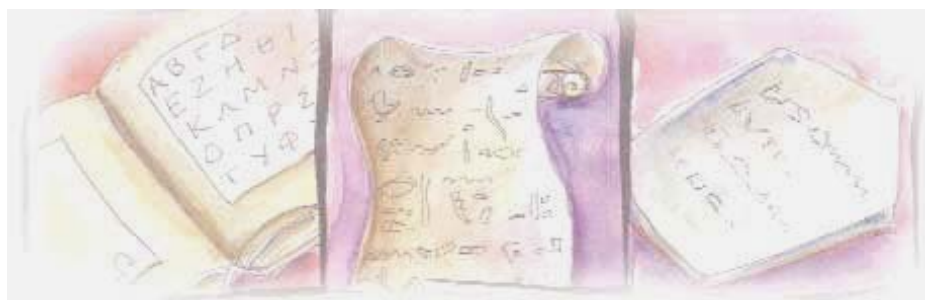

Κείμενο 3 [Η Μονς στα ίχνη της Βαβέλ]

Από τις 17 έως τις 26 Σεπτεμβρίου η πόλη της Μονς, στο Βέλγιο, αναζήτησε τα ίχνη του πύργου της Βαβέλ οργανώνοντας φεστιβάλ γλωσσών ανοιχτό σε όλους.

Ο στόχος, όπως αναφερόταν στον ιστοχώρο της εκδήλωσης: «Να ευαισθητοποιηθούν όσο το δυνατόν

περισσότεροι πολίτες στη σπουδαιότητα και τον πολιτιστικό πλούτο από τη γνώση των γλωσσών είτε για επαγγελματικούς λόγους είτε για λόγους προσωπικής ανάπτυξης ή ανοίγματος στους άλλους... αλλά και να ενθαρρυνθεί ο πληθυσμός της πόλης να μετάσχει σε δραστηριότητες εκμάθησης, όποια κι αν είναι τα κίνητρα του, ανεξάρτητα από ηλικία και κοινωνικο-οικονομική θέση...».

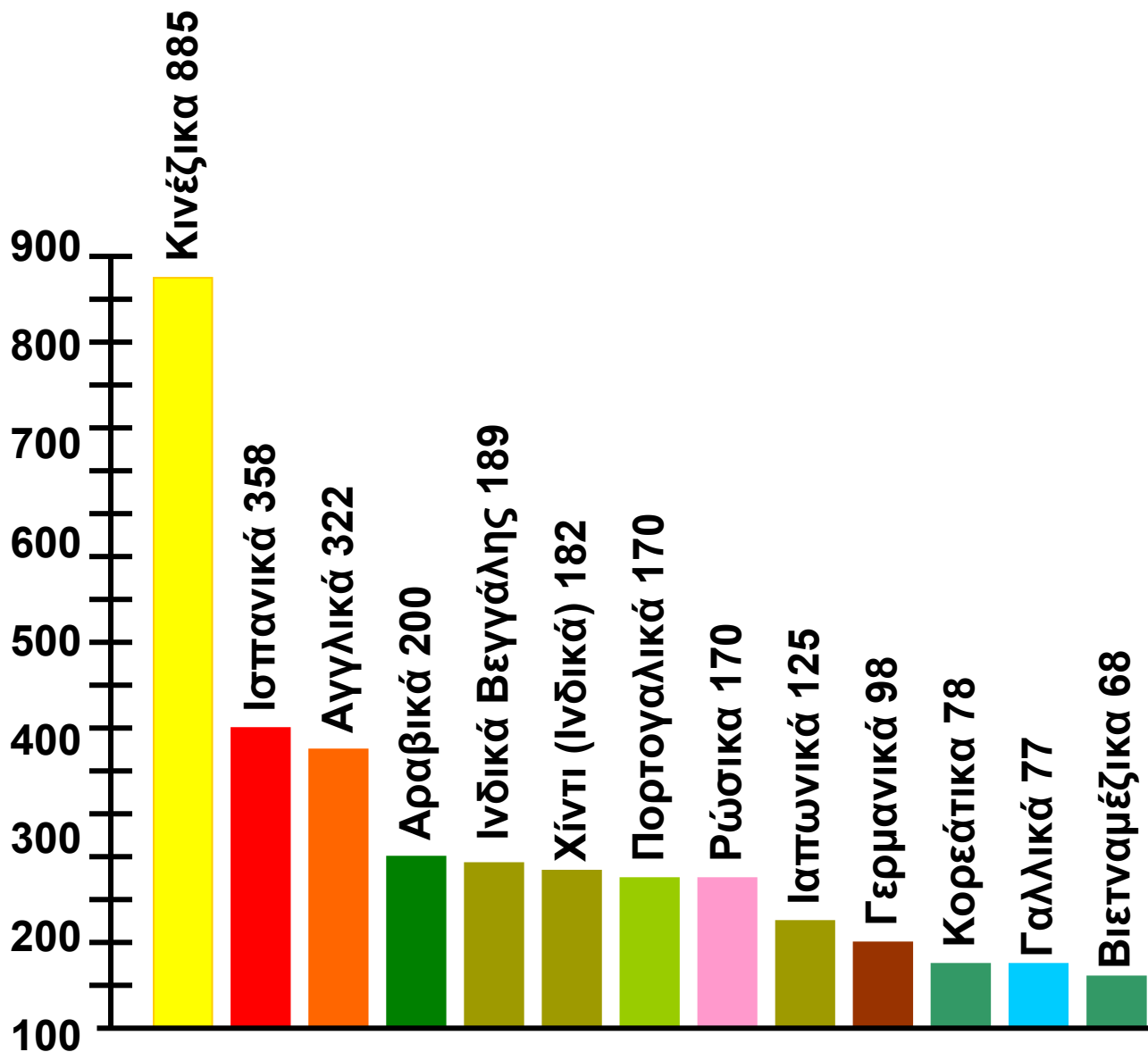

Και οι ευκαιρίες δεν έλειψαν. Τα εστιατόρια οργάνωσαν συζητήσεις στα δανέζικα, τα αγγλικά ή ακόμη και τα ελληνικά, με την καθοδήγηση καθηγητών γλωσσών. Χάρη σ' ένα φεστιβάλ τραγουδιών, μιμήσεων και θεατρικών σκετς, οι δάσκαλοι και οι μαθητές τους μοιράστηκαν τη χαρά των γλωσσών με το κοινό. Τοπικοί καταστηματάρχες βοήθησαν να οργανωθεί πολύγλωσσος διαγωνισμός αινιγμάτων. Σχηματίστηκε μια αλυσίδα φιλίας. Χάρη στο διαδίκτυο, οι κάτοικοι της Μονς είχαν τη δυνατότητα ανταλλαγών με κατοίκους διάφορων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για δέκα μέρες τα γερμανικά, τα αγγλικά, τα δανέζικα, τα ελληνικά, τα ιταλικά και τα ολλανδικά, ακόμη και η νοηματική γλώσσα, γνώρισαν μεγάλη διάδοση στη Μονς. Το σχέδιο αυτό ήταν ένα από τα πολλά στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού έτους γλωσσών».

Μητρικές γλώσσες που μιλιούνται περισσότερο στον κόσμο

Σε εκατομμύρια χρήστες

Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποιος ήταν ο στόχος του φεστιβάλ γλωσσών που οργανώθηκε στην πόλη Μονς του Βελγίου;

2 Με ποιους τρόπους οι κάτοικοι και οι επισκέπτες του φεστιβάλ ήρθαν σε επαφή με μια μεγάλη ποικιλία γλωσσών;

3 Πώς αισθάνεστε εσείς όταν βρίσκεστε σε ένα περιβάλλον πολύγλωσσο όπου μιλιούνται πολλές γλώσσες;

B ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

Ακούω και μιλώ

1. Μόλις διαβάσατε ένα λογοτεχνικό βιβλίο το οποίο σας έφεραν δώρο στη γιορτή σας οι φίλοι σας. Με δύο απλές προτάσεις εξηγήστε τι σας προσέφερε η μελέτη αυτού του βιβλίου. (Χρησιμοποιήστε ως παράδειγμα προτάσεις από το κείμενο 1, όπως: Η φαντασία διαστέλλεται. Ο κόσμος γίνεται άπειρος.)

2. Στις προτάσεις που φτιάξατε οι λέξεις συνδυάζονται–συντάσσονται με βάση συγκεκριμένους κανόνες. Για να τους ανακαλύψετε, προσέξτε τη σχέση ανάμεσα στο άρθρο και το ουσιαστικό που συνοδεύει.

3. Μια φίλη σας που γράφει ποιήματα και διηγήματα, σας εξηγεί πώς νιώθει γράφοντας λογοτεχνικά κείμενα. Αναφέρει ότι: 1) νιώθω μικρός θεός, 2) πιάνω μολύβι και στήνω ένα χάρτινο σύμπαν. Ποιες σχέσεις διακρίνετε να υπάρχουν ανάμεσα στο υποκείμενο και στο ρήμα στις προτάσεις αυτές; Παρατηρήστε, για παράδειγμα, πώς συμφωνεί το ρήμα με το υποκείμενο ως προς τον αριθμό ή και το πρόσωπο.

Διαβάζω και γράφω

1. Από το κείμενο 2 επιλέγουμε την πρόταση: «Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι». Υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στα άρθρα (*η, το*) και στα ουσιαστικά που προσδιορίζουν στο γένος, τον αριθμό ή και την πτώση;

• Μήπως υπάρχει και λογική σύνδεση ανάμεσα στο υποκείμενο (*Η Αργυρώ*) και το αντικείμενο (*το φλιτζάνι*) με το ρήμα; • Αν αλλάξει το πρόσωπο του ρήματος (*Η Αργυρώ άφησα*) μπορεί να σταθεί λογικά η πρόταση

2. Ποια λάθη παρατηρείτε στις παρακάτω προτάσεις;

– Η Αργυρώ άφησες το φλιτζάνι.

– Την Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι.

– Η Αργυρώ άφησε του φλιτζανιού. Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί είναι λάθος αυτές οι προτάσεις;

3. Μπορείτε να επεκτείνετε την προηγούμενη πρόταση από το κείμενο προσθέτοντας λέξεις; Για παράδειγμα:

– Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι στο τραπέζι.

– Η Αργυρώ άφησε το μικρό φλιτζάνι στο στρογγυλό τραπέζι.

– Η Αργυρώ άφησε το μικρό φλιτζάνι στο στρογγυλό τραπέζι της κουζίνας.

Μαθαίνω ότι:

► Συνταγματικές είναι οι σχέσεις μεταξύ ενός γλωσσικού στοιχείου και άλλων στοιχείων που προηγούνται ή ακολουθούν μέσα στην ίδια συντακτική ενότητα, φράση, πρόταση. Οι σχέσεις αυτές αναπτύσσονται στον οριζόντιο άξονα: **στο συνταγματικό άξονα.**

4. Από το κείμενο 2 επιλέγουμε τις επόμενες προτάσεις. • Μετακινήστε λέξεις ή λεκτικά σύνολα αυτών των προτάσεων, ώστε να αλλάξει η σειρά τους στις προτάσεις, όχι όμως και το νόημα τους.

Προτάσεις

- Τα ψηφιδωτά της Πέλλας είναι γνωστά σ' ολόκληρο τον κόσμο.
- Ο Ευριπίδης έζησε στην Πέλλα μέχρι το τέλος της ζωής του.
- Τούτη την κουβέντα σου θα τη μεταφέρω στους φοιτητές μου μέσα στο αμφιθέατρο.

Μετακίνηση λέξεων

-
-
-

Μπορείτε τώρα να απαντήσετε γιατί συχνά αλλάζουμε τη σειρά των λέξεων σε μια πρόταση;

5. Επιλέξαμε τρεις προτάσεις από το κείμενο και μετακινήσαμε λέξεις ή λεκτικά σύνολα. Τι παρατηρήσεις έχετε να κάνετε σχετικά με το αν διατηρείται ή όχι το νόημα των προτάσεων;

- Στο Βέλγιο η πόλη Μονς αναζήτησε τα ίχνη του πύργου της Βαβέλ.
- Μοιράστηκαν με το κοινό τη χαρά των γλωσσών οι δάσκαλοι και οι μαθητές τους.
- Συζητήσεις στα δανέζικα, τα αγγλικά ή και στα ελληνικά ακόμα οργάνωσαν τα εστιατόρια.

6. Οι παρακάτω προτάσεις είναι αποδεκτές στην ελληνική γλώσσα; • Αν όχι, γιατί; • Αναζητήστε στο κείμενο 3 μια πιο αποδεκτή εκδοχή τους.
– Διαγωνισμός αινιγμάτων να οργανωθεί πολύγλωσσος βοήθησαν καταστηματαρχες τοπικοί.
– Με κατοίκους τη δυνατότητα είχαν οι κάτοικοι της Μονς ανταλλαγών διαφόρων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κατάλαβα ότι:

- ▶ Η ελληνική γλώσσα είναι ευέλικτη.
- ▶ Η οριζόντια μετακίνηση λέξεων ή λεκτικών συνόλων σε μια πρόταση πρέπει να γίνεται με προσοχή και μέσα σε συγκεκριμένα όρια.
- ▶ Η οριζόντια μετακίνηση λέξεων ή λεκτικών συνόλων σε μια πρόταση «αποκαλύπτει» πού θέλει ο ομιλητής ή ο συγγραφέας να δώσει έμφαση ή τι να τονίσει.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

Μάθαμε προηγουμένως να συνδυάζουμε, να μετακινούμε λέξεις-φράσεις οριζόντια σε μια πρόταση.

Μπορούμε να κάνουμε το ίδιο, όχι όμως οριζόντια, αλλά κάθετα. Περίεργο έ; Ας δούμε μαζί κι αυτή τη «μαγική» λειτουργία της γλώσσας

Στα κύματα
της λογοτεχνίας

Περ. «Βιβλιοθήκη», εφημ. **ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ**, 2004

Ακούω και μιλώ

1. Υποθέστε ότι ήρθε στην τάξη σας ο συγγραφέας του κειμένου 1, ο οποίος σας εξήγησε γιατί διαβάζει, αγοράζει, χαρίζει, δανείζει και γράφει βιβλία. Σας ρωτάει ποια είναι η δική σας σχέση με τα βιβλία. Απαντήστε του αλλάζοντας τα παραπάνω ρήματα με συνώνυμα τους.

2. Παρακολουθήσατε τη συζήτηση της Αργυρώς με τον καθηγητή (κείμεν. 2) και είδατε ότι «οι δάσκαλοι καμάρωναν την ανιψιά τους». Σκεφτείτε ποιοι άλλοι, εκτός από τους δασκάλους, θα καμάρωναν την ανιψιά τους.

Διαβάζω και γράφω

1. Ας θυμηθούμε την πρόταση (κείμεν. 2) στην οποία «παίξαμε» ένα παιχνίδι οριζόντιας μετακίνησης των λέξεων. Ας αλλάξουμε μαζί είτε την ονομαστική φράση είτε τη ρηματική φράση, αρχικά με συνώνυμες λέξεις-φράσεις και μετά με άλλες που έχουν διαφορετική σημασία:

– Η Αργυρώ	άφησε το φλιτζάνι (συνέχισε)	
– Η φοιτήτρια		
– Η κοπέλα		
– Εκείνη		

– Οι δάσκαλοι	καμάρωναν (συνέχισε)	
---------------	-------------------------	--

Συμπεραίνω ότι:

► Μπορούμε να αλλάξουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις σε μια πρόταση με άλλες που παίζουν τον ίδιο ρόλο στην πρόταση. Αυτό δε γίνεται οριζόντια αλλά κάθετα με την αλλαγή κάθε φορά των λέξεων φράσεων (παραδειγματικός άξονας)

2. Αντικαταστήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις με άλλες, είτε συνώνυμες είτε όχι, προσέχοντας πώς το νόημα κάθε πρότασης παραμένει το ίδιο ή αλλάζει ανάλογα με τα παραδείγματα που θα επιλέξετε.

– Η Αργυρώ	<u>σκούπισε</u> τα χείλη της. (κείμεν. 2)
– Η Αργυρώ	<u>αγκάλιασε τη γιαγιά</u> της. (κείμεν. 2)
– <u>Ο δάσκαλος</u>	δεν έχασε την ευκαιρία, (κείμεν. 2)
– Τα εστιατόρια	<u>οργάνωσαν συζητήσεις στα δανέζικα</u> . (κείμεν. 3)

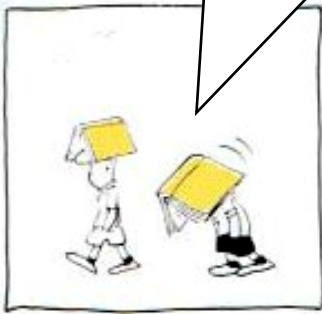
Μαθαίνω ότι:

► *Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς: Γιατί τα μαθαίνουμε όλα αυτά; Για να κατανοήσουμε ότι:*
όταν φτιάχνουμε προτάσεις, εργαζόμαστε παράλληλα και στους δύο άξονες, από τη μία συνδυάζοντας και βάζοντας σε λογική σειρά τις λέξεις (συνταγματικός άξονας) και από την άλλη επιλέγοντας τις κατάλληλες λέξεις (παραδειγματικός άξονας).

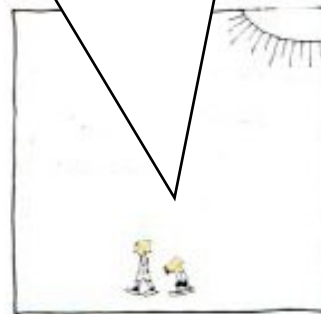

Κείμενο 4 [Χιούμορ και ανάγνωση βιβλίων]

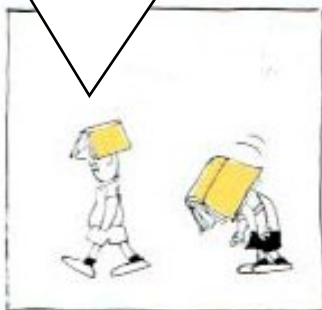
ΛΥΣΣΑΞΑΝΕ ΟΛΟΙ!

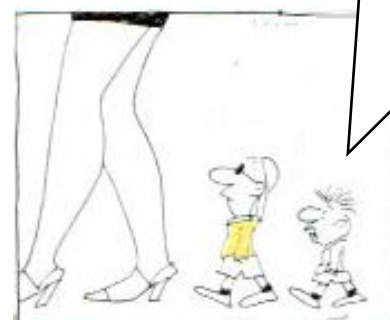
ΠΑΡΤΕ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ! ΚΑΙ ΠΑΡΤΕ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ!

**ΕΓΩ ΠΑΝΤΩΣ ΣΤΟ 'ΠΑ:
ΜΗΝ ΠΑΡΕΙΣ ΣΕΦΕΡΗ
ΘΑ ΣΟΥ ΠΕΣΕΙ ΒΑΡΥΣ!**

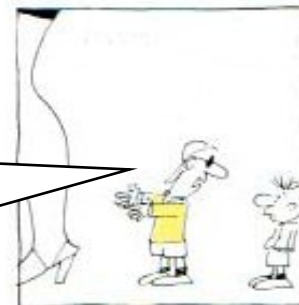
**ΚΑΠΟΤΕ ΜΑΣ ΕΝΔΙΕ-
ΦΕΡΕ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ...**

**ΑΥΤΗ ΦΤΑΙΕΙ
ΚΟΛΗΤΕ!**

**ΚΑΠΟΤΕ
ΚΡΑΤΑΓΕ ΚΑΙ
ΚΑΝΑ ΒΙΒΛΙΟ!**

Σκίτσα του Κ. Μητρόπουλου, στο Έλληνες γελοιογράφοι του 20ού αιώνα, επιμ. Γήσης Παπαγεωργίου, εκδ. Αστραία, 2002

Κείμενο 5 Μ' ένα βιβλίο (ακόμα) ξεχνιέμαι...

Η μυρωδιά του καινούριου βιβλίου, η ηδονή στο σκίσιμο των κολλημένων σελίδων, η επιλογή σελιδοδείκτη ή το τσάκισμα της σελίδας κάνουν το βιβλίο ίσως το πιο λατρεμένο αντικείμενο. Παρότι η τεχνολογία έχει παρεισφρήσει στον τρόπο που αγοράζουμε βιβλία –πολλοί τα παραγγέλνουν πλέον μέσω Ίντερνετ–, δεν έχει καταφέρει να αλλάξει την τελετουργία της ανάγνωσης. Πολλοί συγγραφείς, όπως ο Στίβεν Κινγκ, έχουν εκδώσει βιβλία σε ηλεκτρονική μορφή, ώστε να διαβάζονται μέσω Ίντερνετ. Αυτή η μόδα, όμως, δεν επικράτησε. Ένα βιβλίο που δεν κρατάς στα χέρια σου, που δε γέρνει στο στήθος σου, όταν σε παίρνει ο ύπνος με αυτό στην αγκαλιά, που δεν κουβαλάς στην παραλία ή στο λεωφορείο, ένα βιβλίο που δεν μπορείς να δανείσεις ή να μουτζουρώσεις, απλώς δεν είναι βιβλίο. Κατά έναν τρόπο δεν υπάρχει. Δεν μπορείς καν να το κλείσεις μετά το τέλος του και να το κρατήσεις λίγο ακόμα στα χέρια σου κοιτώντας το κενό για να συνειδητοποιήσεις ότι τελείωσε. Άλλωστε, το χάζι των βιβλίων στη βιβλιοθήκη σου είναι μια βόλτα στη ζωή σου.

περ. «ΒΗΜΑgazino», εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2003

Διαβάζω και γράφω

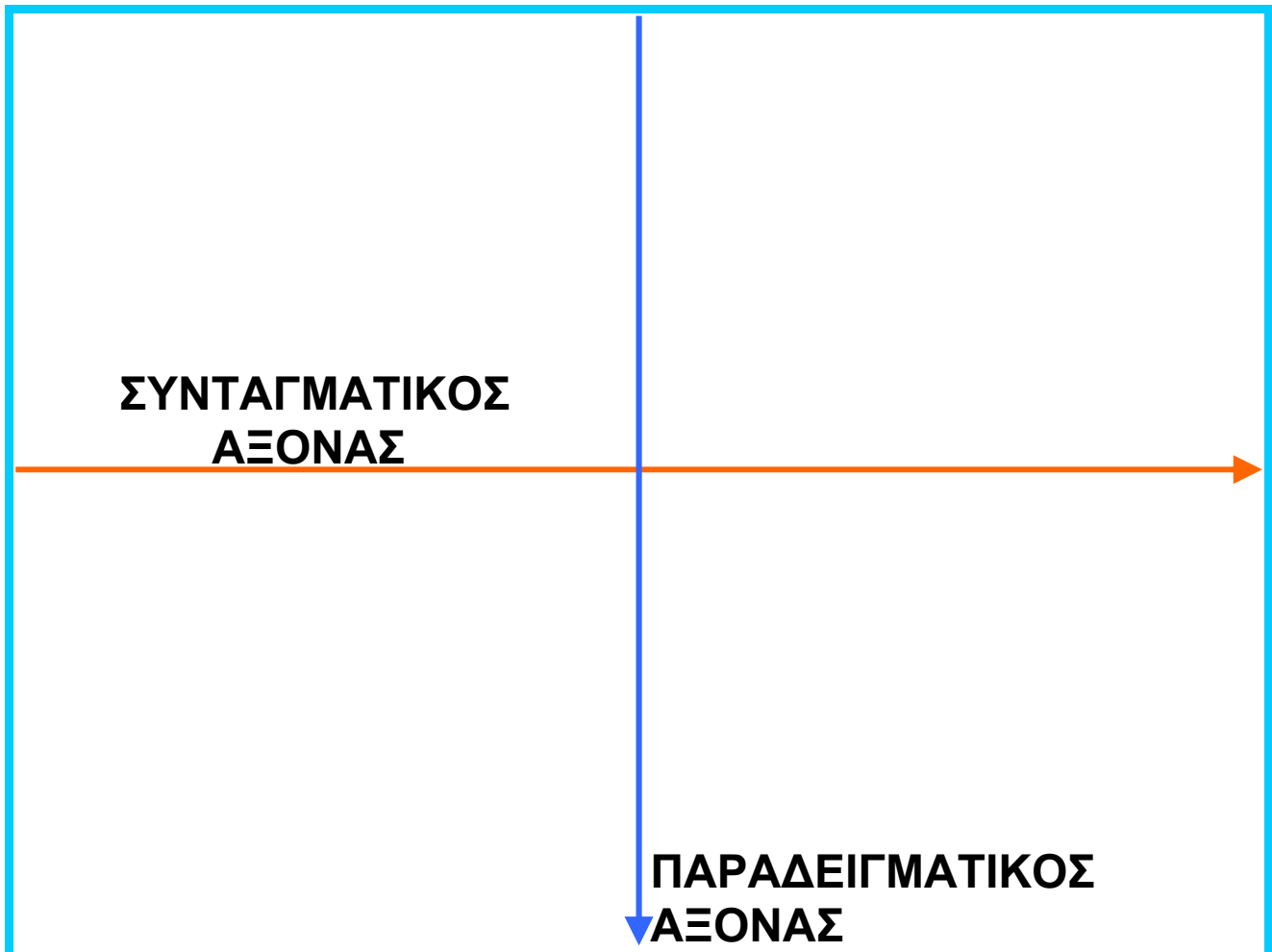
1. Στην πρόταση που ακολουθεί μπορείτε να σημειώσετε με βέλη τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των λέξεων (συνταγματικός άξονας →) και να αντικαταστήσετε κάποιες από αυτές με άλλες που θα έχουν την ίδια λειτουργία στην πρόταση (παραδειγματικός άξονας ↓). Ένα πρώτο παράδειγμα σας δίνεται παρακάτω:

Η τεχνολογία
Ο υπολογιστής

→
↓

δεν κατάφερε να αλλάξει την αλάξει
την τελετουργία της ανάγνωσης.

2. Από το κείμενο 4 διαλέξτε μία πρόταση και εργαστείτε επιλέγοντας και συνδυάζοντας λέξεις (στο σχήμα που ακολουθεί).

3. Στο κείμενο 5 αντικαταστήστε λέξεις ή φράσεις στις υπογραμμισμένες προτάσεις, εργαζόμενοι άλλοτε στο συνταγματικό και άλλοτε στον παραδειγματικό άξονα.

4. Αν η πρώτη παράγραφος του κειμένου 1 άρχιζε με τη φράση: «Ένας άνθρωπος διαβάζει βιβλία για να...», πώς θα συνεχιζόταν;

- Κάντε όσο περισσότερες αλλαγές μπορείτε στο συνταγματικό και παραδειγματικό άξονα.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Κατανόηση λεξιλογίου σε ποικίλα κείμενα

1 Στο κείμενο 6 που ακολουθεί επιλέξτε ειδικές λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται στη «γλώσσα» της μελέτης του διαστήματος. Στη συνέχεια, για όσες από τις λέξεις αυτές δε γνωρίζετε την ερμηνεία τους ή θέλετε περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα ερμηνευτικό λεξικό ή μια εγκυκλοπαίδεια στη βιβλιοθήκη του σχολείου.

Λέξεις ή φράσεις για το διάστημα

--

«Άγνωστες» λέξεις

Ερμηνεία

--	--

Κείμενο 6 [Η γλώσσα των άστρων]

Όπως γνωρίζουμε σήμερα, ο Γαλαξίας μας όχι μόνο δεν είναι μοναδικός, αλλά υπάρχουν δισεκατομμύρια άλλοι! Και ο αριθμός των αστερών κάθε γαλαξία φτάνει τις μερικές εκατοντάδες δισεκατομμύρια. Μερικοί γαλαξίες μοιάζουν με δίσκο, όπως ο δικός μας, κι άλλοι έχουν σπειροειδή μορφή. Υπάρχουν ακόμα ελλειπτικοί γαλαξίες

Νεφελώματα στον αστερισμό του Τοξότη

και επίσης γαλαξίες με εξαιρετική φωτεινότητα –οι μυστηριώδεις κβάρσες– που ανιχνεύονται στις εσχαιές του Σύμπαντος. Δεν είναι, όμως, μόνον η έκταση και οι αριθμοί που εντυπωσιάζουν στην εικόνα που αποκάλυψε το Σύμπαν. Είναι και η απέραντη ποικιλία των αστρικών αντικειμένων, όπου η ύλη συχνά οδηγείται σε ακραίες καταστάσεις. Είναι οι αστέρες νετρονίων και οι μαύρες τρύπες, οι μεγαλειώδεις εκρήξεις αστεριών και τα νεφελώματα, οι αναρίθμητοι κομήτες και οι ερυθροί γίγαντες, οι λευκοί νάνοι αλλά και οι συγκρούσεις των γαλαξιών.

Ο γαλαξίας της Ανδρομέδας

Νέφη γέννησης άστρων

Οι σκέψεις παγώνουν από το δέος ενώπιον των μεγεθών και του αγνώστου, αλλά και από την πραγματική (ή φαινομενική!) ασημαντότητά μας. «Για τον αστρονόμο ο άνθρωπος δεν είναι τίποτε άλλο παρά

μια κουκκίδα χωρίς σημασία σε ένα άπειρο Σύμπαν», παρατήρησε κάποιος στον Αϊνστάιν. «Συχνά αισθάνομαι το ίδιο», απάντησε ο Αϊνστάιν. «Συνειδητοποιώ, όμως, ότι αυτή η ασήμαντη κουκκίδα, που είναι ο άνθρωπος, είναι επίσης ο αστρονόμος».

Γ. Γραμματικάκης, στο *Ανιχνεύοντας το σήμερα, προετοιμάζουμε το αύριο*,
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001

2 Επισκεφτήκατε με τους φίλους σας ένα βιβλιοπωλείο και βρήκατε ένα βιβλίο που σας έκανε εντύπωση, όταν διαβάσατε προσεκτικά το οπισθόφυλλο (κείμεν. 7). Επειδή δεν καταλάβατε καλά τη σημασία ορισμένων φράσεων, προσπαθήστε να ξαναδιαβάσετε το κείμενο, προσέχοντας ιδιαίτερα τις φράσεις που συνοδεύουν τις «δύσκολες» λέξεις και βοηθούν στην κατανόηση της σημασίας τους. • Για την ανάγνωση του εξώφυλλου του βιβλίου (κείμεν. 7) εκτός από τις γλωσσικές σας γνώσεις ποιες άλλες χρησιμοποιήσατε; • Για ποιο λόγο;

Κείμενο 7 [Μαθηματικά και ομορφιά]

Ο συγγραφέας, μαθηματικός στο Πανεπιστήμιο του Γουόρικ της Αγγλίας, είναι γνωστός από το βιβλίο του *Παίζει ο Θεός ζάρια*; Εδώ προσπαθεί να εξηγήσει πώς φτιάχνονται τα υπέροχα σχήματα στη φύση. Θαυμάζουμε τα αστέρια που σπινθηροβολούν στον ουρανό. Μένουμε εκστατικοί μπροστά στον ιστό μιας αράχνης. Μας μαγεύουν οι φωτογραφίες του Σύμπαντος. Ζηλεύουμε την ικανότητα της μέλισσας που φτιάχνει τις τέλειες εξαγωνικές κηρήθρες. Πώς γίνονται όλα αυτά; Πρόκειται για έναν υπέροχο συνδυασμό μαθηματικών και ομορφιάς. Αυτό πραγματεύεται και ο

συγγραφέας, το να βρει δηλαδή τον τρόπο που οι φαινομενικά ψυχροί αριθμοί βρίσκουν έκφραση στην ομορφιά της φύσης.

Ian Stewart, *Οι Μυστικοί Αριθμοί*,
μτφρ. Α. Σπανού, εκδ. Π. Τραυλός, 2003

«Άγνωστες» λέξεις (κείμ. 7)	Συνοδευτικές φράσεις- συμφραζόμενα	Σημασία
– σπινθηροβολούν		
– εκστατικοί		
– εξαγωνικές		

Ε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Οργανώστε με τους καθηγητές της τάξης σας, γι' αυτή τη σχολική χρονιά, τακτικές επισκέψεις στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή στη Δημοτική βιβλιοθήκη της περιοχής σας. Στην πρώτη επίσκεψη σας ρωτούν τι είδους βιβλία σας αρέσουν και θα θέλατε να δανειστείτε. Απαντήστε, αιτιολογώντας γιατί προτιμάτε συγκεκριμένες κατηγορίες βιβλίων.

2. Σε κάποιο περιοδικό εβδομαδιαίας εφημερίδας διαβάσατε την παρακάτω είδηση (κείμεν. 8) για τη δημιουργία «ιπτάμενων αυτοκινήτων».

Τηλεφωνήστε σε ένα φίλο σας και περιγράψτε του πώς θα είναι τα αυτοκίνητα αυτά, ποιος θα τα κατασκευάσει, πόσο θα κοστίσουν και τι προβλήματα, πιθανόν, να δημιουργήσουν.

Κείμενο 8 Εμπρός καλό μου αυτοκίνητο!

Κάθε μέρα οι δρόμοι των μεγαλουπόλεων ανά τον κόσμο παρουσιάζουν την ίδια ασφυκτική εικόνα:

βρίσκονται μπλοκαρισμένοι από εκατοντάδες αυτοκίνητα,

με οδηγούς βουτηγμένους στο άγχος, γιατί δε θα προλάβουν να φτάσουν στον προορισμό τους την ώρα που πρέπει. Το πρόβλημα του κυκλοφοριακού ήταν το κίνητρο για κάποιους επιστήμονες να επινοήσουν ένα πρωτότυπο μέσο μεταφοράς, με σκοπό να μας απαλλάξει από την καθημερινή ταλαιπωρία στους δρόμους. Ο λόγος για τα ιπτάμενα αυτοκίνητα, ελικοφόρα δηλαδή τετράτροχα, τα οποία στα μπουτιλιαρίσματα θα μπορούν να ίπτανται. Σαν το καπέλο του... αστυνόμου Σάϊνη, το οποίο έβγαζε έλικες και τον βοηθούσε να πετάξει.

Η ιδέα δεν είναι καινούρια, αφού στο παρελθόν έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την υλοποίησή της, οι οποίες όμως απέτυχαν, επειδή τα οχήματα που κατασκευάζονταν ήταν ακριβά, βαριά και αργά. Τη λύση σε αυτά τα εμπόδια αναμένεται να δώσει η NASA, η οποία σκοπεύει να κατασκευάσει ιπτάμενα αυτοκίνητα, μετατρέποντας τον εξοπλισμό των λεγόμενων μικρών

αεροπλάνων. Αν και τα μικρά αεροπλάνα δεν είναι πρακτικά για την πλειοψηφία των ανθρώπων, ερευνητές της NASA ελπίζουν ότι στα επόμενα πέντε χρόνια η εξέλιξη της τεχνολογίας θα επιτρέψει την κατασκευή μικρών αεροπλάνων που θα είναι φθηνά, αθόρυβα, εύκολα στην οδήγηση και θα κοστίζουν γύρω στα 100.000 δολάρια. Αυτή η γενιά αεροπλάνων εκτιμάται ότι θα προετοιμάσει με τον καλύτερο τρόπο το έδαφος για την άφιξη των ιπτάμενων αυτοκινήτων. Ωστόσο η εταιρεία Boeing, έχει σχεδιάσει το πρώτο ιπτάμενο τετράτροχό της. Βέβαια, μαζί με τα σχέδια για τα ιπτάμενα αυτοκίνητα, θα πρέπει να βρει και τρόπους να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο ενός κυκλοφοριακού χάους, όχι πια στους δρόμους, αλλά στους ουρανούς!

περ. «BHMAGazino», εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2004

Διαβάζω και γράφω

1. Αφού μιλήσατε με το φίλο σας για τα «ιπτάμενα» αυτοκίνητα, γράφετε μια φανταστική ιστορία με πρωταγωνιστή τον εαυτό σας να οδηγεί ένα τέτοιο αυτοκίνητο πάνω από την πόλη ή την περιοχή σας.
2. Υποθέστε ότι είστε ο συγγραφέας του κειμένου 1, που γράφει για την αξία του βιβλίου. Σας επισκέπτεται ένας μαθητής– δημοσιογράφος σχολικής εφημερίδας για να σας πάρει συνέντευξη. Γράψτε μια τέτοια (φανταστική) συνέντευξη, αντλώντας υλικό για τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις από το κείμενο αυτό.

3. Από μια εταιρεία νέων τεχνολογιών σάς έστειλαν ένα διαφημιστικό υλικό (κείμεν. 9) για να αγοράσετε ή εσείς ή το σχολείο σας ένα ρομπότ-δάσκαλο αγγλικών. Απαντήστε στην πρόταση τους με μια επιστολή 2-3 παραγράφων (λαμβάνοντας υπόψη και το κείμενο 3 του Τετραδίου Εργασιών).

Κείμενο 9 Ρομποτοδιδάσκαλος αγγλικών

Το κοριτσάκι της φωτογραφίας χρησιμοποιεί την οθόνη αφής του «Irobi», ενός «έξυπνου» ρομπότ που διδάσκει αγγλικά στους χρήστες του μέσω ενσωματωμένων προγραμμάτων, τα οποία μπορεί μάλιστα και αναβαθμίζει μέσω του Internet. Το ρομπότ λειτουργεί και με τηλεχειρισμό αλλά και με φωνητικές εντολές του χρήστη. Διαθέτει επίσης ενσωματωμένη κάμερα, με την οποία μπορεί ο ιδιοκτήτης του να βλέπει και να ελέγχει τι γίνεται στο σπίτι ή στο χώρο που το έχει τοποθετήσει απ' όπου κι αν βρίσκεται.

ένθετο «Science», εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2004

Διαθεματική εργασία

«Ταξίδι στον κόσμο της γραφής και της ανάγνωσης»
Η τάξη ή το σχολείο σας οργανώνει ένα διαγωνισμό ανάγνωσης βιβλίων και γραφής λογοτεχνικού κειμένου.

► Μια ομάδα θα καταγράψει τις προτιμήσεις των μαθητών και θα προτείνει τις κατηγορίες (πεζογραφία, ποίηση, ιστορία, επιστημονική φαντασία, θέατρο, γεωγραφία κ.λπ.) από τις οποίες κάθε ομάδα μαθητών

(3-4 ατόμων) θα επιλέξει δύο βιβλία, που θα διαβάσει σε ορισμένο χρονικό διάστημα.

▶ Στη συνέχεια θα γίνει παρουσίαση των βιβλίων απ' όλα τα μέλη κάθε ομάδας και θα υπάρξει βράβευση των καλύτερων παρουσιάσεων από επιτροπή μαθητών, εκπαιδευτικών, τοπικών πνευματικών φορέων.

▶ Θα ζητηθεί απ' όποιον μαθητή επιθυμεί να γράψει οποιοδήποτε είδος λογοτεχνικού κειμένου (διήγημα, ποίημα, χρονογράφημα, θεατρικό μονόπρακτο κ.λπ.) και να το παραδώσει στην επιτροπή του διαγωνισμού.

▶ Θα ακολουθήσει η βράβευση των καλύτερων κειμένων κατά κατηγορία και η ανάγνωση τους από τους μαθητές.

▶ Θα εκδοθεί ειδικός τόμος-τεύχος από το σχολείο με όλα τα κείμενα των μαθητών που συμμετείχαν στο διαγωνισμό.

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. <http://www.biblionet.gr>

(Δικτυακός τόπος με όλες τις ελληνικές εκδόσεις των τελευταίων χρόνων)

2. <http://www.linguarax.org> (Σχέδιο της Unesco για την προώθηση του πολιτισμού και της ειρήνης διαμέσου της πολύγλωσσης εκπαίδευσης)

3. <http://www.elia.org.gr> (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο)

4. <http://www.mpi.nl/DOBES> (Ειδική ιστοσελίδα για τις γλώσσες που κινδυνεύουν με εξαφάνιση)

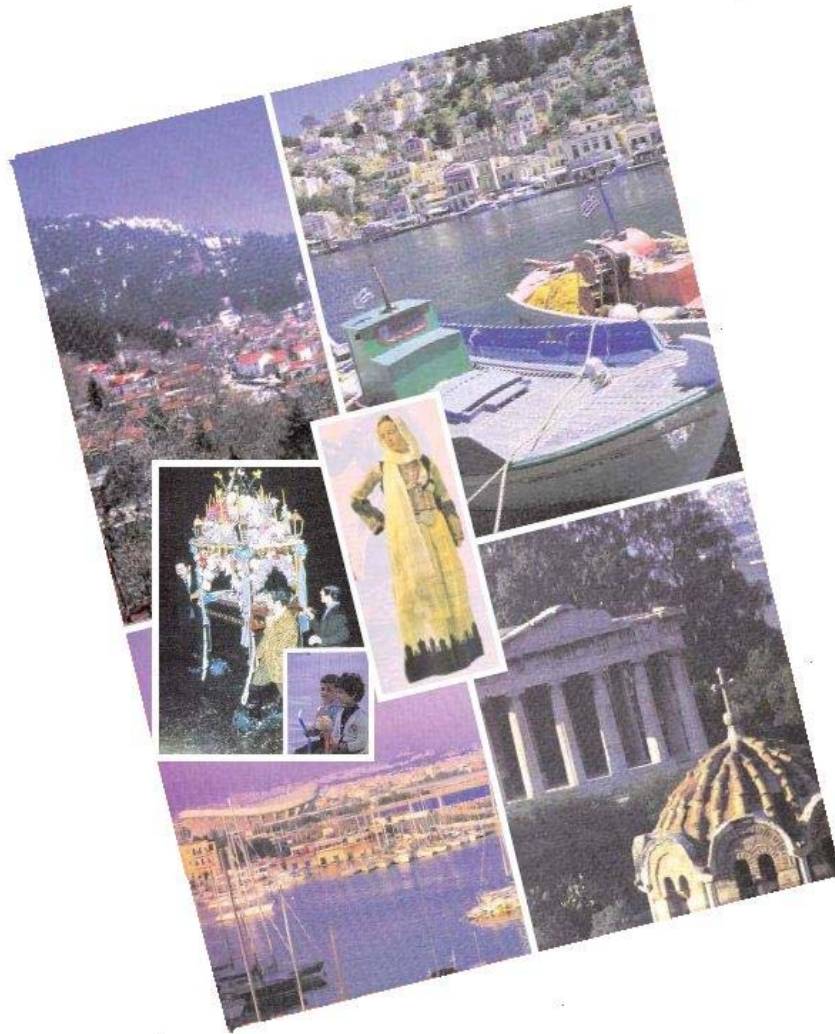
5. <http://www.vlib.org> (Εικονική βιβλιοθήκη για τις επιστήμες, τις τέχνες και τον πολιτισμό)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▶ Μέσα σε μια πρόταση οι ή τα μπορούν να μετακινηθούν, «αποκαλύπτοντας» αυτό που θέλουμε να τονιστεί.
- ▶ Μπορούμε να λέξεις ή φράσεις σε μια πρόταση οι οποίες να παίζουν τον ίδιο ρόλο στην πρόταση, ανάλογα με αυτό που θέλουμε να εκφράσουμε.
- ▶ Σε κάθε κείμενο χρησιμοποιείται λεξιλόγιο το οποίο «αποκρυπτογραφούμε», προκειμένου να κατανοήσουμε το περιεχόμενο του.
- ▶ Μπορούμε να κείμενα, ανάλογα με τους παράγοντες και τις συνθήκες επικοινωνίας.

10η ενότητα

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΜΟΥ

1. *Ελλάς*, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2004
2. Ευγενία Φακίνου, *Ελληνικό Πανόραμα*, εκδ. Κέδρος, 1995

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα μάθουμε να διακρίνουμε τις δευτερεύουσες προτάσεις από τις κύριες και να αναγνωρίζουμε τις λειτουργίες τους μέσα στην περίοδο.**
- Θα μελετήσουμε την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων και τους συνδέσμους που χρησιμοποιούμε σε αυτήν**
- Θα προσπαθήσουμε να αναγνωρίσουμε το ρόλο των σημείων στίξης στο λόγο.**
- Θα ασκηθούμε στη χρήση λεξικών**
- Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε ο καθένας για τον τόπο του και τον πολιτισμό του.**

A ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 Μάνη

Το Γύθειο, η Αρεόπολη, το Οίτυλο, ο Κάμπος, ο Κότρωνας και άλλα 270 χωριά και χωριουδάκια αποτελούν τη Μάνη. Έναν από τους πιο ιδιόρρυθμους και γοητευτικούς χώρους της πατρίδας μας.

Οι άνεμοι, που φυσούν σχεδόν ακατάπαυστα, και το βραχώδες έδαφος δεν αφήνουν τίποτα να φυτρώσει. Η ανατολική μόνο πλευρά της Μάνης έχει βελανιδιές, ελιές και αμπέλια. Στην υπόλοιπη κυριαρχούν οι φραγκοσυκιές. Η περιοχή κατοικείται συνεχώς από τα αρχαία χρόνια. Την εποχή του Βυζαντίου, μαζί με το Μιστρά και τη Μονεμβασιά, αποτελούσαν τα κυριότερα κάστρα. Στον αγώνα του 1821 οι Μανιάτες, άρχοντες και λαός, πήραν μέρος δείχνοντας εξαιρετική ανδρεία. Η γλώσσα, η φορεσιά, τα ήθη και τα έθιμα των παλιών Μανιατών περισσότερο συγγένευαν με τα νησιά, και ιδιαίτερα την Κρήτη, και λιγότερο με την υπόλοιπη Πελοπόννησο. Τα σπίτια της Μάνης –οι πύργοι, όπως ονομάζονται– μοιάζουν με πραγματικά φρούρια, καθώς έχουν μικροσκοπικά παράθυρα και πολλές «τουφεκή-

θρες». Αυτό ήταν απαραίτητο, επειδή η περιοχή ήταν πολύ εκτεθειμένη σε πειρατικές επιδρομές, αλλά και εξαιτίας των διαφορών που χώριζαν τις οικογένειες μεταξύ τους. Πολλοί οικισμοί της Μάνης έχουν κηρυχθεί «διατηρητέοι» και δεν επιτρέπεται ν' αλλάζει η εξωτερική όψη των σπιτιών. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα έθιμα του γάμου, της «αδελφοποίησης», της «βεντέτας», της ταφής, καθώς και τα μοιρολόγια.

Τα μοιρολόγια ήταν συνήθως στίχοι που σχεδίαζαν οι ίδιες οι γυναίκες της Μάνης – οι μοιρολογίστρες. Ήταν θρήνοι προορισμένοι να παινέσουν τον άνθρωπο που χάθηκε και να παρηγορήσουν τους ζωντανούς.

Η βεντέτα ή «γδικιωμός» ήταν η έχθρα που χώριζε κάποιες οικογένειες στη Μάνη κι έπαιρνε μορφή πολέμου, συχνά με πολλούς νεκρούς. Κρατούσε χρόνια, κι έφτανε αρκετές φορές να μη θυμούνται οι νεότεροι το λόγο που τους χώριζε από τους «εχθρούς» τους.

Ευγενία Φακίνου, *Ελληνικό Πανόραμα*,
εκδ. Κέδρος, 1995

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Τι είδους πληροφορίες μάς δίνει η συγγραφέας για τη Μάνη; • Συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

Φύση	
Ιστορία	
.....	
.....	
.....	

2 Τι εικόνα σχηματίζουμε για την αρχιτεκτονική της περιοχής από το κείμενο;

Κείμενο 2 [Οι ξένοιαστες μέρες]

Από τα ανατολικά παράθυρα του σπιτιού μας έβλεπα κατάρτια, πανιά και πολύχρωμες σημαίες ν' ανεμίζουν

πάνω απ' την κληματαριά. Όταν άσπριζε η κάμαρα κι έφεγγαν οι τοίχοι, τα ιστιοφόρα είχαν πια καβατζάρει τους πελώριους βράχους στην άκρη του κόλπου κι έρχονταν να φορτώσουν ξυλεία και ξυλοκάρβουνα. Έστεκαν να μαζέψουν τα πανιά μπροστά στο παράθυρο και χάνονταν κάτω από τις φουντωτές κρεβατίνες της πλατείας.

Στις μύτες των ποδιών εγώ τέντωννα το λαιμό μου για να τα δω να πλευρίζουνε, μα το περβάζι ήταν ψηλό. Δεν έφτανα. Κουβέντες δυνατές, φωναχτά παραγγέλματα, ο θόρυβος του κάβου, τρεχάματα, ζωηρές χαιρετούρες περνούσαν μέσα από τα κληματόφυλλα. Κι έτρεχα τότε στο γωνιακό υπνοδωμάτιο, έσπρωχνα ένα σκαμνί στο παράθυρο, μα μονάχα τη βάρκα μας κατάφερνα να δω, δεμένη στην ακροθαλασσιά, στο τέλος του κήπου.

Στρωμένος ψιλό ψιλό βότσαλο ο γιαλός γυάλιζε κι έλαμπε τις ηλιόλουστες μέρες, σκούραινε κι ασήμιζε μετά τις βροχές. Το Βασιλικό ήταν μια όμορφη θαλασσινή αγκαλιά που δεν την έφταναν τα πελαγίσια κύματα. Τα βράχια στην είσοδο του κόλπου έσπαζαν την ορμή του πόντου. Ένα μικρό φυσικό λιμάνι στο μεγάλο ναυτικό δρόμο από την Κωνσταντινούπολη για Πύργο, Βάρνα, Κωνσταντζα, Οδησσό.

Από τα δυτικά παράθυρα του σπιτιού, πάνω από τις μουσουλιές και τις συκιές του κήπου, έβλεπα αμπέλια, μπαχτσέδες, στάρια, κριθάρια και δασωμένες πλαγιές. Μαύριζε ο Παππιάς απ' τα ψηλά βαθύσκιωτα δέντρα, μαύριζαν τα χωράφια μετά το θερισμό, πλούσια τα χώματα, πηχτά σαν τον πηλό. Βούλιαζαν οι ρόδες των κάρων που κουβαλούσαν από την άνοιξη τους μεγάλους κορμούς στις αποθήκες του πατέρα. Βούλιαζαν οι βοϊδάμαξες κι έτρεχαν απ' τα χωράφια οι συγχωριανοί να βοηθήσουν. Το καλοκαίρι πάλι, που στέριωνε το χώμα, κατέβαιναν βιαστικά και τριζάτα. Τρίζαν οι ρόδες στους άξονες, τρίζανε σιδερικά και ξύλα. [...]

Έπεφτε γρήγορα το φως και βγαίνουν οι μαυροντυμένες γυναίκες να ανάψουν τα καντήλια στα εξοχικά προσκυνητάρια. Μια μουρμουριστή προσευχή ερχόταν από τον κάμπο. Μέσα στο πρώτο σκοτάδι της νύχτας άκουγα τα βότσαλα που τα ξέσερνε το κύμα... ώσπου... με έπαιρνε σηκωτό ο πατέρας από το παράθυρο, να μ' ακουμπήσει κοιμισμένο στο κρεβάτι.

Οι ήχοι της θάλασσας, ήχοι του έξω κόσμου.

Οι ήχοι του κάμπου, ήχοι του χωριού μου.

Τον έξω κόσμο τον γνώρισα, τον έφαγα με το κουτάλι. Το χωριό μου όμως το έχασα, μα το φυλάω καλά στα βλέφαρα του νου μου.

Μαριάννα Κορομηλά, *Ευτυχισμένος που έκανε το ταξίδι του Οδυσσέα*, εκδ. Libro, 1989

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Πώς φαντάζεστε το λιμάνι του Βασιλικού, όπου ζούσε ο ήρωας του αποσπάσματος;

2 Ο ήρωας φαίνεται δεμένος με τον τόπο του. • Πώς αποδεικνύεται η στενή αυτή σχέση μέσα από το κείμενο;

Κείμενο 3 Η Καπνικαρέα

Η βοή του κόσμου που βγήκε για ψώνια, οι επιγραφές, τα φώτα και οι βιτρίνες των καταστημάτων, οι διαλαλούν την πραγματεία τους, επιφωνήματα και γέλια μικρών και μεγάλων που συνωστίζονται για να δουν καλλιτέχνες του δρόμου, μουσικές που μας

ξαφνιάζουν από άλλες εποχές και άλλα μέρη. Ο κόσμος της αγοράς απλώνεται μπροστά μας, καθώς κατηφορίζουμε την οδό Ερμού. Ένας κόσμος ζωντανός που αλλάζει συνέχεια. Στο βάθος του δρόμου διακρίνεται ο παλαιότερος κάτοικος. Επιβλητική και ήσυχη η Καπνικαρέα γνωρίζει όλα τα μυστικά της περιοχής

Η Καπνικαρέα, σύμβολο μιας άλλης εποχής στην καρδιά της πόλης, τόπος συνάντησης και ξεκούρασης για τους περαστικούς, χώρος συγκέντρωσης και προσευχής για τους πιστούς, σημείο προσέλευσης επισκεπτών, μάρτυρας της ανάπτυξης και των αλλαγών της μεγαλούπολης, αγαπημένη εκκλησία παλαιότερων και νεότερων, αδιάφορη για άλλους, είναι εκεί, στο κέντρο, μέσα στον περίπατό σου, για να αναπτύξεις τη δική σου σχέση μαζί της.

*Καπνικαρέα, ένα μνημείο στο κέντρο της αγοράς,
Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων,
Ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Πολιτισμού*

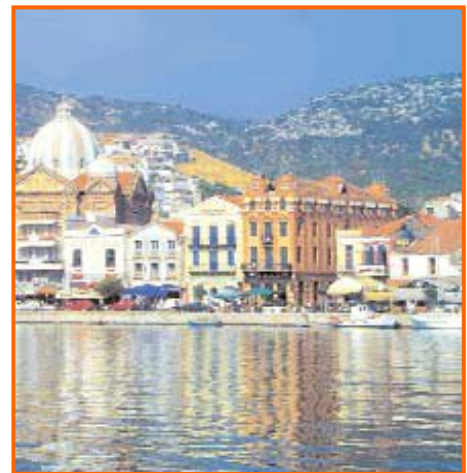
Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Τι θα δούμε, καθώς θα κατηφορίζουμε την οδό Ερμού στην Αθήνα;
- 2** Τι αποτελεί η Καπνικαρέα για την Αθήνα και τους ανθρώπους που κυκλοφορούν σε αυτήν;

Κείμενο 4 Μυτιλήνη. Λιμάνι τέχνης και πολιτισμού

Το τρίτο σε έκταση νησί της χώρας είναι συνδεδεμένο με την ιστορία, την τέχνη και τον πολιτισμό. Τόσο στα αρχαία χρόνια όσο και στα νεότερα δεν έλειψαν από τη Λέσβο σπουδαίοι πνευματικοί άνθρωποι, από τον Πιπτακό (ένας από τους επτά σοφούς), τη Σαπφώ, τον Αλκαίο και το Θεόφραστο, έως τους Εφταλιώτη, Βενέζη.

Νησί θαυμάσιας αρχιτεκτονικής (περίπου τρεις χιλιάδες κτίσματα έχουν κριθεί διατηρητέα μόνο μέσα στην πρωτεύουσα!). Από τα πλέον δασοσκεπή νησιά της Ελλάδας, η Λέσβος παρουσιάζει θαυμάσιες βλαστικές εναλλαγές (ελαιώνες, αμπέλια, πεύκα, βελανιδιές, καστανιές, έλατα κ.ά.). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τα απολιθωμένα δάση με κορμούς είκοσι και πλέον εκατομμυρίων ετών που υπάρχουν κυρίως στην περιοχή μεταξύ Σιγρίου- Άντισσας- Ερεσού. Κάθε σημείο του νησιού, κάθε ακτή, κάθε χωριό είναι και μια έκπληξη· η ομορφιά είναι διάσπαρτη. Εντυπωσιάζουν οι κόλποι της Γέρας και της Καλλονής, που εισχωρούν τόσο βαθιά στο νησί, ώστε μοιάζουν με λιμνοθάλασσες! Είναι θαυμάσιος ο γύρος του νησιού. Ξεκινώντας από το

ανατολικό σημείο, σταματά κανείς στη Σκάλα Συκαμιάς και απολαμβάνει φρέσκο ψάρι δίπλα ακριβώς στην περίφημη εκκλησία της Παναγιάς της Γοργόνας. Διασχίζει το Μανταμάδο και φτάνει στη Μήθυμνα (Μόλυβο) και την Πέτρα στα βόρεια. Στη συνέχεια, κατεβαίνει στην Άντισσα, το πανέμορφο Σίγρι, την Ερεσό, την Καλλονή, τον Πολιχνίτο, το Πλωμάρι και στα ορεινά, στην πανέμορφη Αγιάσο. Σε όποιο χωριό, σε όποια ακτή, η καθαριότητα και η ομορφιά πανταχού παρούσες. Χαίρεσαι να κολυμπάς και να ταξιδεύεις. Υψηλός είναι επίσης ο πολιτισμός της γεύσης, με γνήσια παραδοσιακά προϊόντα και συνταγές αιώνων. Λείψανα της Αρχαιότητας και της Ενετοκρατίας παντού. Νησί ταυτόσημο της τέχνης και της φυσικής ομορφιάς.

περ. «Γεωτρόπιο», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2004

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί στον τίτλο του άρθρου ονομάζεται η Μυτιλήνη «λιμάνι τέχνης και πολιτισμού»; • Δικαιολογήστε το χαρακτηρισμό αυτό με στοιχεία από το κείμενο.

2 Δείξτε με βέλη στο χάρτη της Μυτιλήνης το γύρο του νησιού που προτείνει ο συγγραφέας του άρθρου.

B ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

B1 Δευτερεύουσες προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Χωρίστε τις παρακάτω περιόδους σε προτάσεις:

α. «Ο κόσμος της αγοράς απλώνεται μπροστά μας, καθώς κατηφορίζουμε την οδό Ερμού» (κείμεν. 3)

β. «Αυτό ήταν απαραίτητο, επειδή η περιοχή ήταν πολύ εκτεθειμένη σε πειρατικές επιδρομές» (κείμεν. 1)

γ. «Οι άνεμοι, που φυσούν σχεδόν ακατάπαυστα, και το βραχώδες έδαφος δεν αφήνουν τίποτα να φυτρώσει» (κείμεν. 1)

- Ποιες από τις προτάσεις αυτές συμπληρώνουν το νόημα μιας άλλης πρότασης, εξαρτώνται δηλαδή από μια άλλη πρόταση; • Βρείτε τες και υπογραμμίστε τες.
- Θυμάστε πώς ονομάζονται οι προτάσεις αυτές;
- Αν όχι, ανατρέξτε στην 8η ενότητα του βιβλίου σας.

2. Τι είδους πληροφορίες δίνουν οι προτάσεις που υπογραμμίσατε παραπάνω; • Σε ποιες ερωτήσεις απαντούν; • Μπορείτε να σκεφτείτε και να διατυπώσετε τις ερωτήσεις αυτές;

3. Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες προτάσεις στα παρακάτω αποσπάσματα:

α. «Όταν άσπριζε η κάμαρα κι έφεγγαν οι τοίχοι, τα ιστιοφόρα είχαν πια καβατζάρει τους πελώριους βράχους στην άκρη του κόλπου κι έρχονταν να φορτώσουν ξυλεία» (κείμ. 2)

β. «Με έπαιρνε σηκωτό ο πατέρας από το παράθυρο, να μ' ακουμπήσει κοιμισμένο στο κρεβάτι» (κείμ. 2)

- Τι είδους πληροφορίες δίνουν οι προτάσεις που υπογραμμίσατε;
- Διατυπώστε τις ερωτήσεις στις οποίες απαντούν.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Οι δευτερεύουσες προτάσεις λειτουργούν είτε ως αντικείμενο ή υποκείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης, π.χ. *Είπε ότι θα φύγει από τον τόπο του*, είτε ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί· δηλώνουν δηλαδή:
 - χρόνο, π.χ. *Όταν κατηφορίζεις την Ερμού, έχεις όλη την πόλη μπροστά σου.*
 - αιτία, π.χ. *Θύμωσε, επειδή ο Γιάννης αποφάσισε να φύγει.*
 - σκοπό, π.χ. *Τα καράβια έρχονταν (για) να φορτώσουν ξυλεία.*
 - αποτέλεσμα, π.χ. *Μιλά πολύ σιγά, ώστε μόλις ακούγεται.*
 - υπόθεση, π.χ. *Αν πάτε στη Μυτιλήνη, θα περάσετε ωραία.*
 - εναντίωση, π.χ. *Αν και περνάει δύσκολα, δεν αφήνει τον τόπο του.*

Κείμενο 5 [Κόρινθος]

...Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι χρησιμοποίησαν το σημερινό τρόπο κατασκευής των караβιών κι οργάνωσης του ναυτικού κι ότι στην Κόρινθο, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ναυπηγήθηκαν τριήρεις. Και φαίνεται πως ο Κορίνθιος ναυπηγός Αμεινοκλής έφτιαξε τέσσερα πολεμικά καράβια για τους Σαμιώτες. [...]

Επειδή οι Κορίνθιοι έχτισαν την πόλη τους πάνω στον Ισθμό, έγινε από πολύ παλιά εμπορικό κέντρο, γιατί οι Έλληνες, τα παλιά τα χρόνια, επικοινωνούσαν περισσότερο από στεριά παρά από θάλασσα και τόσο αυτοί που έμεναν στην Πελοπόννησο όσο κι εκείνοι που κατοικούσαν έξω απ' αυτήν ήταν υποχρεωμένοι να έρχονται σε επικοινωνία μεταξύ τους διαμέσου της χώρας των Κορινθίων. Έτσι οι Κορίνθιοι έγιναν πολύ πλούσιοι, όπως μαρτυρούν κι οι παλιοί ποιητές που επονόμασαν την πόλη πλούσια...

Θουκυδίδη *Ιστορία*, Βιβλίο Ι, 13,
εκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία, 1985

Διαβάζω και γράφω

1. «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...»: Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες προτάσεις του αποσπάσματος αυτού στο κείμενο 5.
2. Ποιες από τις δευτερεύουσες προτάσεις αυτές είναι υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης; • Ποιες λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί; • Τι δηλώνουν;

B2**Υποτακτική σύνδεση προτάσεων****Ακούω και μιλώ**

- 1. Μελετήστε ξανά τα αποσπάσματα που σας δόθηκαν στις δραστηριότητες 1 και 3 (Ακούω και μιλώ) της υποενότητας B1.** • Με ποιους συνδέσμους εισάγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που περιλαμβάνονται σε αυτά;
- 2. Βρείτε με ποια πρόταση συνδέει κάθε σύνδεσμος που εντοπίσατε τη δευτερεύουσα πρόταση που εισάγει.** • Ποιες από τις προτάσεις αυτές είναι κύριες και ποιες δευτερεύουσες;
- 3. Βρείτε τους συνδέσμους που εισάγουν τις δευτερεύουσες προτάσεις του αποσπάσματος: «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...» (κείμ. 5)**

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Όταν δύο ή περισσότερες προτάσεις δεν είναι ισοδύναμες (η μία εξαρτάται από την άλλη), συνδέονται μεταξύ τους με κάποιον από τους υποτακτικούς συνδέσμους ή με μια αναφορική αντωνυμία. Αυτός ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων ονομάζεται **υποτακτική σύνδεση**.
- ▶ Συνηθισμένοι υποτακτικοί σύνδεσμοι είναι οι: **ότι, πως, να, μήπως, γιατί, επειδή, όταν, αφού, ώστε κ.ά.**

Διαβάζω και γράφω

1. Μελετήστε το απόσπασμα: «Βούλιαζαν οι βοϊδάμαξες κι έτρεχαν απ' τα χωράφια οι συγχωριανοί να βοηθήσουν» (κείμεν. 2) • Ποιες προτάσεις του αποσπάσματος συνδέονται παρατακτικά και ποιες υποτακτικά;
2. «Πολλοί οικισμοί της Μάνης έχουν κηρυχθεί «διατηρητέοι» και δεν επιτρέπεται ν' αλλάξει η εξωτερική όψη των σπιτιών» (κείμεν. 1): Σε ποιο σημείο του αποσπάσματος έχουμε παρατακτική σύνδεση και σε ποιο υποτακτική;
3. «Ξεκινώντας από το ανατολικό σημείο... στην πανέμορφη Αγιάσο» (κείμεν. 4): Στο απόσπασμα κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεση των προτάσεων. Ξαναγράψτε το ίδιο, προσπαθώντας να μετατρέψετε την παρατακτική σύνδεση σε υποτακτική. • Σχολιάστε τις αλλαγές που κάνατε. • Γιατί νομίζετε ότι ο συγγραφέας του άρθρου προτίμησε την παρατακτική σύνδεση;

Η στίξη στην υποτακτική σύνδεση

Κείμενο 6 Η Λήμνος

Το νησί είναι γνωστό από την αρχαιότητα για το περίφημο κρασί του, που έπιναν ως εκλεκτό ποτό οι ήρωες της Ιλιάδας. Έχει να επιδείξει όμως και μια ευφάνταστη κουζίνα, που από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα πατάει πάνω στα στέρεα υλικά του λαδιού, του κρασιού, του σταριού κι ενός μοναδικού μελιού τοπικής παραγωγής.

Η Ουρανία Βαγιάκου συγκέντρωσε σε ένα βιβλίο τις γεύσεις του νησιού κι ανέλαβε να μας μυήσει. Αν, λοιπόν, βρεθείτε στη Λήμνο, θα δοκιμάσετε φλομάρια (χυλοπίτες δηλαδή) με κόκορα, τσουρεκάκια (δεν είναι γλυκό, αλλά στριφτές πίτες με τυρί), αστακό με χόρτα του βουνού ή με κριθαράκι, καλαμάρια γεμιστά με αμύγδαλα και σταφίδες και κλίκια (τυρόψωμα).

περ. «Ε», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2002

Ακούω και μιλώ

1. Βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις της δεύτερης παραγράφου του κειμένου 6. • Ποιες από αυτές χωρίζονται με κόμμα από τις κύριες και ποιες όχι; • Οι δευτερεύουσες προτάσεις που χωρίζονται με κόμμα από την κύρια, από την οποία εξαρτώνται, λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί ή ως αντικείμενο ή υποκείμενο;

2. «ανέλαβε να μας μυήσει» (κείμεν. 6): Τι φανερώνει η δευτερεύουσα πρόταση του αποσπάσματος; • Παίζει ρόλο επιρρηματικού προσδιορισμού, υποκειμένου ή αντικειμένου; • Γιατί νομίζετε ότι δε χωρίζεται με κόμμα από την κύρια πρόταση;

3. Παρατηρήστε για άλλη μία φορά το απόσπασμα: «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...» (κείμεν. 5) • Σε ποιες περιπτώσεις υποτακτικής σύνδεσης προτάσεων χωρίζεται η κύρια πρόταση από τη δευτερεύουσα με κόμμα; • Σε ποιες δεν υπάρχει κόμμα ανάμεσα στην κύρια και τη δευτερεύουσα πρόταση;

Μαθαίνω για το **κόμμα στην υποτακτική σύνδεση**

- ▶ Όταν μια δευτερεύουσα πρόταση λειτουργεί ως αντικείμενο ή υποκείμενο στο ρήμα μιας άλλης πρότασης, τότε οι δύο προτάσεις **δε** χωρίζονται με κόμμα, π.χ. *Λέγεται ότι οι πρώτοι Κορίνθιοι χρησιμοποίησαν το σημερινό τρόπο κατασκευής των καραβιών.* (κείμεν. 5)
- ▶ Όταν η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει κάποια επιρρηματική σχέση (χρόνο, αιτία, σκοπό κ.λπ.), τότε συνήθως χωρίζεται με κόμμα από την πρόταση που προσδιορίζει, π.χ. *Ο κόσμος της αγοράς απλώνεται μπροστά μας, καθώς κατηφορίζουμε την οδό Ερμού.* (κείμεν. 3)

Διαβάζω και γράφω

Γράψτε μια παραδοσιακή συνταγή του τόπου σας, μια συνταγή για κάποιο γλυκό ή φαγητό. Αν δε γνωρίζετε, ρωτήστε τη μητέρα ή τη γιαγιά σας ή άλλο συγγενικό σας πρόσωπο. • Χρησιμοποιήστε υποτακτική σύνδεση προτάσεων. • Προσέξτε σε ποιες περιπτώσεις θα χρησιμοποιήσετε κόμμα.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Ακούω και μιλώ

1. Ξαναθυμηθείτε τις περιπτώσεις στις οποίες βάζουμε κόμμα (συμβουλευτείτε τις ενότητες 8 και 10) και συζητήστε τις στην τάξη.

2. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα δυνατά και ακούγοντάς τα παρατηρήστε πότε χρησιμοποιείται το κόμμα:

α. «Το Γύθειο, η Αρεόπολη, το Οίτυλο, ο Κάμπος, ο Κότρωνας και άλλα 270 χωριά και χωριουδάκια αποτελούν τη Μάνη» (κειμ.1) β. «Έτρεχα τότε στο γωνιακό υπνοδωμάτιο, έσπρωχνα ένα σκαμνί στο παράθυρο, μα μονάχα τη βάρκα μας κατάφερνα να δω» (κείμ. 2)

γ. «Τον έξω κόσμο τον γνώρισα, τον έφαγα με το κουτάλι» (κείμ. 2)

δ.«Αν βρεθείτε στη Λήμνο, θα δοκιμάσετε φλομάρια» (κείμ. 6)

3. Διαβάστε δυνατά τα παραπάνω αποσπάσματα. • Σε ποια σημεία παρατηρείτε παύση, ένα μικρό σταμάτημα της φωνής σας; • Πώς αποδίδεται αυτή η παύση στο γραπτό λόγο; • Διαλέξτε τα σωστά, βάζοντας ✓ στα κατάλληλα κουτάκια:

Βάζουμε κόμμα

- Για να χωρίσουμε κύριες από δευτερεύουσες προτάσεις
- Πριν από κάθε σύνδεσμο
- Στο τέλος μιας περιόδου
- Για να χωρίσουμε όμοιες προτάσεις στο ασύνδετο σχήμα
- Για να χωρίσουμε λέξεις ή φράσεις ασύνδετες
- Για να χωρίσουμε το αντικείμενο από το υποκείμενο

Για να χωρίσουμε την κλητική από την υπόλοιπη πρόταση (π.χ. Γιάννη, έλα κοντά μας)

4. Θυμηθείτε τον ορισμό της περιόδου στην ενότητα 8. Ποιο ρόλο παίζει η τελεία εκεί;

5. Διαβάστε δυνατά το κείμενο 6.

• Διαλέξτε το σωστό, βάζοντας ✓ στο κατάλληλο κουτάκι:

Τελεία βάζουμε για να αποδώσουμε στο γραπτό λόγο

- Μεγάλο σταμάτημα της φωνής
 Μικρό σταμάτημα της φωνής
 Καθόλου σταμάτημα της φωνής

Κείμενο 7 [Το τρενάκι του Πηλίου]

[...] Δεν έχει καν το ύφος ότι εκτελεί συγκοινωνία. Θαρρείτε πως βγήκε περίπατο για τη δική του ευχαρίστηση. Πηγαίνει αργά – σαν για να χαρεί περισσότερο τη φύση και τον ανοιξιάτικο ήλιο. Σταματάει κατά το κέφι του – σαν για να θαυμάσει μια ωραία θέα. Και στους μικρούς σταθμούς όπου ξαποσταίνει από το άσθμα του, δημιουργεί μια ατμόσφαιρα οικεία και εγκάρδια.

Στους σταθμούς αυτούς είναι ανθισμένα πεζούλια, καφενεδάκια κάτω από ριγηλές* λεύκες, κόσμος που

* ριγηλός: αυτός που τρεμουλιάζει, που τρέμει από το κρύο, τον αέρα.

γνωρίζεται με τον κόσμο του τρένου. Αρχίζουν, λοιπόν, ατέλειωτες κουβέντες, ο μοναδικός υπάλληλος του τρένου παίρνει παραγγελίες και καλάθια για τον παραπέρα σταθμό, ένας ρομαντικός ταξιδιώτης κατεβαίνει να κόψει λουλούδια των χωραφιών, άλλοι παραγγέλνουν καφέ, άλλος πάει για τις μικρές του ανάγκες πίσω από τις ανθισμένες βραγιές... Το μικρό τρένο δίνει σ' όλους καιρό – για όλ' αυτά. Κι όταν σφυρίζει, δεν είναι για ν' αναγγείλει ασυζήτητα ότι φεύγει, αλλά για να ρωτήσει: «Ε, τι λέτε; Πάμε τώρα;». Κι αν κανείς πίσω από τις ανθισμένες βραγιές δεν έχει τελειώσει ακόμα, το μικρό τρένο τον περιμένει με μακροθυμία. Δε βιάζεται!

Κι αλήθεια: γιατί να βιαστεί; Θα ήταν ανόητο. Είναι τόσο ωραία όλα: το ανοιξιάτικο πρωί, η φύση, ο Παγασητικός... Τόσο ωραία! Πουθενά αλλού δε θα 'βρισκε κανείς τόση ομορφιά συνδυασμένη με τόση πραότητα και ειρήνη! Όλη η φύση, από το Βόλο στις Μηλιές, έχει μια κυριακάτικη εμφάνιση. Όλα είναι καθαρά στα μικρά χωριά που περνάμε – Αγρια, Λεχώνια – όλα είναι γιορταστικά στα χωράφια, στο φως, στα νερά του κόλπου! Στ' ακροθαλάσσι, μπρος στη φωτεινή, την ονειρώδη γαλήνη του γλαυκού Παγασητικού, βλέπεις γέρικες βάρκες, ξεχασμένες σε μια γλυκιά υπνηλία· κάτω από τις ασημένιες ελιές βόσκουν νωθρά κοπάδια προβάτων· σ' όλο το μάκρος του δρόμου κυλάν ρυάκια ανάμεσα από παπαρούνες και χαμομήλια· οι κερασιές είναι ανθισμένες κι ο ανοιξιάτικος αέρας είναι γεμάτος ευωδιές.

Κώστας Ουράνης,
Ταξίδια στην Ελλάδα,
εκδ. Βιβλιοπωλείον
της Εστίας, 1998

Διαβάζω και γράφω

1. Υπογραμμίστε όλες τις προτάσεις του κειμένου 7 που έχουν ερωτηματικό στο τέλος και όλες όσες έχουν θαυμαστικό. • Τι εκφράζει καθεμιά απ' αυτές;
2. Ανατρέξτε στην 1 η ενότητα του βιβλίου σας και στη γραμματική σας και γράψτε σε ποιες προτάσεις βάζουμε ερωτηματικό. • Σε ποιες προτάσεις βάζουμε θαυμαστικό;

Ακούω και μιλώ

1. Συζητήστε στην τάξη τι κερδίζει το κείμενο με τα ερωτηματικά και τα θαυμαστικά που έχει χρησιμοποιήσει ο συγγραφέας του.
2. Εντοπίστε τα σημεία εκείνα στα οποία υπάρχει διπλή τελεία. • Γιατί τη χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; • Τι θέλει να δηλώσει με αυτήν;
3. Σ' ένα σημείο του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εισαγωγικά. Σε ποιο; • Σε τι του χρησιμεύουν τα εισαγωγικά;
4. Βρείτε τα δύο σημεία του κειμένου στα οποία ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αποσιωπητικά. • Τι θέλει να δηλώσει με αυτά σε καθεμιά περίπτωση;
5. Βρείτε τη διπλή παύλα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο 7. • Γιατί τη χρησιμοποιεί; • Σε τι τον εξυπηρετεί;
6. Λίγο παρακάτω, στην υποενότητα Δ, θα βρείτε ένα απόσπασμα από μία σελίδα λεξικού. Προσέξτε την άνω τελεία που υπάρχει στην πρώτη σειρά. • Συζητήστε

στην τάξη γιατί χρησιμοποιείται αυτό το σημείο στίξης.
Τι εξυπηρετεί;

7. Στο ίδιο απόσπασμα του λεξικού παρατηρήστε και συζητήστε τη χρήση της διπλής τελείας. • Τι συμπεράσματα βγάζετε για το ρόλο που παίζει στο γραπτό λόγο;

8. Στο κείμενο 6, βρείτε τα σημεία εκείνα στα οποία χρησιμοποιούνται παρενθέσεις. • Για ποιους λόγους τις χρησιμοποιεί ο συγγραφέας;

Διαβάζω και γράφω

1. Καταγράψτε τα συμπεράσματά σας από τη συζήτηση που προηγήθηκε στην τάξη και συμπληρώστε τους παρακάτω πίνακες. Αν θέλετε, συμβουλευτείτε και το βιβλίο γραμματικής.

Σημείο στίξης	Το χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε...
Διπλή τελεία	
Εισαγωγικά	
Αποσιωπητικά	
Διπλή παύλα	
Άνω τελεία	
Παρένθεση	
Θαυμαστικό	

2. Ηχογραφήστε ένα σύντομο δελτίο ειδήσεων (ενός λεπτού).

- Στη συνέχεια μετατρέψτε το προφορικό κείμενο σε γραπτό, σημειώνοντας τα κατάλληλα σημεία στίξης.

ΧΡΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

Τόπος (ο) **1.** τοποθεσία, μέρος, περιοχή· ΦΡ. (λόγ.) (α) **κατά τόπους** κατά περιοχές, τοπικά: ~ θα σημειωθούν βροχοπτώσεις (β) **κρανίου τόπος** ο Γολγοθάς (βλ.λ.) (γ) **Άγιοι Τόποι** τα μέρη στα οποία έζησε και δίδαξε ο Χριστός (δ) (λόγ.) **επί τόπου** με παρουσία (κάποιου) σε αυτό τον ίδιο τον τόπο που τον ενδιαφέρει: ο νομάρχης θα μεταβεί ~, για να επιβλέψει το έργο (ε) (μτφ.) **μένω στον τόπο** πεθαίνω ακαριαία: τον χτύπησε σφαίρα και έμεινε στον τόπο (στ) **αφήνω (κάποιον) στον τόπο** σκοτώνω (κάποιον) ακαριαία: τον χτύπησε με δύναμη και τον άφησε στον τόπο (ζ) **κοινός τόπος** η κοινοτοπία (βλ.λ.): η ανάγκη περιορισμού των ελλειμμάτων αποτελεί κοινό τόπο πλέον (η) **άλλοι τόποι, άλλοι άνθρωποι** τα ανθρώπινα ήθη και έθιμα ποικίλλουν από τόπο σε τόπο (θ) **από τόπο σε τόπο** σε διάφορες περιοχές: η λαϊκή μας μουσική διαφέρει ~ (ι) **τόπος αναπαύσεως** το νεκροταφείο **2.** το μέρος από το οποίο κινάγεται ή στο οποίο διαμένει (κάποιος) (χωριά, πόλη ή χώρα), η πατρίδα: νοσταλγώ τον ~ μου | ο ~ μας είναι ξεχασμένος από το κράτος· ΦΡ. (α) (παροιμ.) **ποπούτσι από τον τόπο σου κι ως είν' και μπαλωμένο** βλ. λ. παπούτσι **3.** ο χώρος που καταλαμβάνει ένα αντικείμενο, η θέση στην οποία βρίσκεται: κών πράγμα βρισκόταν στον ~ του· ΦΡ. (α) **πάνω τόπο** βλ. λ. πάνω (β) (μτφ.) **δίνω τόπο στην οργή** συγκριτά τον θυμό μου, καίω να είμαι οργισμένος: δάσε τόπο στην οργή για αφού βλέπεις ότι έχει μετανοήσει! (γ) **κάνω τόπο (σε κάποιον)** αφήνω ελεύθερο χώρο: κάνε τόπο να περάσω με! (δ) **τόπο στα νιάτα!** (ως σύνθημα) για την ανάγκη ανανέωσης ενός χώρου (εργασιακού, πολιτικού κ.ά.) σε έμφυση υλική με προώθηση νεότερων στελεχών: είναι καιρός να αποσυρθεί η παλαιά φρουρά από την ηγεσία της παράταξης ~? **4.** (μτφ.) θέση στα διαδικτυακά * **5.** μια **γεωμετρικός τόπος** το σύνολο σημείων που έχουν ορισμένη κοινή ιδιότητα και συνήθ. ανήκουν σε μια ευθεία, γραμμή ή επιφάνεια. * ΣΩΛΑΙΟ λ., ερμ., πεθαίνω.

[ΕΤΥΜ, αρχ., σγν. ετάμου. έντελώς υποθετικός και ανεπιβεβαίωτος θεωρούνται οι επιχειρηθείσες συνδέσεις με λισ. ιενκή «εκείνω, εξαπλώνομαι», με αρχ. σγγλ. *rafiar* «συναγών. παύειν, επιτρέπω» και με αρχ. αλαβ. *terg* «χτυπά», οι οποίες προϋποθέτουν δυσσεμνήνυτες μεταβολές].
-τοπος β' συνθετικό για τον σχηματισμό λέξεων που δηλώνουν: **1.** τόπο ή περιοχή γειμάτη από κάτι: θαμνί-τοπος, ψηφό-τοπος **2.** τόπο που προορίζεται για κάτι: βοσκό-τοπος, κινηφό-τοπος, βιο-τοπος **3.** τόπο που έχει συγκεκριμένη ιδιότητα: ξερό-τοπος, αγριό-τοπος.
[ΕΤΥΜ, β' συνθ. τής Αρχ. και Ν. Ελληνικής, που προέρχεται από το ουσ. *τόπος* και εμφανίζεται τόσο σε κληρονομηθέντα σύνθετα (λ.χ. αρχ. *ά-τοπος, έκ-τοπος, μτγν. ίδιο-τοπος*) όσο και σε ελληνογενείς ζέν. όρους (λ.χ. σγγλ. *bio-topos*), από όπου επεκτάθηκε σε γενικότερη χρήση (λ.χ. *δαπό-τοπος, ερημό-τοπος*)].
τοποτηρητής (ο) **1.** πρόσωπο που έχει εξουσιοδοτηθεί να αντικαθιστά (κάποιον), όταν απουσιάζει (λ.χ. ο κληρικός που αναπληρώνει τον εκίσκοπο χηρεύουσας εκίσκοπής) **2.** (μτφ.) το πρόσωπο που τοποθετεί κάποιον κάπου, για να επιτηρεί, να εποπτεύει και να του αναφέρει τι γίνεται: «ο υπουργός Εξωτερικών δεν είδε με καλό μάτι την τοποθέτηση τοποτηρητή του πρωθυπουργού *δέκα* του» (εφημ.). — **τοποτηρητής** (η).
[ΕΤΥΜ, μτγν. < τοποτηρά (-έω) < τόπος + τηρά].
τοποχρονολογία (η) [1892] |τοποχρονολογισμός| (στη βιβλιογραφία) ο τόπος, η χρονολογία και ο εκδοτικός οίκος ενός δημοσιεύματος.
τοπωνυμία (η) [1874] |τοπωνυμιαίνω| η ονομασία τόπου ή γεωγραφικού χώρου ΣΥΝ. τοπωνύμιο. * ΣΩΛΑΙΟ λ. -ος.
[ΕΤΥΜ, Ελληνογενής ζέν. όρ., < γαλλ. *toponymie*].
τοπωνυμικός, -η, -ό [1891] **1.** αυτός που σχετίζεται με τις τοπωνυμίες: ~ όρεινες / κατάλοιποι **2.** **τοπωνυμικό** (το) το σύνολο των τοπωνυμίων χώρας ή περιοχής: ~ τής Ηλείας.

τόπος (ο) 1. τοποθεσία, μέρος, περιοχή· ΦΡ. (λόγ.) (α) **κατά τόπους** κατά περιοχές, τοπικά: ~ θα σημειωθούν βροχοπτώσεις (β) **κρανίου τόπος** ο Γολγοθάς (βλ.λ.) (γ) **Άγιοι Τόποι** τα μέρη στα οποία έζησε και δίδαξε ο Χριστός (δ) (λόγ.) **επί τόπου** με παρουσία (κάποιου) σε αυτό τον ίδιο τον τόπο που τον ενδιαφέρει: ο νομάρχης θα μεταβεί ~ για να επιβλέψει το έργο (ε) (μτφ.) **μένω στον τόπο** πεθαίνω ακαριαία: τον χτύπησε σφαίρα και έμεινε στον τόπο (στ) **αφήνω (κάποιον) στον τόπο** σκοτώνω (κάποιον) ακαριαία: τον χτύπησε με δύναμη και τον άφησε στον τόπο (ζ) **κοινός τόπος** η κοινοτοπία (βλ.λ.): η ανάγκη περιορισμού των ελλειμμάτων αποτελεί κοινό τόπο πλέον (η) **άλλοι τόποι άλλοι**

άνθρωποι τα ανθρώπινα ήθη και έθιμα ποικίλλουν από τόπο σε τόπο (θ) από τόπο σε τόπο σε διά-φορες περιοχές: *η λαϊκή μας μουσική διαφέρει ~ (ι) τόπος αναπαύσεως* το νεκροταφείο **2.** το μέρος από το οποίο κατάγεται ή στο οποίο διαμένει(κάποιος) (χωριό, πόλη ή χώρα), η πατρίδα: *νοσταλγώ τον ~ μου || ο ~ μας είναι ξεχασμένος από το κράτος ΦΡ. (α) (παροιμ.) παπούτσι από τον τόπο σου κι ας είν' και μπαλωμένο* βλ. λ. *παπούτσι* **3.** ο χώρος που καταλαμβάνει ένα αντικείμενο, η θέση στην οποία βρίσκεται: *κάθε πράγμα βρισκόταν στον ~ του· ΦΡ. (α) πιάνω τόπο* βλ. λ. *πιάνω (β) (μτφ.) δίνω τόπο στην οργή συγκρατώ τον θυμό μου, παύω να είμαι οργισμένος: δώσε τόπο στην οργή πια· αφού βλέπεις ότι έχει μετανιώσει!* (γ) *κάνω τόπο (σε κάποιον) αφήνω ελεύθερο χώρο: κάνε τόπο να περάσουμε!* (δ) *τόπο στα νιάτα!* (ως σύνθημα) για την ανάγκη ανανέωσης του χώρου (εργασιακού, πολιτικού κ.ά.) σε έμψυχο υλικό με προώθηση νεότερων στελεχών: *είναι καιρός να αποσυρθεί η παλαιά φρουρά από την ηγεσία της παράταξης· ~!* **4.** (μτφ.) θέση στο Διαδίκτυο: *στον διαδικτυακό μας ~ υπάρχουν ιστοσελίδες για όλα τα αθλήματα* **5.** ΜΑΘ. γεωμετρικός τόπος το σύνολο σημείων που έχουν ορισμέ νη κοινή ιδιότητα και συνήθ. ανήκουν σε μια ευθεία γραμμή ή επιφάνεια ♣ ΣΧΟΛΙΟ λ. *εγώ πεθαίνω*

[ETYM. αρχ, αγν. ετύμου. Εντελώς υποθετικές και ανεπιβεβαίωτες θεωρούνται οι επιχειρηθείσες συνδέσεις με λιθ. *tenkù* «εκτείνω, εξαπλώνομαι», με αρχ. αγγλ. *rafian* «συναινώ, παρέχω, επιτρέπω» και με αρχ. σλαβ. *tero* «χτυπώ», οι οποίες προϋποθέτουν δυσερμήνευτες μεταβολές].

-τόπος β' συνθετικό για το σχηματισμό λέξεων που

δηλώνουν **1.** τόπο ή περιοχή γεμάτη από κάτι: *θαμνό-τοπος, ψαρό-τοπος* **2.** τόπο που προορίζεται για κάτι : *βοσκό-τοπος, κυνηγό-τοπος, βιό-τοπος* **3.** τόπο που έχει συγκεκριμένη ιδιότητα: *ξερό-τοπος, αγριό-τοπος.*

[ΕΤΥΜ. Β´ συνθ. της Αρχ. και Ν. Ελληνικής, που προέρχεται από το ουσιαστικό *τόπος* και εμφανίζεται τόσο σε κληρονομηθέντα σύνθετα (λ.χ. αρχ. ἄ-τοπος, ἔκ-τοπος μτγν. Ιδιότοπος όσο και σε ελληνογενείς ξεν. όρους (λ.χ. αγγλ. bio-tore) από όπου επεκτάθηκε σε γενικότερη χρήση (λ.χ. *δασό-τοπος, ερημό-τοπος*)]

τοποτηρητής (ο) **1.** πρόσωπο που έχει εξουσιοδοτηθεί να αντικαθιστά (κάποιον) όταν απουσιάζει (λ.χ. ο κληρικός που αναπληρώνει τον επίσκοπο χηρεύουσας επισκοπής) **2.** (μτφ.) το πρόσωπο που τοποθε-τεί κάποιος κάπου, για να επιτηρεί, να εποπτεύει και να του αναφέρει τι γίνεται: « *ο υπουργός εξωτερικών δεν είδε με καλό μάτι την τοποθέτη-ση τοποτηρητή του πρωθυπουργού δίπλα του*» (εφημ.)

–τοποτηρητεία (η)

[ΕΤΥΜ. μτγν.< τοποτηρῶ (-έω) < τόπος +τηρῶ]

τοποχρονολογία (η) [1892] [τοποχρονολογιών] (στη βιβλιογραφία) ο τόπος, η χρονολογία και ο εκδοτικός οίκος ενός δημοσιεύματος.

τοπωνυμία (η) [1874] [τοπωνυμιών] η ονομασία τόπου ή γεωγραφικού χώρου ΣΥΝ. τοπωνύμιο ◀ ΣΧΟΛΙΟ λ. – **ιος.**

[ΕΤΥΜ. Ελληνογενής ξέν. όρ.< γαλλ. toponymie]

τοπωνυμικός, -ή, -ό [1891] **1.** αυτός που σχετίζεται με τις τοπωνυμίες: *–έρευνες / κατάλογοι* **2.** **τοπωνυμικό (το)** το σύνολο των τοπωνυμιών χώρας ή περιοχής: *~ της Ηλείας*

Γεωργίου Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998

Ακούω και μιλώ

1. Πόσες σημασίες της λέξης «τόπος» δίνονται σε αυτή τη σελίδα του λεξικού;
2. Ο τίτλος της ενότητας αυτής του βιβλίου σας περιέχει τη λέξη «τόπος». • Ποια σημασία έχει;
• Διαλέξτε μία από όσες διαβάσατε στο λεξικό.
3. Πλάι στο λήμμα «τόπος» υπάρχει (ο). Καταλαβαίνετε τι σημαίνει;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 υπάρχει η λέξη «καιρός». Βρείτε σε ένα λεξικό τις σημασίες που μπορεί να έχει η λέξη αυτή και γράψτε στο τετράδιο σας αυτή που νομίζετε ότι δίνει την ερμηνεία της λέξης μέσα στο συγκεκριμένο κείμενο.
2. Στο τέλος κάθε λήμματος στη σελίδα του λεξικού που σας δόθηκε γράφει ΕΤΥΜ. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; • Τι σημαίνει «ετυμολογία της λέξης»;
3. Καταγράψτε τις συντομογραφίες που υπάρχουν στη σελίδα του λεξικού που σας δόθηκε. • Μπορείτε να φανταστείτε τι σημαίνει καθεμιά; • Αν όχι, ανοίξτε ένα λεξικό. Στις πρώτες του σελίδες θα τις βρείτε.
4. Ένα λεξικό μπορεί να είναι: ερμηνευτικό, ορθογραφικό, ετυμολογικό, συνωνύμων–αντιθέτων κ.ά. Τι άλλο μπορεί να είναι ένα λεξικό; • Ξέρετε άλλα είδη λεξικών;
5. Τι σημαίνει «ερμηνευτικό» και τι «ετυμολογικό» λεξικό;

Ε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Ποια από τις φωτογραφίες της πρώτης σελίδας της ενότητας (σελ. 84) σας θυμίζει τον τόπο σας; • Για ποιους λόγους; • Συζητήστε στην τάξη: αν σας ζητούσαν να βγάλετε μια αντιπροσωπευτική φωτογραφία από τον τόπο σας, τι θα φωτογραφίζατε και γιατί;

2. Ο συγγραφέας στο κείμενο 8 που ακολουθεί μεγάλωσε στην Αλεξάνδρεια. • Ποιες εικόνες (οπτικές και ακουστικές) της πόλης του δίνει στο κείμενο; • Αν περπατούσατε στο δρόμο της πόλης αυτής, τι θα μυρίζατε; • Ποια στοιχεία συνθέτουν, σύμφωνα με το συγγραφέα, την εικόνα της πόλης του και τον πολιτισμό της;

Κείμενο 8 Αναμνήσεις από την Αλεξάνδρεια

Οι αφεντάδες παίζουν τάβλι, αδιάφοροι για τον ήχο της θάλασσας και τη φωνή της Ομ Καλσούμ που ξεχύνεται στην ατμόσφαιρα. Τα ζαχαροπλαστικά ξεχειλίζουν από ποικιλόχρωμα γλυκά, πολύχρωμα λουκούμια, ιριδίζοντα ποτά. Στο δρόμο τα καροτσάκια πουλάνε ξερά φρούτα, ελιές, αρνίσια σουβλάκια και το τσάι με τη μέντα.

Αντικριστά, λαμπτήρες με νέον και λάμπες πετρελαίου, μεγάλα κτίρια και ταπεινά μαγαζάκια, κάρα και αμερικάνικα αυτοκίνητα· η Αλεξάνδρεια δείχνει ταυτόχρονα τα δύο της πρόσωπα.

Η τρυφερότητα, η φιλοξενία, το χιούμορ μ' ανέθρεψαν και με πότισαν όσο και οι τηγανίτες από κουκιά και ο χυμός των χαρουπιών.

Ζωρζ Μουστακί, *Αναμνήσεις από την Αλεξάνδρεια*
περ. Ομπρέλα, 2002

Διαβάζω και γράφω

- 1. Γράψτε για το ημερολόγιό σας μια παράγραφο για τις αλλαγές που παρατηρείτε τα τελευταία χρόνια στην περιοχή που μένετε ή άλλες αλλαγές που προβλέπετε ότι θα γίνουν.** • Παράλληλα, γράψτε και τα συναισθήματα που σας προκαλούν οι αλλαγές αυτές.
- 2. Γνωρίστε τα τοπωνύμια ή τα ονόματα μεγάλων οδών της περιοχής σας.** • Από πού προέρχεται η ονομασία της πόλης ή του χωριού σας; • Βρείτε και καταγράψτε τέτοιου είδους πληροφορίες και διαβάστε τες στην τάξη σας, για να γνωρίσετε καλύτερα την περιοχή σας.
- 3. Από ένα σχολείο που βρίσκεται μακριά από το δικό σας, σας ζητούν ένα κείμενο για την περιοχή σας, για να το δημοσιεύσουν στη σχολική τους εφημερίδα.** Γράψτε τους για τον τόπο σας, το όνομα του, τις φυσικές ομορφιές του, το πώς ήταν παλιότερα και σήμερα (σπίτια, δρόμοι κ.λπ.), κάποια γνωστή προσωπικότητα που έζησε σε αυτόν ή όποιο άλλο στοιχείο σας εντυπωσιάζει. • Μπορείτε να καθορίσετε –με τη βοήθεια του καθηγητή σας– 3-4 κριτήρια αξιολόγησης που θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε για να κρίνετε τα κείμενα σας; • Μην παραλείψετε να συμπεριλάβετε σε αυτά τη σωστή χρήση των σημείων στίξης που διδαχτήκατε σε αυτή την ενότητα.

Διαθεματική εργασία

«Αποφασίσατε να ετοιμάσετε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για τον τόπο σας (πόλη ή χωριό) το οποίο θα μπορείτε να δίνετε σε ξένους για να τον γνωρίσουν ή να το αναρτήσετε στο διαδίκτυο για να προσελκύσετε επισκέπτες στην περιοχή σας».

► Χωριστείτε σε ομάδες.

- Η πρώτη θα ασχοληθεί με την ιστορία του τόπου.**
- Η δεύτερη με την αρχιτεκτονική (σπίτια, δημόσια κτίρια κ.λπ.).**
- Η τρίτη με τοπική μουσική και χορούς.**
- Η τέταρτη με την τοπική κουζίνα-κρασιά / προϊόντα της περιοχής.**
- Η πέμπτη με ήθη και έθιμα των κατοίκων.**
- Η έκτη με τις ασχολίες-επαγγέλματα των κατοίκων.**
- Η έβδομη με το φυσικό περιβάλλον.**

► Κάθε ομάδα θα συγκεντρώσει υλικό από διάφορα βιβλία και το διαδίκτυο. Παράλληλα θα συγκεντρώσει και φωτογραφίες για τον τόπο στο παρελθόν και σήμερα.

► Μπορείτε ακόμα να πάρετε και συνεντεύξεις από παλιούς κατοίκους της περιοχής, που θα σας μιλήσουν για τις αλλαγές που έγιναν στον τόπο σας. Τέλος, συνθέστε το φυλλάδιό σας με τα στοιχεία που συγκεντρώσατε.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να λειτουργεί

α. ονοματικά: ως ή

Σε αυτή την περίπτωση. κόμμα.

β. επιρρηματικά: να δηλώνει δηλαδή

.....
.....

► Οι πιο συχνοί υποτακτικοί σύνδεσμοι είναι οι

.....
.....

► Με τα σημεία στίξης καταλαβαίνουμε:

α. το είδος της πρότασης (αποφαντική,

.....

β. τις παύσεις και τα ανεβοκατεβάσματα της φωνής μέσα σε μια περίοδο λόγου,

γ. τις συντακτικές σχέσεις που συνδέουν ορισμένα στοιχεία της περιόδου (αν π.χ. πρόκειται για δευτερεύουσα πρόταση ή πρόκειται για παράθεση ή επεξήγηση, υπάρχει κόμμα).

► Υπάρχουν πολλά είδη λεξικών:

π.χ.

.....

A. ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

■ ανισοσύλλαβα ονόματα

Ονόματα των οποίων ορισμένοι τύποι εμφανίζουν κατά την κλίση τους μια συλλαβή παραπάνω

■ δικατάληκτα ονόματα

Ονόματα που κατά την κλίση τους εμφανίζουν δύο διαφορετικές καταλήξεις

■ δραματοποίηση

Η αναπαράσταση ενός γεγονότος, μιας κατάστασης κτλ. στην τάξη και η υπόδυση των αντίστοιχων ρόλων από μαθητές και διδάσκοντα

■ επιθήματα

Παραγωγικά στοιχεία της γλώσσας που προστίθενται (ακολουθούν) στο θέμα μιας λέξης, σχηματίζοντας μια νέα παράγωγη λέξη

■ ισοσύλλαβα ονόματα

Ονόματα των οποίων όλοι οι τύποι διατηρούν, όταν κλίνονται, τον ίδιο αριθμό συλλαβών

■ παραγωγή

Ένας από τους βασικούς τρόπους σχηματισμού νέων λέξεων που βασίζεται στην προσθήκη προθημάτων και επιθημάτων στο θέμα

■ περίσταση επικοινωνίας

Το σύνολο των εξωκειμενικών στοιχείων της περιστασης όπου παράγεται και χρησιμοποιείται ένα κείμενο, τα οποία λειτουργούν περιοριστικά για το κείμενο, αφού καθορίζουν το είδος, το θέμα, τα νοήματα και τις σημασίες του κειμένου, καθώς και την έκταση και το ύφος του

■ προθήματα

Παραγωγικά στοιχεία της γλώσσας που μπαίνουν μπροστά από το θέμα μιας λέξης, σχηματίζοντας μια νέα παράγωγη λέξη. Μαζί με τα επιθήματα ονομάζονται προσφύματα

■ σύνθεση

Βασικός τρόπος σχηματισμού νέων λέξεων με συνδυασμό άλλων

■ τρικατάληκτα ονόματα

Ονόματα τα οποία, όταν κλίνονται, εμφανίζουν τρεις διαφορετικές καταλήξεις.

■ υποκοριστικά

Ονόματα που παράγονται με τη χρήση επιθημάτων τα οποία δηλώνουν ποσοτική ή συναισθηματική σμίκρυνση

B. ΞΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

■ άλμπουμ

1. βιβλίο με χοντρό εξώφυλλο, λευκά φύλλα ή θήκες για τη συλλογή και ταξινόμηση φωτογραφιών, γραμματοσήμων, αυτογράφων
2. πολυτελής έκδοση όπου ανθολογούνται έργα τέχνης, τραγούδια ή στίχοι

■ κόμικ(ς)

σειρά από ασπρόμαυρα ή έγχρωμα σχέδια που αφηγούνται ποικίλου περιεχομένου ιστορίες και δημοσιεύονται είτε σε συνέχειες σε εφημερίδες και περιοδικά είτε σε αυτοτελείς εκδόσεις

■ **Λεζάντα**

το σύντομο επεξηγηματικό κείμενο, που συνοδεύει εικόνα, σκίτσο, σχέδιο ή φωτογραφία

■ **πορτρέτο**

1. προσωπογραφία 2. οτιδήποτε λειτουργεί ως παρουσίαση προσώπου ή πράγματος, σκιαγράφηση των βασικών του χαρακτηριστικών

■ **πόστερ**

η αφίσα, κυρίως αυτή που προορίζεται να διακοσμήσει τοίχους δωματίου

■ **σερφάρισμα**

γρήγορη περιδιάβαση στο διαδίκτυο, στον κυβερνοχώρο, αναζητώντας πληροφορίες, μηνύματα, εικόνες κτλ.

■ **σκίτσο**

1. πρόχειρο σχέδιο προσώπου ή πράγματος στις πολύ βασικές του γραμμές
2. σχέδιο με γελοιογραφικό ή άλλο περιεχόμενο, που δημοσιεύεται σε εφημερίδες ή περιοδικά ως σχόλιο της επικαιρότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 3ου ΤΟΜΟΥ

7η ΕΝΟΤΗΤΑ Ο κόσμος μέσα από την οθόνη	
– εικόνα.....	5
A. Εισαγωγικά κείμενα	6
B. Οριστικό και αόριστο άρθρο	14
Γ. Παράγωγα επίθετα	19
Δ. Περιγραφή.....	22
Ε. Λεξιλόγιο	25
ΣΤ. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	27
Διαθεματική εργασία	29
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	31
8η ΕΝΟΤΗΤΑ Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες:	
Παρακολουθώ και συμμετέχω	32
A. Εισαγωγικά κείμενα	34
B. Παρατακτική σύνδεση – Ασύνδετο σχήμα	40
B1. Περίοδοι λόγου – Κύριες και δευτερεύουσες	
προτάσεις.....	40
B2. Παρατακτική σύνδεση προτάσεων – περιόδων	42
B3. Ασύνδετο σχήμα	47
Γ. Αφήγηση.....	49
Δ. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου.....	54
Διαθεματική εργασία	60
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	61
9η ΕΝΟΤΗΤΑ Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης.....	63
A. Εισαγωγικά κείμενα	65
B. Συνταγματικός άξονας	71
Γ. Παραδειγματικός άξονας	74
Δ. Λεξιλόγιο	80

Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	83
Διαθεματική εργασία	86
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	88

**10η ΕΝΟΤΗΤΑ Γνωρίζω τον τόπο μου και
τον πολιτισμό του** **89**

Α. Εισαγωγικά κείμενα	91
Β. Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	98
Β1. Δευτερεύουσες προτάσεις	98
Β2. Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	101
Β3. Η στίξη στην υποτακτική σύνδεση.....	102
Γ. Σημεία στίξης.....	104
Δ. Χρήση λεξικών	110
Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	114
Διαθεματική εργασία	116
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	117
Γλωσσάρι	118

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.